

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMDE KURUMSAL
YAPILANMA VE KATILIM SORUNUNA ELEŞTİREL
BİR BAKIŞ**

Yüksek Lisans Tezi

GÜLCAN GÜL

İSTANBUL, 2012

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ

TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMDE
KURUMSAL YAPILANMA VE KATILIM
SORUNUNA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Yüksek Lisans Tezi

GÜLCAN GÜL

Tez Danışmanı: DOÇ.DR. PINAR PELİN ÖZDEN

İSTANBUL, 2012

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ

Tezin Adı: Türkiye’de Kentsel Dönüşümde Kurumsal Yapılanma ve Katılım Sorununa Eleştirel Bir Bakış

Öğrencinin Adı Soyadı: Gülcan GÜL
Tez Savunma Tarihi: 07.09.2012

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Enstitümüz tarafından onaylanmıştır.

Unvan, Ad ve SOYADI
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Unvan, Adı ve SOYADI
Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Doç.Dr.Pınar Pelin ÖZDEN

Prof.Dr.Mustafa ILICALI

Yrd.Doç.Dr.Nilgün CAMKESEN

TEŐEKKÜR

Tez çalıőmam boyunca, beni destekleyen ve çalıőmamı tamamlayabilmem için bana g veren aileme ve özellikle sevgili annem Müzeyyen GL'e, tezimin her aşamasında desteğini, gleryzn ve sabrını esirgemeyen, değerli hocam ve danıőmanım Sayın Doç. Dr. Pınar Pelin ÖZDEN'e sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bana burslu olarak yüksek lisans yapma imkanını sağlayan Türkiye Belediyeler Birliği'ne, bu süreçte maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen can dostlarıma teőekkürü bir borç bilirim.

Eylül, 2012

Gülcan GL

Harita Mühendisi

ÖZET

TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMDE KURUMSAL YAPILANMA VE KATILIM SORUNUNA ELEŞTİRİSEL BİR BAKIŞ

Gülcan GÜL

Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Pınar Pelin ÖZDEN

Eylül, 2012, 95 sayfa

Kentler; geçmişten bu yana insanların birlikte yaşadığı, üretim ve tüketim faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ve kendi belirledikleri kurallar çerçevesinde yaşamlarını sürdürdükleri alanlar olmuşturlardır. Kentlerde hızla artan nüfusun beraber başlayan iki boyutlu gelişim, şehirlerin merkezlerinde önemli sorunlar yaratmaya başlamıştır. Ayrıca kentin merkezdeki imkânlarını iyi değerlendirilemeyerek dışa doğru yayılması, hem doğal çevreyi tehlikeye sokmakta hem de kent içindeki alanların değer kaybetmesine, sosyal hayatın giderek kötüleşmesine ve doğal çeşitliliğin azalmasına yol açmaktadır. Fiziki çevrenin kötüleşmesi, trafik sorunu, gecekondulaşma, kötü yapılaşma, doğal değerlerin kaybedilmesi, mevcut kent kimliliğinin zedelenmesi, kent ekonomisinin kötüye gidişi gibi birçok fiziksel, sosyal ve ekonomik sebepler kentlerin acilen yeni bir anlayışla elden geçirilmesinin gerekliliğini göstermektedir. Bunun sonucu olarak kentsel dönüşüm bir çözüm arayışı olarak ortaya çıkmaktadır.

Dönüşüm uygulamalarının hangi aktörlerce gerçekleştirileceği bir tartışma konusu iken altı çizilen en önemli noktalardan bir diğeri de dönüşüm alanlarındaki halkın yerinden edilmemesi olmaktadır. Aktörlerin ne tür modeller ile bir araya geldiği, sürecin nasıl şekillendiği ise uygulamalar ile birlikte tartışılmaya devam edilen konular arasındadır. Türkiye’de kentsel dönüşüm, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerce gündeme alınmış bulunmaktadır. Hukuksal alanda da dönüşüme ilişkin yasa ve yönetmelikler çıkmış ve çıkmaya devam etmektedir. Çıkan yasa ve yönetmeliklerin nasıl bir planlama anlayışı oluşturduğu, kentlerde yaşanan sorunlara nasıl çözümler getirdiği, kurum ve kuruluşlar arasında nasıl bir işbirliği gözettiği, uygulamalara ne tür organizasyon yapıları ve modeller sunduğu incelenmesi gereken başlıca alanlardandır.

Günümüz şehircilik anlayışında, tarihi mekânların tekrardan kazandırılması, o bölgedeki sosyal ve kültürel dokunun zedelenmemesi ve kentsel dönüşüm projelerinin başarıya ulaşması için dünyanın her yerinde olduğu gibi "katılım" kavramı esas alınmalıdır. Katılım kavramı; öncelikle dönüşümün planlandığı bölge halkının sürece aktif katılımının sağlanması ile birlikte merkezi hükümetin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve bilim adamlarının katılımının sağlanması gerektiğini savunan bir süreçtir. Dünyada son dönemlerde, her dönüşüm uygulama projelerinde katılım kavramı fiziki planlamadan önce ele alınan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, ülkemizdeki kentsel dönüşüm uygulamalarına baktığımızda dönüşümün en önemli esasını teşkil eden bu kavramın eksikliği ve yeterince önemsenmediği görülmektedir.

Kentsel dönüşüm konusunu kapsamlı hale getiren her konu kendi içinde ayrıntılı olarak ele alınabilir. Ancak tezin kapsamı içinde bu ayrıntılara fazla girilmeyerek, "kentsel dönüşüm kavramına, yasal boyutuna, Türkiye ve Dünyadaki uygulama örneklerine değinilecek ve bu projelerde rol alan aktörler rolleriyle beraber tanımlanacaktır. Bu bağlamda tezin amacı; kentsel dönüşüm projelerini oluşturma sürecinde katılımın tanımlanması ve bu sürece etki eden, katılan faktörleri belirlenmesi, ülkemizde kentsel dönüşümün yasal ve yönetsel boyutlarıyla, örneklerle birlikte incelenmesidir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılım kavramı kavramı üzerinde durulacak ve kentsel dönüşüm sürecinde katılımın rolüne değinilecektir. Üçüncü bölümde Türkiye'de kentsel dönüşümün gelişimi, kurumsal yapılanması ve yasal çerçevesi incelenecektir. Dördüncü bölümde ise Türkiye'de kentsel dönüşüm sürecinde örgütlenme, katılımcılar ve rollerinden bahsedilecektir. Ve son bölüm sonuç ve değerlendirme olarak kurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Katılım, Kurumsal Yapılanma, Yasal Çerçeve.

ABSTRACT

INSTITUTIONAL STRUCTURE OF URBAN CONVERSION IN TURKEY AND PARTICIPATION IN A CRITICAL OVERVIEW OF PROBLEM

Gülcan GÜL

Urban Systems and Transportation Management

Supervisor: Assistant Doç. Dr.Pınar Pelin ÖZDEN

September, 2012, 95 pages

Cities have been areas people lived together since the past, perform the activities of production and consumption, continue to live under the rules at their own. Starting with the rapidly growing population in urban areas has begun with a two-dimensional growth that to create serious problems at centers of cities. Also, not evolution best possibilities from the center of city spread outward endangers both the natural environment and the entailed urban areas of the depreciation, increasingly worsening of social life and reduction in natural diversity. Cities should be disposed of many physical, social and economic reasons such as; deterioration of the physical environment, traffic problem, slum, poor construction, the loss of natural values, damage to existing urban identities, deterioration of the urban economy. Hence, urban regeneration is emerging as a search for a solution.

While the subject of a debate in which actors perform conversion applications, one of the most important points highlighted in the fields of the conversion of the people is not over. What type of actors models met with, how the process is shaped are between The issues to be discussed together with applications. Urban regeneration at Turkey has been on the agenda by the central government and local governments. Transformation of laws and regulations related to out and continues to out at the legal field. The main areas to be examined about laws and regulations what are happened planning framework, how are brought solutions to the problems in urban areas, what kind of cooperation among institutions and organizations, what kind of applications offered by the organization structures and models. When upper and middle income groups can choice selection between different options, the urban poors are sent urban regeneration

projects submitted under the name, separated from their solidarity and cooperation relations to areas that are outside to be less than the city services and facilities.

In today's concept of urbanism, "participation" should be based on the concept of anywhere in the world as well as for historical spaces of re-gaining, would disrupt the social and cultural touch in this area and the success of urban transformation projects. The concept of participation is advocating a process that first active participation of people in the region as long as planned transformation together with the need to ensure the participation of the central government, local governments, non-governmental organizations and scientists. Around the world in recent years, the concept of participation is faced in previously addressed as a matter of physical planning at each conversion application projects. But, when we look at urban regeneration practices in our country are observed that this concept is undervalued and lack of this concept.

Study is consisted of five sections. At first section; will be discussed the role of participation in the process of urban transformation and will focus on the concept of participation. At third section; will be examined development of urban transformation, institutional structure and the legal framework in the Turkey. At fourth section; will be discussed organization in the process of urban transformation, the participants and their roles in the Turkey. And the last section; is organized as result and evaluation.

Key words: Urban Regeneration, Participation, Corporate Restructuring, Legal Framework.

İÇİNDEKİLER

TABLolar	xi
ŞEKİLLER	xii
KISALTMALAR	xiii
1.GİRİŞ	1
2.KATILIMA KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM	8
2.1.KATILIM OLGUSUNA KAVRAMSAL YAKLAŞIM	8
2.2.KATILIM KAVRAMININ GELİŞİM SÜRECİ	14
2.3. KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE KATILIMIN ROLÜ	16
2.4. KATILIMCI DÖNÜŞÜM: DÜNYA ÖRNEKLER	19
3. KENTSEL DÖNÜŞÜME YÖNELİK KURUMSAL YAPILANMADA KATILIMIN YERİ	31
3.1. TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN GELİŞİMİ	31
3.2. TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMDE KURUMSAL YAPILANMA ...	39
3.3. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜ YÖNLENDİREN YASAL ÇERÇEVE	42
3.3.1. 03.07.2005 Tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu	43
3.3.2. 16.06.2005 Tarih ve 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun	47
3.3.3. 10.07.2004 Tarih ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	52
3.3.4. 05.05.2004 Tarih ve Toplu Konut Kanununda Ve Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	53
3.3.5. 16.05.2012 Tarih ve 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	57

4.KATILIMCILIK PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI.....	59
4.1. DÖNÜŞÜMDE KATILIM SÜRECİNDE ÖRGÜTLENME.....	59
4.2.TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE KATILIMCILAR VE ROLLERİ.....	64
4.2.1. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Rolü	66
4.2.2. Merkezi Yönetimin Rolü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.2.3. Yerel Yönetimlerin Rolü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.2.4. Özel Kuruluşların Rolü	69
4.2.5. Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü	70
4.2.6. Kullanıcı Olarak Toplumun Rolü	72
4.2.7. Üniversitelerin Rolü.....	75
4.3. BİR KATILIMCI DÖNÜŞÜM YAKLAŞIMI GELİŞTİRME DENEMESİ	76
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	83
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLULAR

Tablo 2.1: Yurttaş katılım merdiveni	10
Tablo 2.2: Kentli katılım merdiveni.....	12
Tablo 2.3: Tarihsel süreçte kentsel dönüşüm projelerinin katılım boyutu.....	18
Tablo 2.4: İngiltere’de KDP’lere toplum katılımının sağlanması.....	27
Tablo 3.1: Türkiye’de Dönemler itibariyle Kentsel Dönüşüm	36
Tablo 4.1: Farklı Ortaklık Tiplerine İlişkin Koşullar.....	63
Tablo 4.2: Kentsel Dönüşüm Sürecinde Etkileyen ve Etkilenen Taraflar	65
Tablo 4.3: Halk Katılımının Basamakları	73
Tablo 4.4: Katılımcı Dönüşüm Yaklaşımı.....	80

ŞEKİLLER

Şekil 2.1:Elephant & Castle için tasarlanan pazaryeri projesi	23
Şekil 2.2:Elephant&Castle Dönüşüm Projesi Genel Görünüm.....	26
Şekil 2.3:Elephant & Castle Dönüşüm Projesinden Görseller Southwark	29
Şekil 3.1:Türkiye'de Kentsel Hane halkı ve Konut Sayıları	38
Şekil 3.2:Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Projelerinde Yetki Sahibi Olan Aktif Olarak Rol Alan ve Sürecin Dışında Kalmış Aktörler.	41

KISALTMALAR

TDK :Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

KDP :Kentsel Dönüşüm Projesi

TOKİ: Toplu Konut İdaresi

AYYÖŞ: Avrupa Yerel Yönetimler Şartı

UDC: Urban Development Corporation

SRB: Single Regeneration Budget

UNRİSD:United Nations Research İnstitute for Social Development

1.GİRİŞ

Kentler; geçmişten bu yana insanların birlikte yaşadığı, üretim ve tüketim faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ve kendi belirledikleri kurallar çerçevesinde yaşamlarını sürdürdükleri alanlar olmuşlardır. Kentlerde hızla nüfusun artmasıyla beraber başlayan iki boyutlu gelişim, şehirlerin merkezlerinde sorunlar yaratmaya başlamıştır. Ayrıca kentin merkezdeki imkânlarını iyi değerlendiremeyerek dışa doğru yayılması, hem doğal çevreyi tehlikeye sokmakta hem de kent içindeki alanların değer kaybetmesine, sosyal hayatın giderek kötüleşmesine ve doğal çeşitliliğin azalmasına yol açmaktadır. Fiziki çevrenin kötüleşmesi, trafik sorunu, gecekondulaşma, kötü yapılaşma, doğal değerlerin kaybedilmesi, mevcut kent kimliliğinin zedelenmesi, kent ekonomisinin kötüye gidişi gibi birçok fiziksel, sosyal ve ekonomik sebepler kentlerin acilen yeni bir anlayışla elden geçirilmesinin gerekliliğini göstermektedir. Bunun sonucu olarak kentsel dönüşüm bir çözüm arayışı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentsel dönüşüm tanımı, ülkeden arası farklılıklar gösterebileceği gibi, zaman içerisinde de değişimler gösterebilir. Kentsel dönüşüm 'farklı insanlar ve farklı ülkeler için, farklı anlamlar' ifade eden bir terimdir. Ancak kesin olan bir tanım vardır ki Kentsel Dönüşüm bir yıkım değildir. Kentsel transformasyonun insan odaklı olarak teknik, ekonomik, sosyal, demografik ve çevre boyutlarıyla planlanması, projelendirilmesi ve uygulanmasıdır.

Dönüşüm sözcüğü, Türkçe sözlükte; olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılap, transformasyon olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Buradan yola çıkarak " 'Kentsel Dönüşüm'den kentin tümünün ya da belirli kesimlerinin değişmekte olmasını, başka bir biçime girmesini anlamak mümkündür" (Keleş 2004). Bir başka deyişle; "Kentsel dönüşüm", kentteki sorunlu alanların sağlıklı ve yaşanabilir hale getirilmesi için yıkıp yeniden yapma, kentsel

yenileme, sağlıklaştırma, canlandırma ve soylulaştırma gibi çeşitli kentsel çözümleri kapsayan; bu kentsel çözümlerden farklı olarak yaşamsal kaliteyi arttırmak için kentsel gelişmeyi ekonomik, sosyal, fiziksel ve yönetsel boyutlarıyla ele alan ve kamu sektörünün dışında özel sektörün, gönüllü sektörün ve yerel halkın da dönüşüm sürecinde rol oynadığı bir planlama ve projelendirme çalışmasıdır (Turok 2004; Beswick ve Tsenkova 2008).

Kentsel müdahale çalışmalarının çözüm üretkenliğinin ve sürdürülebilirliğinin olabilmesi için kapsamının bina ölçeğinden çok, kentin bütünü içinde ve sosyal, ekonomik ve fiziksel boyutlarda birçok başlıkla ele alınması gerekmektedir. Akademik alanda günümüzde kentsel dönüşüm ile birlikte eş anlamlı olarak kullanılan ve daha çok kabul gören terim de kentsel yenileş(tir)medir. Roberts ve Sykes'e göre "Kentsel yenileş(tir)me (renewal, renovation); Değişime konu olan bir alanın, ekonomik, fiziksel ve sosyal koşullarına kalıcı iyileştirme getirme arayışı içinde olan ve kentsel sorunların çözümüne yol açan eylem ve kapsamlı ve bütünleştirilmiş vizyon." (Roberts ve Sykes 2000). Keleş'e göre kentsel yenileme; yoksul mahallerin temizlenmesi (slum clearance), kent merkezlerinin öteki kesimleri ve çevre kentler ile aralarındaki ekonomik canlılık ayrımlarını gidermek üzere yenilenmesi, yerel yönetimlerin ekonomik olanaklarının arttırılmasıdır (Keleş 2008, s. 446-447).Yenileme geleneksel kentsel dokunun tahrip olduğu kent merkezlerinde restorasyon projeleri ve yeni fonksiyonlar tanımlama yoluyla gerçekleşmektedir. Bunun yanında sağlıklaştırma, iyileştirme, soylulaştırma, canlandırma, koruma bu alanda kullanılan ve bazen birbiri ile karıştırılan kavramlar arasındadır. Sağlıklaştırma (rehabilitation); deformasyonun başladığı, ancak özgün niteliğini henüz kaybetmemiş olan eski kent parçalarının eski haline kavuşturulması ya da eskimiş, performansı düşmüş, altyapıları yetersiz bir çevrenin performansını sınırlı yatırımlarla yeterli hale getirme çalışmaları olarak tanımlanabilir.Sağlıklaştırma; çöküntü bölgeleri, gettolar, gecekondu mahalleleri gibi, mekânsal sorunların, toplumsal ve ekonomik sorunlarla karşılıklı olarak birbirini beslediği kentsel alanlarda, sadece eğitim, sağlık, altyapı gibi temel kentsel ihtiyaçların karşılanması kaygısından daha fazlasını güden, toplumsal gerilimi düşüren mekânsal ve sosyal faaliyetlerle (meslek edindirme kursları, park alanlarının arttırılması vb.) bu alanlarda sağlıklı ve yaşanabilir bir kentsel ortam yaratma çabası olarak ortaya çıkmıştır (Akkoyun 2007).

Yeniden canlandırma(revitalization); bir alandaki fiziksel yapının sağlıklılaştırılması ve yasal meşruiyetinin gerçekleştirilmesiyle sosyo-kültürel, ekonomik ya da fiziksel açılardan bir çöküntü süreci yaşamakta olan kentsel alan parçalarının, çöküntüye neden olan faktörlerin ortadan kaldırılmasına ya da değiştirilmesi sonucu, alanın tekrar hayata döndürülmesidir (Tekeli 2003). 'Yeniden canlandırma' terimi, geniş olarak tanımlanırsa, fiziksel yapılar üzerindeki operasyonları olduğu kadar ekonomik ve sosyal çekişmelere müdahaleleri de içerebilir. Genel olarak, yeniden canlandırma çabaları, nüfusunda düşüş yaşayan, yüksek işsizlik ve suç oranları gösteren, çok sayıda işletmenin kapanmasından etkilenen ya da en karakteristik sektörlerinde fiziksel gerileme sergileyen kentlere odaklanmıştır (Akkoyun 2007). Soylulaştırma (gentrification); kent içinde dar gelirli ve yoksul kesimlerin yaşamakta olduğu köhneleşmeye yüz tutmuş tarihi konut alanlarına orta ve üst sınıfların yerleşmelerini ve buraları yenileyerek kendi yaşam standartlarına uygun hale getirmelerini içeren bir süreçtir (Behar ve İslam 2006). Bir başka deyişle Soylulaştırma (gentrification); sosyo-kültürel açıdan bozulmuş, çöküntüye uğramış, dolayısıyla fiziksel çevresi de bozulmuş alanlarda, özellikle de tarihi kent parçalarında sosyal yapının yani yaşayanların ıslah edilmesi ya da üst sınıflarla yer değiştirmesi şeklinde açıklanabilir (Özden 2001). Soylulaştırma, düşük gelirli grupların kent içinde yaşadıkları köhneleşmeye yüz tutmuş tarihi konut bölgelerinde, kentsel yenileme, canlandırma gibi dışarıdan yapılan müdahalelerle konut standardının ve çevresel kalitenin artırılmasıyla başlayan ve ortaya çıkan değer artışını karşılayamayan yoksul halkın kimi zaman güç kullanarak yerinden edilmesiyle, çoğu zaman kendiliğinden başka yerlere gitmesiyle, orta veya üst sınıfın bu alanlara yerleşmesi süreci olarak tarif edilmektedir (Akkoyun 2007). Yeniden oluşum; tümüyle yok olmuş, bozulmuş, köhnemiş, dolayısıyla çöküntü bölgesi haline gelmiş alanlarda yeni bir dokunun yaratılması ya da mevcudun iyileştirilmesi ile bu alanların kente kazandırılması anlamlarını içerir. Koruma (conservation); genellikle işlevlerini yerine getirebilmekte olan yapıların, büyük tarihsel, mimari ve kültürel değer taşıyan bölgeler içinde, korunmasının sağlamak için plansızlığın denetlenmesi ve aşırı nüfus birikiminin önlenmesidir (Keleş 2008, s. 447).

Kentsel dönüşümün amacı, önceden de değinildiği gibi yıpranmış, işlevini yitirmiş ya da bu süreçleri yaşamasa da kente katılma potansiyeli olarak yüksek değer taşıyan kent parçalarının yeniden ele alınması ve kente katılması olarak açıklanmıştır.

Roberts ve Sykes (2000)'e göre, kentsel dönüşümde;

- i) Kentsel alanın detaylı analizi temeline dayanması,
- ii) Fiziksel dokunun, sosyal yapının, ekonomik tabanın ve çevresel koşulların eşzamanlı adaptasyonunun amaçlanması,
- iii) Eşzamanlı adaptasyon sürecinde, problemlerin çözümü için kapsamlı ve bütünlük stratejilerin dengeli bir biçimde ortaya konulması ve en olumlu yaklaşım ile çözüm üretilmesi,
- iv) Stratejilerin geliştirilmesinde sürdürülebilir gelişme temeline dayanan uygulama programlarının çıkarılması,
- v) Yaklaşımların, imkan ve olanaklar dahilinde, uygulamaya yönelik bir şekilde açık ve net bir olarak ortaya konması,
- vi) Doğal kaynakların, ekonomik imkanların, yapılı çevrenin ve toplumsal yapının en iyi şekilde analizi ile alanın varolan karakterinin ortaya çıkarılması,
- vii) Uygulamanın gerçekleştirilebilmesi yönünde kaynak sağlanması için yatırımcıların araştırılması ve bunun kararının ortak bir fikir olarak alınması,
- viii) Kentsel alanda meydana gelecek dönüşümün kente nasıl yansıtılacağına çeşitli yöntem ve stratejilerle belirlenmesi ve tanımlanması,

gibi temel prensipler çerçevesinde ele alınması gereken, programlı ve çok aktörlü bir süreç olarak karşımıza çıkmıştır. Bu prensipler kentsel dönüşümün kapsamını kısaca özetlemektedir. Fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak çevre verilerinin belirlenmesi ve bu verilere göre kentsel dönüşümde kararlar alınması gerekliliği, kentsel dönüşümün alana özgünlüğünü vurgulamaktadır.

Dönüşüme ihtiyacı olan bölgeyi, vizyon sahibi ve insan odaklı dönüşüm projeleri ile, sistematik ve katılımcı bir yaklaşımla kente tekrar kazandırmak mümkündür. Kentsel

dönüşüm hem sınır ötesi hem de disiplinler arası bir yaklaşımı içermeli ve toplumun tarihsel ve kültürel değerlerine itina göstermelidir. Farklı nedenlerden dolayı zaman içinde kentsel standartlara uymayan, fiziki yapısı gittikçe bozulan veya terk edilen kent alanlarının insan odaklı olarak teknik-ekonomik-sosyal-demografik ve çevre boyutlarıyla planlanması, projelendirilerek yeniden kente kazandırılması kentsel dönüşüm olarak ifade edilebilmektedir.

Günümüz şehircilik anlayışında, tarihi mekânların tekrardan kazandırılması, o bölgedeki sosyal ve kültürel dokunun zedelenmemesi ve kentsel dönüşüm projelerinin başarıya ulaşması için dünyanın her yerinde olduğu gibi "katılım" kavramı esas alınmalıdır. Katılım kavramı; öncelikle dönüşümün planlandığı bölge halkının sürece aktif katılımının sağlanması ile birlikte merkezi hükümetin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve bilim adamlarının katılımının sağlanması gerektiğini savunan bir süreçtir. Dünyada son dönemlerde, her dönüşüm uygulama projelerinde katılım kavramı fiziki planlamadan önce ele alınan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, ülkemizdeki kentsel dönüşüm uygulamalarına baktığımızda dönüşümün en önemli esasını teşkil eden bu kavramın eksikliği ve yeterince önemsenmediği görülmektedir. Üst ve orta gelir grupları kendilerine farklı seçenekler arasında yer seçimi tercihi yapabilmekteyken, yoksul kesimin kentsel dönüşüm adı altında sunulan projelerle, kendi dayanışma ve yardımlaşma ilişkilerinden koparılarak, kent dışında hizmet ve olanakların daha az olduğu alanlara gönderilmektedirler.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada tez konusu ile ilgili olarak,

- i) Çeşitli üniversitelerin kütüphanelerinden ve internet kütüphanelerinden kitap, tez vs. çalışmalar araştırılmış,

- ii) Şehir Plancıları Odası, Mimarlar Odası gibi meslek odalarının döküasyon birimlerinde yayınlanan tez konusuyla ilgili makale, rapor, bildiri ve çalışmalar incelenmiş,
- iii) Anahtar kelimeler kullanılarak internet ortamında kaynak araştırmaları yapılmıştır.

Elde edilen veriler, incelenip oluşturulan katkı içeriğine göre yararlanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

"Kentsel dönüşüm" kavramı zamanla ve ülkeler arasında değişen yasal, yönetsel, politik, sosyal ve ekonomik yapılardan dolayı sürekli değişim ve gelişim içindedir.

Bu araştırmanın amacı; kentsel dönüşüm projelerini oluşturma sürecinde önemi göz ardı edilemeyecek katılım kavramının tanımlanması ve bu sürece etki eden, katılan faktörlerin belirlenmesi, ülkemizdeki kentsel dönüşümün yasal ve yönetsel boyutlarıyla birlikte incelenmesidir.

Tezin Giriş bölümünde gerekli verileri sunmak ve çalışmanın alt yapısını oluşturmak için; kentsel dönüşüm ilişkin genel bilgiler verilmiş, dönüşümün temel kavramları tanımlanmış ve dönüşüm projelerinde yer verilebilecek kentsel müdahaleler sınıflandırılmıştır.

İkinci bölümde Katılım olgusunun kavramsal boyutu ve gelişim süreci incelenmiştir. Kentsel dönüşüm hayata geçirilmesinde önemi göz ardı edilmeyecek katılımcı rolü incelenmiş ve katılımcı dönüşüm Dünya örnekleri başlığında İngiltere örneği incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye’de kentsel dönüşümün gelişim süreci incelenmiş ve bu alandaki kurumsal yapılanma yasal alt yapı ile beraber ortaya konulmuştur.

Dördüncü bölümde kentsel dönüşümde yer alan aktörler ve aktörlerin bir araya geldiği ortaklıklar modelleri, ele alınmış, katılımcı dönüşüm yaklaşımlarının belirlenmesine yönelik bir yaklaşım önerilmiştir.

2.KATILIMA KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM

Katılım genel anlamıyla; bir olaya,bir aktiviteye, bir oluşuma ya da bir düşünceye, paylaşarak ve tartışarak bireyin dahil olması şeklinde tanımlanabilir (İncedayı 2004).

1990'larda, temsili demokrasinin yerini katılımcı demokrasi anlayışına bırakmaya başlaması, katılım, yönetim gibi kavramları gündeme getirmiştir. Kentlerde alınan kararların birçok aktörü etkilediği, dolayısıyla karar süreçlerin bütün aktörleri kapsayan ve bu aktörlerin ortak çıkarlarını ortaya çıkaracak biçimde işleyen bir yapıda olması gerektiği düşüncesi yaygınlaştı.

Dünyada bazı kentsel yenileme uygulamalarının sonuçları, toplum tarafından çeşitli tepkilerle karşılanmış ve kentsel yenileme sorun çözen bir yaklaşım olmak yerine, mevcut fiziksel ve sosyal nitelikleri yok ederek yerine nitelik ve nicelik olarak eski kullanıcıya hitap etmeyen ve yeni kullanıcı barındırmayı hedefleyen yerleşimler oluşturan yıkıcı bir hareket olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu yaklaşım en başta desteğinin alınması gereken halkın bu tarz faaliyetlere katılımının azalmasına neden olmuş ve kentlerdeki değişimin yarattığı sorunların çözülmesi zorlaştırmıştır. Kentsel dönüşüm kavramının ortaya çıkışının nedeni bu tepkilerin önüne yeni bir ifadeyle geçme isteğidir.

Dönüşüm müdahalesi ortaya çıktığından bu yana süreçte yer alan kamu sektörünün güçlü katılımından hemen hemen bütün girişimlerde söz etmek mümkündür. Yerel makamlar, bölgesel sağlık ve emniyet makamları, ekonomik kalkınma kurumları, üniversite ve yüksekokullar ile bölgesel ve ulusal yönetim temsilcilerinden oluşmaktadır. Kaynaklara ve demokratik kontrol meşruiyetine sahiptirler (Turok s27).

2.1.KATILIM OLGUSUNA KAVRAMSAL YAKLAŞIM

Günlük dilde "iştirak, ortak olma, bir işte yer alma, iletişim veya ortak davranışta bulunma yoluyla belirli bir durumun içine girmek" (TDK, 2011) anlamları ile kullanılan

katılım kavramı farklı disiplinlerin konu alanlarına girmesi nedeniyle çok anlamlı olma özelliğine sahiptir. Katılım kavramı, sosyal bilimlerden fenbilimlerine, politikadan kamu yönetimine dek birçok alanda kullanılmaktadır.

Katılım, planlamada kararların politik güç sahipleri ve seçilen temsilciler tarafından verilen bir teknokratik sürece karşıdır. Katılım ses, sorumluluk ve hesap verilebilirlik içermektedir. Ses, yurttaşların tercih veya fikirlerini seçim veya herhangi bir kanaldan aktarabilmesi veya duyurabilmesidir. Sorumluluk olmadan, bu ifade ve müzakerelerin plan kararlarında dikkate alınmama olasılığı vardır. Karar ve planlar kaynak dağıtımı olduğundan hesap verilebilirlik de önemlidir (Habitat 2009).

UNRISD (United Nations Research İnstitute for Social Development) tarafından yapılmış olan daha eski bir tanıtımda katılım, “kaynaklar ve düzenleyici kurumlar üzerinde daha fazla kontrol sağlamak için şimdiye kadar böyle bir kontrolden dışlanmış olan gruplar ve hareketler tarafından organize olmuş çaba” olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun Türkçe sözlüğünden “katılım”, bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir işi üstlenme ya da bir olayda etkin olma, anlamına gelmektedir. Bu bakımdan katılım, süreçten etkilenen toplum ve ya bireylerin, kendi çıkarlarını savunabilecek söz sahibi ve fikirlerinin gerçekleşmesinde etkin olabilecek yetki sahibi olmasıdır.

Katılım sürecini anlamak için kent plancısı Arnstein yurttaş katılım merdivenini oluşturmuştur (Tablo 2.1). Arnstein “Yerel halk katılımı ispanak yemeğe benzer, prensipte kimse buna karşı değildir, çünkü bu herkes için faydalıdır.” Sözleriyle başlarken birçok güç ve söz sahibi olmayan toplumsal kesimin mağdur kaldığını savunmaktadır. Dolayısıyla, katılım söz sahibi olmayan mağdur toplumsal kesimin politik alandan ekonomik alana kadar etkin olmasını sağlayacak gücün tekrar dağılımıdır. Gücün tekrar dağılımı olmadan katılımın toplumun mağdur kısmını hayal kırıklığına uğratabilecek bir süreç olacağı açıktır. Arnstein, katılım sürecinin karmaşıklığını basitleştirmek ve anlamak için katılımın olmadığı düzeyden etkin katılım düzeyine kadar 8 basamakta değerlendirme yapmıştır. En tabanda olan Manipülasyon ve Terapi basamakları katılımın olmadığı düzlemdir, bu iki düzeyde kaygı herkesin katılımının

sağlanması değildir, sadece yetki, güç sahibi toplumsal kesimin katılımının sağlanmasıdır (Arnstein 1969).

Tablo 2.1 Yurttaş katılım merdiveni

8	YURTTAŞ DENETİMİ (CITIZEN KONTROL)	YURTTAŞ YETKİ
7	DEVREDİLMİŞ YETKİ (DELEGATED POWER)	DERECELERİ (DEGREES OF CITIZEN POWER)
6	ORTAKLIK (PARTNERSHIP)	
5	İKNA (PLACATION)	SEMBOİK DERECELER (DEGREES OF TOKENİSM)
4	MÜZAKERE (CONSULTATION)	
3	BİLGİLENDİRME (INFORMING)	
2	TERAPİ (THERAPY)	KATILIMIN OLMADIĞI
1	MANİPÜLASYON (MANIPULATION)	DÜZLEM (NON-PARTICIPATION)

Kaynak: Arnstein 1967,s.217

3.Bilgilendirme ve 4.Müzakere düzeyleri ise toplumun mağdur kesimine süreçte olup biteni duyma ve oy kullanma şansı tanımaktadır, ancak bu durumda mağdur kesimin görüşlerinin dikkate alınıp alınamayacağı garanti değildir. İkna (Placation) düzeyi söz sahibi olmayan toplumsal kesimin tavsiye etmesine olanak sağlamakta, ancak yetki, güç sahibi insanların karar alması yetkisi söz konusudur. Bu üç düzey de birbirinden az farklı içerikli olsa da, yine de hepsinde yetki, güç sahibi olanların süreci yönlendirmesi bunların göstermece, yani sembolik katılım alt başlığında yer almasına neden olmaktadır. (Arnstein 1967). Yurttaş yetki derecesinin ilk düzeyi ortaklık, söz sahibi olmayanların söz, güç sahibi olanlarla tartışma ve anlaşma zemini yaratmaktır. Son iki 7.Devredilmiş yetki ve 8.Yurttaş denetim düzeylerinde ise söz sahibi olmayan toplumsal kesim karar alma sürecinde tamamen yetkiye sahip olabilmekte ve ya süreci kendileri yönetebilmektedir (Arnstein 1967).

Arnstein, bu merdiven ile yerel halk katılımını derecelendirmiştir. Terapi ve manipülasyon kısmında halkın projeye katılımı söz konusu değildir, uzmanlar yerel halkı eğiterek bilinçlendirmeyi amaçlar; ikna, müzakere ve bilgilendirme aşamalarında

halk daha çok sembolik olarak bu girişimde yer alır; yaptırım güçleri yoktur. Kentli denetimi, devredilmiş yetki ve ortaklık aşamasında ise, kentli karar verme yetisine sahiptir ve yukarı doğru bu yetki artmaktadır (Atkinson 2004).

Arnstein'nın bu çalışması pratikte katılımın hangi düzeyde olduğunu tespit etmek için bir yöntem önermemesi bakımından eleştirilebilir, ancak kendisi bunu savunurken: "oluşturulan tipolojinin katılımın hangi düzeyde olduğunu tespit etmek için bir yol blokları analizinin içermediği söylenebilir. Bu yol blokları iki tarafında (söz sahibi olanlar ve olmayanlar) basit perde arkasında yatmaktadır. Güç, söz sahibi olanlar tarafında milliyetçilik, paternalizm ve gücün tekrar dağılımına karşı direnç vardır. Söz sahibi olmayanlar tarafında ise fakir toplumsal kesimin politik, sosyal ekonomik altyapısı ve bilgi sahipliğinin yetersizliği, artı güvensizlik, boşuna çaba ve yabancılaşma, çerçevesi altında yurttaş grupları temsil eden ve hesap verilebilir grupların oluşturulamaması söz konusudur" demiştir.

Burns ve arkadaşlarına (2004, s.2) göre yerel halkın katılımı, birey ve toplumun hayatlarını etkileyen kararlarda söz sahibi olmasıdır. Bunlar, katılımın müzakere olmadığını ve günümüzde kuruluşların katılım stratejilerinin bu yönde geliştirdiklerine değinirken, katılımın yerel halkın sürecin bir parçası olması ve etkin yetkiye sahip olmasıyla gerçekleşebileceğini savunmaktadır.

Burn ve arkadaşlarına göre Katılım önemlidir, çünkü:

- i) Yerel halkın katılımı, gelişmiş demokratik ve servis hesaplanabilirliği sağlar.
- ii) Bir arada çalışma sosyal kaynaşmayı sağlayacaktır.
- iii) Toplumun dönüşüm gibi süreçlerde anlamasını, bilgi sahibi olmasını ve tecrübe kazanmasını etkin hale getirir. Bu da toplumun kendi gereksinim, sorun ve çözümlerini üretmesinde yardımcı olur.
- iv) Yöreye yönelik siyaset ve kanunların yerel topluma uygun olmasını sağlar.
- v) Gönüllü yardımlar ve yetenek geliştirme ile ekonomik katkı sağlayacak, bu da yeni istihdam olanaklarını ve toplumun sağlıklılaştırılmasını sağlayacaktır.
- vi) Yerel halkın yeteneklerini geliştirirken belirli kesimin mağdur bırakılmaması için toplumlar arasında bir bağ oluşturmaktır.
- vii) Toplum üyelerinin kendi toplumunu benimsemesi sürdürülebilirliği geliştirecek ve güvenin geliştirilmesinde destek olacaktır (Burns ve diğ. 2004).

Burns ve arkadaşları (1994; aktaran Atkinson, 2004), Arnstein'in halkın katılımı merdivenini, bir kentlinin farklı etki alanlarında (ör: konut alanı, yerel otorite) ve farklı karar verme alanlarında (ör: politika üretimi, finans ve yönetimi) farklı katılım derecelerinden memnun kalabileceğini öne sürerek eleştirmişler, on iki-kademeli kentli güçlendirme merdivenini kurmuşlar (Tablo 2.2).

Tablo 2.2: Kentli katılım merdiveni

KENTLİ DENETİM
12. Birbirine bağlı denetim
11. Emanet edilen denetim
KENTLİ KATILIM
10. Devredilmiş denetim
9. Ortaklık
8. Sınırlı desantralize edilmiş karar verme süreçleri
7. Etkin müzakere kurulları
6. Gerçek (samimiyet-temelli) müzakere
5. Yüksek kaliteli bilgi
KENTLİ KATILIMIN OLMADIĞI DÜZLEM
4. Müşteri hizmeti
3. Az bilgi
2. Sinik (menfaate dayalı) müzakere
1. Kentle ilgili tanıtım kampanyası

Kaynak: Burns ve diğ. 1994, aktaran Atkinson.2004

Atkinson'un (2004) da belirttiği gibi bu merdivenin Arnstein'ninkinden daha kapsamlı da karmaşık bir gerçekliği basitleştirmiş olduğu aşıkardır. Ayrıca, Atkinson (2004) kentli güçlendirme merdivenini kentsel dönüşüm stratejilerinin değerlendirilmesinde yerel halkın katılımını analiz etmek üzere kullanmadan önce birkaç kritik noktanın irdelenmesinin gerektiğini savunmaktadır:

- i) Toplum kimlerin oluşturduğunun belirlenmesi önemlidir. Dönüşüm projeleri ortaklığında farklı topluluklar ve farklı ilişkiler olabilmektedir. Kentsel dönüşüm

projelerinin eğilimi mekan toplulukları üzerine odaklanmak olmuştur, ancak mekan temelli olmayan çıkar grupları göz ardı bırakılmıştır, dolayısıyla yerel halkın katılımını amaçlayan kentsel dönüşüm ortaklığı, bireylerin ortak çıkarlarını belirlemede yardımcı olma ve toplumsal kapasitelerinin geliştirtmesini sağlayacak eylemlere teşvik etme yoluyla, yerel toplulukların biçimlendirilmesi konusunda kritik öneme sahiptir.

- ii) Burns ve diğerleri: “ bazı yerel topluluklarda görülebilecek tepkisel dar görüşlülüğe” (1994, aktaran Atkinson 2004) dikkat çekerken yerel otoritelerin hoşgörüsüz (yani, belirli grup veya bireylerin etnik kökenleri, inançları ya da atfedilen başka özellikleri temelinde dışlanmayı isteyen) bir topluluğa erk verilmesi gerekiyorsa, karar verme sürecinin desantralize edilmemesi gerektiğini savunması önemli bir çelişki ve kritik yaratmaktadır. Bunun için önce toplulukların görüşlerinin seçimle gelmiş politikacıların, atanmış bürokratların ve uzman profesyonellerin görüşleri ile ne denli örtüştüğü incelenmelidir.
- iii) Yerel halkın katılımı sahip olunan toplumsal erk biçimlerini içerir. Yerel halkın katılımını anlamak için kamusal topluluklar arasındaki erk ilişkilerinin kavranması gerekir. Erk konusuna değinme açısından son derece hayal kırıklığına uğraticıdır, çünkü erk konusu ‘yapılabilir kılma’ gibi yatıştırıcı kavramların arkasına saklanmaktadır. Güçlendirme konusunu erkin ne olduğunu incelemeden tartışmak beraberinde savunmanın eksik olmasını getirmektedir. Dolayısıyla güçlendirme (yapılabilir kılma) sembolik bir kapsayıcılık ve sinik (menfaate dayalı) bir tuzak olmaktan fazla bir anlam ifade etmeyebilir. (Atkinson 2004)

“Güçlendirme (yapılabilir kılma), kamunun sahip olduğu güç, yani erk’in, eylemlerinin bireylerin yaşam biçimlerini etkilediği kurum ve kuruluşlarla ilişkili olarak arttırılmasını içerir. Erk ile kast ettiğimiz bu tür aktiviteler üzerinde uygulanan denetimin ve etkinin boyutudur. Erk toplum içerisinde farklı biçimlerde dağılım gösterir; güçlendirme de böylelikle etkilenme veya denetleme gücünden yoksun olanların konumlarını güçlendirmek ile ilgili olmalıdır” (Steward 1992, aktaran Atkinson 2004)

2.2.KATILIM KAVRAMININ GELİŞİM SÜRECİ

Yerel yönetimler kentsel çevrelerin oluşmasında politika geliştiren ve bu politikaların yaşama geçmesini denetleyen en yetkili kurumlardır. 1968 yılında Britanya'da İmar ve İskân Bakanlığı tarafından planlama ve geliştirme projelerinin resmi aşamalarına halkın katılımını sağlamak amacıyla kurulan Skeffington Komitesi katılım kavramını "politika ve önerilerin oluşturulması eylemini paylaşmak" şeklinde tanımlamıştır. Komitenin açıklamasına göre; politik kararların oluşturulması aşamasında yerel yönetimlerin belirli konularda bilgi vererek halktan öneriler alması katılım sürecinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak bu eylemin karar verme aşamasında kalması yeterli değildir. Katılımın tam anlamıyla gerçekleşebilmesi, halkın plan yapma sürecinde aktif olarak rol almasıyla mümkün olmaktadır (HMSO 1969).

Planlama ve tasarıma katılımın gerekliliği 1950 ve 60'larda kentsel yenileme politikalarına karşı tepki olarak ortaya çıkmış, planlama problemlerinin kentliden soyutlanmadan çözümü için yeni yaklaşımlar geliştirilmiştir. II. Dünya Savaşının ardından Avrupa'da kentlerin büyük bir kısmının harabeye dönmesi, kamu yapılarının ve tarihi yapıların hasar görmesi, savaş öncesi hızlı sanayileşme sonucu düzensiz gelişen kent mekânları kentsel yenileme hareketlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk yenileme hareketleri 1950'lerde sefalet yuvaları olarak adlandırılan "slum"ların temizlenmesiyle başlamış, yenilenecek alan tamamen yıkılıp yeniden inşa edilmiştir. 1960'ların sonlarında kentlerin salt fiziksel planlama anlayışı ile yeniden yapılandırılması karşıt görüş ve tepkileri beraberinde getirmiş, bu tepkiler yöre sakinleri ve kamu tarafından desteklenmiştir. 1970'lerde ise, kentsel alanların yenilenmesi ve korunmasıyla ilgili planlama çalışmalarına mahalle sakinleri katılmaya başlamıştır (Özden 2008).

Kent yönetiminde, demokratikleşme ve etkinlik hedeflenilerek, şeffaf, katılımcı hesap verebilir bir yerel yönetim anlayışını gerçekleştirmek üzere, yönetişimci yerindendik yaklaşımıyla, Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'na (AYYÖS'na) uygun, yeni bir örgütlenme ihtiyacıyla düzenlendiği ileri sürülen 5393 sayılı 03.07.2005 tarihli Belediye Yasasında Mahalle Yönetimi başlıklı 9 madde ile eski düzenleme korunarak,

birincisi katılım, ikincisi belediyeyle kurumsal destekleyici ilişkilerin gelişimi yönünde olmak üzere görece yenilikler getirilmiştir. Ayrıca aynı yasanın 24. maddesinde düzenlenen ihtisas komisyonlarına oy hakkı olmaksızın muhtarların katılıp, görüş bildirebileceği (benzer düzenleme 5302 sayılı İl Özel İdare Yasasının 16. maddesindedir); 76. maddede ise Kent Konseylerine muhtar temsilcilerinin katılımını düzenlemiştir. Konseylere ilişkin çıkarılan yönetmelikte (Resmi Gazete, 08.10.2005) 8. madde f bendinde “Belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan muhtarların, kendi aralarında seçecekleri en fazla 10 temsilci” ile kent konseyine (Genel Kurul’a) katılabilecekleri belirtilmiştir.

Mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçların belirlenmesinin yol ve yöntemi açık belirtilmemiştir. Mahallenin muhtar ve topluluk ilişkilerinin nasıl örgütlendirileceği belirsizdir. Mahallelere kent konseylerinde temsilci bulundurma hakkı işleyiş açısından etkinlik sağlayıcı durumda değildir. Oysa mahallenin ve muhtarlık kurumunun kentsel katılımın bir parçası olabilmesi için öncelikle muhtarlık - topluluk ilişkilerinin örgütlendirilmesinde pratik örneklerine de şahit olunan mahalle meclisleri, dernekleri gibi yönetim dışı oluşumların da varlığına ve alt düzeyde ortaklaşa bir karar mekanizmasının deneyim ihtiyacı açıktır. Buradan yola çıkılarak kent yönetiminde (Belediye ve İl Özel İdare yönetimlerinde) katılımcı işlev üstlenebilirler.

Aslında bugüne kadar muhtarların (kent, bölge - ülke) farklı ölçeklerde oluşturdukları örgütleri ve platformları eliyle katılım, söz ve yazıyla dile getirilmiştir: “Belediye Meclislerinde üyelik sıfatı kazanımı, muhtarların her kademedeki mahalleyi temsil edebilmesi” ; “ihtiyar heyeti üyelerinin sokak temsilciliğine dayalı olarak belirlenmesi, inşaat, ruhsat-iskân örneklerinin muhtarlarda da olması ve mahallenin imar denetiminde yetkili kılınması, mahalleye ilişkin planlama kararlarında mahalleye danışılması” önerileri mahallelerden yükselen katılım sesleridir (Alada, Kentsel yönetime katılımında mahalle).

Küreselleşme süreci ile birlikte kentlerin önem kazanması, kentsel hakları da gündeme getirmiştir. Kentsel haklar -küreselleşme sürecinin demokratikleşme ve yerelleşme eğilimleri, katılım ve yerel demokrasi çerçevesinde ele alındığında- yerel niteliğe sahiptir. Fakat küreselleşme yerellik anlayışını uluslararası nitelikte görmekte ve bu

bağlamda yerele yönelik bu bakış açısı onun uluslararası niteliğine evrensellik kazandırmaktadır. Küreselleşme süreci bir taraftan yerele yüklediği evrensellik ile kentlere ve kentsel hizmetlere yeni işlevler yüklerken (Ökmen 2003, 45), diğer taraftan yaratılan eşitsizliklere karşı kentsel sınıfların bilinçlenmesine ve karşı duruşuna da katkı yapmaktadır. Küreselleşmenin yaratmış olduğu eşitsizlik kent yönetimlerinin ilgisini çekmekte ve onları çözüme yönelik çabalarda dünya yüzeyinde arayışlara sürüklemektedir. Süreç hem kent yöneticilerinin eşitsizliğe yönelik arayış çabaları şeklinde devam etmekte hem de kentsel ve toplumsal hareketler: etnik, sınıfsal, ekonomik, sosyal ve çevresel hak arayışları olarak varlığını hissettirmektedir. Bu haklara yönelik taleplere cevap Lefebvre'nin yıllar önce çerçevesini çizdiği kentsel haklardır (Unesco/Un-Habitat/Issciss 2010).

17-19 Mayıs 1992'de Avrupa Konseyi'nin "Avrupa Kentsel Şartı"nı kabul etmesi ile kentsel sorunlara insan hakları çerçevesinde yaklaşılması açısından önemli adım atılmış ve "şart", kentli haklarının kurumsallaşması açısından bir başlangıç olarak kabul edilmiştir (Tekeli, 2002: 15). Şart, Konsey tarafından kentsel politikalardan esinlenerek oluşturulmuş ve özellikle 1980–1982 yılları arasında "Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası" kapsamında geliştirilmiş dört temel konuda şekillenmiştir. Bunlar;

- i) Fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi,
- ii) Mevcut konut stokunun iyileştirilmesi,
- iii) Kentsel alanlarda sosyal ve kültürel olanakların yaratılması,
- iv) Toplumsal kalkınma ve halk katılımının sağlanmasıdır.

2.3. KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE KATILIMIN ROLÜ

Kentsel dönüşüm kavramı ortaya atıldığı dönemde kent planlamada rasyonel planlama anlayışı hakimdi. Dolayısıyla daha çok fiziksel içerikli yaklaşımlar benimsenirken sosyal içeriği zayıf kalmaktaydı.

Katım olgusu, katılan tarafların özelliklerine, katılım konusunun niteliklerine, küresel veya yerel bağlamın durumuna göre farklı düzey ve biçimlerde gerçekleşebilir (Bilgin, 2002). Katılım bazı durumlarda tarafların isteğine göre gelişirken, bazı durumlarda

yöneten tarafın yürüttüğü bir eyleme dönüşebilir. Bu sebeple katılma eylemini, pratikte gelişebilen bir süreç olarak algılamak, değişmez ve katı kurallarla açıklamamak gerekmektedir. Muret (1977) yaptığı hiyerarşik sıralamada katılım biçimlerini beş düzeyde değerlendirmiştir:

1. Düzey: Enformation; taraflara tek yönlü bilgi iletildiği durumlardır.
2. Düzey: Duyarlılık; katılımı rol alan kişiler veya grupların niteliklerinin dikkate alınmasıdır.
3. Düzey: Danışma; bilgi verilen kişi veya grupların fikirlerinin alınmasıdır.
4. Düzey: Diyalog kurma; ilgili taraflarla eşitlik temelinde görüşmek ve tartışmaktır.
5. Düzey: Ortak yönetim; fiziksel çevrenin planlaması ve kentsel mekânın düzenlenmesi gibi konularda görüş bildirmenin ötesinde tarafların doğrudan müdahale edebilme imkânının tanınmasıdır.

Gelişmiş ülkelerde kentler çok aktörlü sürecin ürünü olarak şekillenmektedir. Kentsel dönüşüm sürecine katılım, beraberinde getirdiği olumlu sonuçlar nedeniyle kentlerin biçimlenmesinde karar verici durumundaki yöneticiler ve plancılar tarafından başvurulan önemli araçlardan birisidir. Katılım bir taraftan kamusal kaynakların paylaşılmasında demokratik değerlerin korunmasını sağlarken, diğer taraftan kentlinin yaşadığı çevrenin sorunlarını benimseyerek yaşam kalitesinin yükseltilmesi için çabalamasını beraberinde getirmektedir.

Kentsel dönüşüm projelerinde katılım sürecini incelemek üzere Robert ve Skyes'in geliştirdiği tarihsel süreçte kentsel dönüşüm çalışması ile Burns ve diğerlerinin geliştirdiği katılım merdiveni bir arada değerlendirilmiştir (Tablo 2.3). Bu çalışmaya göre kentsel dönüşüm projelerinde 1970'lere gelene kadar katılımcı planlamanın ortaya atıldığı döneme kadar, yerel halkın katılım durumu Kentli Katılımın olmadığı düzlemedir. Katılımcı planlama anlayışının ortaya atılmasıyla kentsel dönüşüm projelerinde de yerel halkın katılım durumu Kentli Katılımı düzlemine doğru eğilim göstermektedir.

Tablo 2.3: Tarihsel süreçte kentsel dönüşüm projelerinin katılım boyutu

DÖNEM	Aktörler ve Paydaşlar	Sosyal İçerik	KATILIM MERDİVENİ
			KENTLİ DENETİM
			12. Birbirine bağlı denetim
			11. Emanet edilen denetim
			KENTLİ KATILIM
2000'ler	Yerel halk, özel sektör ve yerel yönetim ortaklıkları	Güçlü sosyal içerikli, yerel halkın katılımına dikkat çekilmesi	10. Devredilmiş denetim
1990'lar	Baskın yaklaşım olarak Ortaklıklar	Yerel toplulukların rollerinin önem kazanması ve vurgulanması	9. Ortaklık – 8. Sınırlı desantralize edilmiş karar-verme süreçleri
1980'ler	Özel sektör ve uzaman büroların ön plana çıkması ve ortaklık yapılarının büyümesi	Seçici destek devlet desteği ile beraber yerel toplulukların kendi sorunlarına çözüm üretmesi	7. Etkin müzakere kurulları
1970'ler	Özel sektörün büyüyen rolü yanında yerel yönetimlerin desantralize olması	Topluluk tabanlı (katılımcı) planlama ve toplulukların yetkin kılınması	6. Gerçek (samimiyet-temelli) müzakere – 5. Yüksek kaliteli bilgi
			KENTLİ KATILIMIN OLMADIĞI DÜZLEM
1960'lar	Kamu sektörü ve Özel sektör arasında daha dengeli bir yapı	Sosyal yapının ve refah düzeyinin iyileştirilmesi	4. Müşteri hizmeti - 3. Az bilgi
1950'ler	Merkezi ve Yerel Yönetimler. Özel sektör ve müteahhitler	Konut alanları ve yaşam standartlarının geliştirilmesi	2. Sinik (menfaate dayalı) müzakere – 1. Kentle ilgili tanıtım kampanyası

Kaynak:Robert and Skyes, 2000. Ve Burns ve diğ.1994. çalışmalarından yola çıkarak yazar Bashim Akiev tarafından yapılmıştır.

1990 ve 2000'lerde Katılımcı planlama anlayışının planlamada etkinliğinin artmasıyla, Kentsel dönüşüm projelerinin katılım düzeyi 9. Ortaklık düzeyine kadar gelişim göstermiştir. Günümüzde ise bu durumun devredilmiş denetime kadar geliştiğini görmekteyiz.

Ekonomik hayatın canlandırılması ile kentsel yaşam kalitesinin artırılması politik bir yol olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda kentsel dönüşüm ile fiziksel çevrenin iyileştirilmesi ve ekonominin canlandırılmasıyla kentsel yaşam kalitesinin artırılması amaçlanmaktadır. Sürdürülebilir bir kentsel dönüşüm sisteminin sağlanabilmesi için temel esasların en önemlisi katılımdır. Kentlerin fiziksel, sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne yönelik geliştirilen kararların oluşum süreçlerine; o bölgedeki yerel halkın, sivil toplum örgütlerinin ve yerel inisiyatiflerin de aktif olarak katılımı sağlanmalıdır. Çünkü Şahin'e göre kentsel dönüşüm fiziksel açıdan bakıldığında yapısal bir değişim; toplumsal akıl açısından bakıldığında kent içinde istenmeyen alanların belirli aktörler tarafından dönüştürülmesidir (Şahin 2003, 92). Kent içindeki alanların dönüştürülmesi aşamasında merkezi idarenin etkili olduğu durumlarda, kentsel dönüşüm alanları kent sakinleri tarafından yeni rant alanları olarak görülebilecektir. Böyle bir olası durum kentsel dönüşümle ulaşılmak istenen sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmeyi göz ardı edebilecektir. Bu endişeyi giderecek en belirgin uygulama belki de; kamu-özel sektör işbirliğinin gerçekleşmesi ve o bölgedeki yerel halkın, sivil toplum örgütlerinin ve yerel inisiyatiflerin de aktif olarak katılımının sağlanmasıdır.

2.4. KATILIMCI DÖNÜŞÜM: DÜNYA ÖRNEKLER

19. yüzyıldan günümüze, farklı zamanlardageliştirdiği farklı yaklaşımlarla projeler uygulayan İngiltere'nin yüzyılı aşan kentsel dönüşüm deneyimi, ülkemiz gibi dönüşüm anlamında daha yolun başında olan ülkeler için dikkate alınması gereken önemli bir deneyimdir. İngiltere'deki kentsel dönüşüm projeleri politik aktörlerin kararları ve uygulanan projelerin sonuçları ile sürekli değişimliğe uğramıştır. Başarısızlıkla sonuçlanan projeler ya da iyi örgütlenememiş ortaklıklardan alınan dersler ile İngiltere, kentsel dönüşüm stratejilerinin oluşturulmasında hep ileriye gitmiştir. Kentsel alanda yapılan çalışmalardaki yükselen grafiğin bir nedeni de İngiltere'nin diğer Avrupa ülkelerine göre daha önce sanayi devrimini yaşamış olmasıdır. Böylelikle, kentsel dönüşüm alanında -bir nevi- deneme yanılma yöntemiyle bugünkü yerine kavuşmuştur. 1970 yılında devlet, kent merkezlerinin çökmesinin başlıca sebeplerinin sadece ekonomik ve yapısal olduğunu, yerel içerikli, sosyal problemlerin bir sebep teşkil etmediğini dile getirmiştir. Devletin bu açıklaması, "İç Kent Alanları

Yasası (Inner Urban Areas Act)" ile yasaya çevrilmiş ve politik değişiklikler yapılmıştır (Couch, Fraser, Percy, 2003). 1979 yılında, Margaret Thatcher'in döneminde muhafazakâr partinin başa geçmesiyle, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu zamana kadar baskın olan geleneksel kamu ağırlıklı kentsel dönüşüm yaklaşımında büyük köklü değişiklikler yapılmıştır. Muhafazakâr parti, önceki kentsel dönüşüm projelerinde problemlerin analizlerinin yapılmadığını, uygulanan projelerin sadece politik ideolojiler bağlamında ortaya çıkmış projeler olduğunu dile getirmiştir. Bu dönem ile birlikte özel sektör yadsınamaz biçimde hem yasalann oluşumuna hem de yasaların uygulanma sürecine katılmıştır. Bu dönem ve bundan sonra yapılan kentsel dönüşüm projeleri; fiziksel dönüşümü, kentsel projelerin üretilmesini, ekonomik aktivitelerin yeniden yapılandırılmasını ve arttırılmasını, sosyal çevrenin oluşturulmasını amaçlamıştır. Tüm kentsel dönüşüm projeleri kamu - özel sektör arasında yapılmış olan ortaklık sistemine dayandırılmıştır. Ortaklıklar ile özel sektörün sermayesi, kamu girişimlerinin sermayesi niteliğinde kullanılmıştır. Yine muhafazakâr partinin döneminde, (UDC) Urban Development Corporations (Kent Kalkındırma Birlikleri) kurulmuştur (Booth, 2005). Yarı özerk ve idari olmayan UDC'ler, tanımsız hale gelmiş, çöküntü alanlarının fiziksel olarak yeniden yapılandırılmasından sorumlu olmuşlardır. Bu kuruluşlar, yerel otoritelerden oluşan üyeleri birlik içinde yapılan tartışmalara ve uygulama süreçlerine katmadıkları, bu temsilcileri dışarıda bıraktıktan için, ortaya koydukları gayrimenkul ağırlıklı KDP'ler başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Booth, 2005). UDC'lerin başarısızlıkları üzerine, 1991'de City Challenge (Şehir Mücadelesi) Programı oluşturulmuştur. Bu programın UDC'lerden en büyük farkı, yerel otoritelerden kurulmuş olmasıdır. Bunun dışında iki farklı özelliği ise (Karadimitriou, 2005):

- i) Finansmanlar belirli bir bölge için yapılmıştır. Hibeler için başvurularda, bu hibeler ile nasıl bir bölge hedeflendiği sorgulanmıştır.
- ii) Finansman bedelleri, gereksinime göre değil, açık arttırmanın kalitesine göre belirlenmiştir.

Bu program (SRB) Single Régénération Budget (Tek Dönüşüm Bütçesi)'nin de öncüsü olmuştur. Bu bütçe ve UDC'lerin girişimleri muhafazakâr partinin başta olduğu 1990'lardan, iktidarı İşçi Partisi'ne kaptırdığı 1997'lere kadar devam etmiştir. İşçi

Partisi, iktidar olduktan sonra mevcut kentsel dönüşüm yasalarnı değiştirmek için çaba sarf etmemiştir. Mevcut SRB programının devam etmesini sağlamıştır. Tony Blair ile yasa biraz şekillenmeye başlamıştır.

Tony Blair, kentsel dönüşüm projeleri için aşağıdakileri öngörmüştür (Booth, 2005).

- i) Toplumsal katılım önemlidir. Yerel nüfus aktif olarak kentsel dönüşüm çalışmalarına katılmalıdır.
- ii) Geleneksel temsilciler ile yapılan projeler başarısızlığa uğramıştır, çözüm piyasa dinamikleri ve özel sektördedir.
- iii) SRB beklenen hedefleri karşılayamamaktadır. Bu program yerine Local Stratégie Partnership -LSP ile uygulanacak Neighbourhood Renewal Community Development programı oluşturulmalıdır.

İngiltere, 1997 yılında yaşadığı iktidar değişikliğiyle 80'den sonra izlediği ekonomik temelli dönüşüm politikalarını terk ederek bu politikaların yol açtığı sosyal ayrışma, sosyal dışlanma, işsizlik, suç gibi problemleri çözmeye yönelik toplum, ekonomi ve çevre üçgeninde sürdürülebilir bir kentsel gelişme için politikalar üretmeye başlamıştır (Keskin, Sürat, Yıldırım s401). 1997 yılının Aralık ayında hükümet tarafından dezavantajlılar(yoksunlar) için 2 yıl içinde politikalar oluşturmak üzere Sosyal Dışlanma Birimi(Social Exclusion Unit) kurulmuş; takip eden 3. yılın sonunda bu birim, en yoksul kesimin refah düzeyini önlerindeki on yıl içinde yükseltmek amacıyla çerçeve niteliğindeki Mahalle Yenileme için Ulusal Strateji (National Strategy for Neighbourhood Renewal: a framework for consultation)'yi yayınlamıştır. Stratejinin ana amacı, yoksul mahallelerin çöküşünü büyük çapta engelleyerek, süreci tersine çevirip, tekrarlamasını önlemek olarak belirtilmiştir. Başarısının ölçülmesi ise daha fazla iş, daha iyi eğitim ve sağlık, daha az suç gibi çarpıcı sonuçlarla yoksulların bulunduğu alanlar ile kentin geri kalanı arasındaki uçurumun azaltılmasına bağlanmıştır. Nihai strateji olmayan bu belgenin ardından Ocak 2001'de Sosyal Dışlanma Birimi tarafından Ulusal Strateji Eylem Planı (A New Commitment to Neighbourhood Renewal, National Strategy Action Plan) yayınlanmıştır. Strateji, iki uzun vadeli hedef tanımlamaktadır:

- i) Bütün yoksul mahallelerde daha düşük işsizlik ve suç, daha iyi sağlık, beceri, konut ve fiziksel çevre ortak amaçlarına sahip olmak

- ii) En yoksul mahalleler ile kentin geri kalanı arasındaki uçurumun azaltılması (işsizlik, suç, sağlık, eğitim, fiziksel çevre, beceriler gibi ölçütler arasındaki farklılık)

Ulusal strateji, belirtilen karar ve hedeflerin uygulanmasından sorumlu olan, diğer bir deyişle liderlik misyonunu taşıyan, Başbakanlık Bürosu'na bağlı MahalleYenileme Birimi (Neighbourhood Renewal Unit-NRU) kurulmasını öngörmüştür. Birimin ana sorumlulukları şunlardır:

- i) Merkezi yönetimin ulusal stratejiye katkılarını desteklemek ve denetlemek,
- ii) Yerel Mahalle Yenileme Stratejilerinin gelişimini denetlemek,
- iii) Merkezi fon akışını yönetmek,
- iv) Kilit sektörleri harekete geçirmek ve liderlik etmek,
- v) Ulusal stratejinin bilgi ve beceri aşamasını yürütmek,
- vi) Stratejinin başarısını izlemek,
- vii) Bakanlara ulusal stratejinin gelişiminde tavsiyelerde bulunmaktır.

Stratejinin ulusal boyutta sorumluluğunu Mahalle Yenileme Birimi taşıırken, bölgesel ve metropolitan boyutta Hükümet Bölge Ofisleri ve Bölgesel Kalkınma Kurumları yer almaktadır. Hükümet ofisleri, kendi bölgelerindeki Yerel Stratejik Ortaklıkların yerel stratejiler geliştirmesi ve bu stratejilerin uygulanmasından, Bölge Kalkınma Kurumları ise bölgesel meclislere karşı sorumlu tutulmuşlardır. Yerel ölçekte ise kamu, özel, gönüllü ve toplum sektörlerini bir araya getiren çok aktörlü Yerel Stratejik Ortaklıklar kurulması öngörülmüştür.

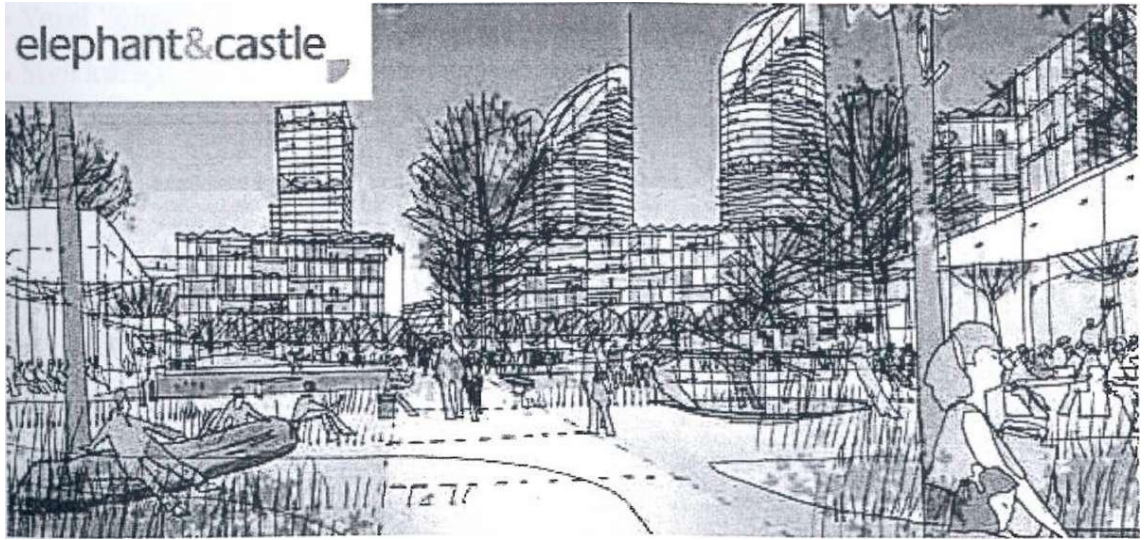
Tarihsel süreç içerisinde, İngiltere'nin Kentsel Dönüşüm Politikaları incelendiğinde, politik kararların uygulamaları derinden etkilediği görülmektedir. İngiltere, sanayi devriminden bu yana yaptığı kentsel uygulamalardan aldığı çeşitli dersler ile sürekli yeni stratejiler ve bunları uygulamak için yeni organlar oluşturmaya çalışmıştır. Günümüzde uygulanan projeler, alınan tüm derslerin bir sentezidir. Küreselleşen Dünya'ya ayak uydurabilmek, kentler arasındaki prestij mücadelesinde üstün gelebilmek ve kent-toplum sürdürülebilirliğinin sağlanması adına toplumsal katılımın çok önemli olduğu kamu - özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının birlikteliğinden

oluşan çok yönlü kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda yapılmış bir kentsel dönüşüm proje bölgesi ise Elephant and Castle Bölgesi'dir.

Elephant & Castle Kentsel Dönüşüm Projesi

Elephant & Castle Londra merkezine yakınlığı ve kuzeyi güneye bağlayan ana yol ağında olması ve kamu ulaşımındaki temel bağlantı noktalarına sahip olmasına rağmen ekonomik açıdan barındırdığı düşük istihdam, az yatırım ve devam eden küçük işletmelerle birlikte yerel girişim ve özel sektör yatırımları açısından ortalamanın oldukça altında bir konumda yer almaktadır. Bölge, Londra kent merkezinin gelişimine bağlı olarak ofis ve alışveriş merkezleri gereksiniminin karşılanması doğrultusunda, sahip olduğu potansiyel sebebi ile gayrimenkul sektörünün artan talebinden en çok etkilenen bölgelerden biridir (Polat 2008).

Şekil 2.1: Elephant & Castle için tasarlanan pazaryeri projesi

Kaynak: www.snnthwark.gfw.nir

Elephant & Castle için oluşturulan dönüşüm projesi, sağlam ortaklık stratejisi ve kentsel yenileme hareketi doğrultusunda, düşük gelir grubunu yerinden etmeden, bölgeyi ticari bir merkez haline getirmeyi amaçlamıştır. Bölgede uygulanacak planın vizyonu, canlı

bir kent merkezi ve insanların çalışmak, yaşamak, alışveriş yapmak ve boş zamanlarını geçirmek isteyecekleri, ulaşım imkanları iyileştirilmiş bir yer meydana getirmektir

Elephant & Castle, Londra'nın güneyinde yer almakta olup, Londra'nın kuzeyiyle güneyini bağlayan ana yol ağında önemli bir yere sahiptir. Bu bölge tersane işçilerinin yerleşim merkezi olarak kurulmuştur. Bölgede işçiler için konut alanları geliştirilmiş ancak sonraları bu belediye konutları, sosyal yoksulluk ve hava kirliliği ile savaştan bir yer haline gelmiştir. Londra'ya yakın olmasına rağmen yatırım yapılmaması ve bu nedenle istihdam olanaklarının düşmesi, bu bölgeyi aynı zamanda artan suç oranı ile karşı karşıya getirmiştir. Kuzeydeki yoksul mahalleler, güneyde yer alan; finansal, kültürel, eğlence-dinlenme ve turizm alanları ile dönüştürülmüş olan South Bank'a bitişiktir. Nüfusun %30'unu azınlıklar oluşturmaktadır. 1990'lardan bu yana, ilçenin merkezindeki Peckham Kitaplığı ve çevresinde kapsamlı bir dönüşüm projesi gerçekleştirilmiştir. Bunun devamında, başka mahallelerde de önemli dönüşüm çalışmaları yapılmıştır. Ancak, son zamanlarda dönüşüm çalışmaları düzensiz ve programsız olarak yapıldığı için, bu projeler yoksul mahallelerin ihmal edilmesine neden olmuştur. 1995 senesinde Londra Southwark İlçesi Birlikçi Plan'ının kabul edilmesi ile birlikte, bölgede mahalle yenileme ve sürdürülebilir toplumlarla ilgili politikalara uygun olarak düzenli, planlı ve stratejik ortaklıklara dayanan kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (Kocabaş 2006).

Elephant & Castle'ın yeniden imar programı, Avrupa'da şimdiye kadar görülen en büyük yeniden imar programlarından biridir. 1.5 milyar pound'luk bütçeye sahip olan ve 170 hektarlık alanı kapsayan dönüşüm projesi kabaca aşağıdaki hedefler doğrultusunda planlanmıştır.

Projenin Amaçları:

- i) Otomobil merkezli ulaşımdan toplu taşımacılık merkezli ulaşımına geçmek,
- ii) Yerel ekonomik durgunlukları, yerel başarıya dönüştürmek,
- iii) Sosyal olarak dışarıda bırakılmış bireyler ve mahallelerden, güçlü sosyal topluluklar oluşturmak,
- iv) Kaçınılan bir yerden, olmak istenen bir yere ulaşmak,

- v) Düşük gelirli bireyleri yerinden etmeden, bölgeyi ticari bir merkeze dönüştürmek, mevcut halka istihdam olanakları sağlamak (Keskin, Sürat, Yıldırım, 2002),
- vi) Kentin sosyal ve teknik altyapısını elden geçirmek.

Proje Ortakları:

- i) Yerel Gruplar
- ii) Girişimciler
- iii) Yerel Yönetim Birimleri
- iv) Sivil kuruluşlar
- v) Southwark Council

Proje Kararları:

Proje ile;

- i) Bölgenin bireysel ulaşımdan toplu taşıma sistemine geçirilmesi,
- ii) Ekonominin iyileştirilmesi,
- iii) İşsizlik, düşük gelir, artan suç oranı gibi toplumlar üzerinde büyük etkileri olan sosyal sorunları bu yenileme ile aşarak sosyal bütünleşmenin sağlanması,
- iv) Yaşanılabilir bir yer olmaktan çıkan bölgenin cazip hale getirilmesi,
- v) Ortaklık Kurulu'na bağlı faaliyet gösterecek alt gruplar oluşturulması (Çevre ve Yaşam Kalitesi Grubu, Eğitim ve Öğretim Grubu, Yerel İş Konsorsiyumu) hedeflenmiştir.

Bu amaçla 5 çalışma alanı belirlenmiştir:

Sürdürülebilir Şehir Bağlantısı; ticari ve boş zaman gelişimi için alan ortaya çıkarmak ve yüksek kaliteli, iyileştirilmiş konutlarla merkezi Londra'ya çekici yeni bir mahalle yaratmak.

Ulaşım Bağlantısı; bölgesel giriş özelliğiyle Elephant & Castle'ı kilit ulaşım odağı olarak öne çıkarmak.

Girişim Bağlantısı; Sürdürülebilir yerel ekonomik aktiviteleri desteklemek ve bölge insanı için istihdam imkanları sağlamak.

Toplum Bağlantısı; alanın yenileşmesine ortak olarak yardım edebilmelerine imkan verebilecek biçimde yerel grupları ve ağları güçlendirmek.

Bireysel Bağlantı; sosyal dışlanmışlıktan zarar gören insanların alanının dönüşümünden yararlanabilmesi için amaçları ve programları koordine etmek (Anon, <http://www.kentselyenileme.org/dosyalar/turdok12.doc>).

Şekil 2.1: Elephant&Castle Dönüşüm Projesi Genel Görünüm

Elephant & Castle dönüşüm projesi SRB ve Master Plan süreçlerinin entegre şekilde yürütülmesiyle gerçekleştirilmiş bir projedir. SRB fonu bölgeye 1999 yılında tahsis edilmiştir ve bu fon daha çok sosyal içerikli konulan bünyesinde barındırmaktadır. Bu süreç yedi yıl kadar sürmüştür. Master Plan süreci ise bölgeyi ekonomik olarak kalkındırmak için özel sektör ortaklığı ile gerçekleştirilen ve SRB süreci ile desteklenen bir süreçtir.

Tablo 2.2: İngiltere’de KDP’lere toplum katılımının sağlanması

Katılımın sağlanma biçimleri:	Mahallelerde sağlanması hedeflenenler:	Bazı alan & mahalle örnekleri:
Bilgiye Erişim yolu ile	Southwark’da herkesin seçimlerini yapabilmek için gereksinim duydukları bilgiye erişmesi.	'Tek Durak Dükkanlar' / Kütüphaneler / İnternet erişim noktaları; Hizmet / aktör özellikli el ilanları; Mahalle Yenileme bilgilerinin güncellenmesi; Yerel mahalle haber gazeteleri.
Konsültasyon yolu ile	Vatandaşın strateji ve hedefler ile kilit aktörlerin kararlarına ilişkin görüş bildirme fırsatına sahip olması.	MORI Görüş İncelemeleri; Alan Konsültasyon Forumları; Hizmet spesifik Konsültasyonlar; Toplum İlgili forumları; Kullanıcı Grupları ve Mahalle Toplum Forumları.
Toplum Gelişimi aracılığı ile	Yöre sakinlerinin toplumu iyileştirmek için kendi fikir ve girişimlerini geliştirmede desteklenmesi.	Uygulamalı mahalle toplum gelişme programı; 'STAR' toplum şampiyonlukları için eğitim; Gönüllü sektör kurumları aracılığı ile kapasite artırma ve Gönüllü projeleri.
Toplum Etkin Katılımı aracılığı ile	Yöre sakinlerinin hizmetler ve yenileme girişimleri hakkında kararların verilmesinde ortak olmaları.	Toplum Güçlendirme Ağı; SRB Komiteleri ve Toplumlar için Yeni Anlaşmalar; Okul Yönetim Kurumları; Mahalle Konut Forumları; 'Emin Başlangıç' Komiteleri; Sokak Liderleri Projesi; ve Semt Projeleri Görüş Komitesi.
Toplum Yönetimi aracılığı ile	Yöre sakinleri kendi hizmetlerini işletip yönetirler.	Kıracı Yönetim Kurumları; Yöre Sakinleri Hizmet Kurumları; Gönüllü Sektör Grupları ve Toplum Kurumları.

Kaynak: Kocabaş 2006

2001 yılında oluşturulan mahalle yenileme politikasına cevaben, Southwark Yerel Stratejik Ortaklığı (LSP) kurulmuştur. LSP, hükümetin ulusal Mahalle Yenileme Fonundan (NRF) verdiği 40 milyon pound'dan sorumlu olup, ilçedeki diğer aktörleri, paydaşları kapsamaktadır (Kocabaş 2006).

Bünyesinde birçok farklı aktörü barındıran Elephant & Castle Dönüşüm Programı'nın 1998'den 2002'e - 2002'den günümüze olmak üzere iki farklı yapılaşma modelini içeren dönemi olmuştur, tik dönemde, bu bölgedeki savaş sonrası yapılar yeniden ele alınmıştır. 1960'lı yıllarda alışveriş alanlarının odağı olarak kabul edilen bu bölgeye, alışveriş merkezlerinin hemen bitişiğinde olacak şekilde sosyal konutlar inşa edilmiştir. Ancak, bu yapılar zamanla tekrardan yıpranmışlardır. Bundan sonraki yıllarda bölgenin her türlü geliştirilmesi için özel sektörden sürekli destek alınmıştır (Kocabaş 2006). Dönüşüm projesinin ikinci etabı, 2002 yılında Soutwark Belediyesi'nin bu bölgedeki çalışmaları gerçekleştireceklerine dair sözlerini yinelemeleriyle başlamıştır. 2003 yılının ocak ayında ise belediye "Elephant & Castle'ın Gelecekteki Yenileştirilmesi için Ortaya Çıkmakta Olan Çerçeve" adlı bir çalışma yayınlamıştır. Haziran ayında ise halka, danışma süreci için "Yapılaşma Çerçevesi Taslağı"nı sunmuştur. Yayımlanan bu taslak, halkın %80 desteğini kazanmış ve dolayısıyla bu taslak belediye tarafından "Bütünleyici Planlama Rehberi" olarak kabul edilmiştir. 2004 yılının ekim ayında, satın alma işlemlerine başlanmıştır. 2005 yılı ocak ayında ise, ana ticari yapılaşma ortağını seçmek için, Avrupa resmi ihale süreci başlamıştır. Ağustos ayında Heygate konutlarında oturan sakinlerin oturacakları yeni konutların yapılması için şirketler birliği oluşturulmuştur. Elephant & Castle İlçesi'ndeki dönüşüm ilk olarak Heygate konutlarının yıkılması ile başlamıştır. Program dâhilinde Heygate konutlarının yeniden yapılandırılması, Walworth yolunun genişletilmesi, perakende ticaret yoluyla kalkındırılması, otobüs, tren ve metronun buluşma noktası, kentin odak noktası olacak kent meydanının tasarlanması, demiryolu kemerlerinin ve eski istasyonun yıkılıp yeniden yapılanması ve Heygate Bulvarı'nın oluşturulması yer almaktadır (Kocabaş 2006).

Şekil 2.2:Elephant & Castle Dönüşüm Projesinden Görseller

Projenin uygulanmasında Belediye, yeni evlerin yapılabilmesi için kar amacı gütmeyen kiracılara mevcut hakları ile benzer haklar sağlayan konut kurumlarıyla anlaşmıştır. Ayrıca girişimcilere geliştirilecek alanlarda %30 oranında sosyal konut yapılması şartı getirilmiştir. Proje tamamlanana kadar bölgede yaşayan insanların bakımını Belediye'nin yapacağı ve yapılacak tüm konutların yüksek standartlarda olacağı garanti edilmiştir (Polat 2008).

Projede, halkın katılımı ile destekli güçlü bir ortaklık oluşturulması kentin sorunlarının çözülmesinde ve kaynakların daha etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamıştır. Böylece, bölgede yaşayan düşük gelire sahip halkı yerinden etmeden bölge canlandırılmıştır (Polat 2008).

Sonuç olarak, İngiltere’de katılımcı planlama paradigmasının uygulamada da benimsendiğini ve tecrübeler yaşadığını söyleyebiliriz. Elephant ve Castle Dönüşüm projesinde de görüldüğü gibi yerel halkın karar alma, uygulama ve hatta yönetimde ortaklaşa yönetime geçiş göstermesi katılım adına önemli gelişmelerdendir. Bu bakımdan Katılım düzeyini belirlemek gerekirse Ortaklık ve Sınırlı desantralize edilmiş karar-verme düzeyine ulaştığını söyleyebiliriz.

3. KENTSEL DÖNÜŞÜME YÖNELİK KURUMSAL YAPILANMADA KATILIMIN YERİ

3.1. TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN GELİŞİMİ

Türkiye'de ise bu kavram özellikle 1999 yılında gerçekleşen Marmara depremi sonrası fiziki çevrelerin yeterli niteliklerde olmadığına ortaya çıkışıyla bir planlama aracı olarak gündeme gelmiştir. Ayrıca hızlı ve denetlenemeyen göç, çarpık yapılaşma ve kültürel değerlerin korunamayıp zarar görmesi gibi etkenler de kentsel dönüşüm projelerine ihtiyacı gündeme getirmiştir. Politikacılar ve yerel yöneticiler tarafından her türlü platformda telaffuz edilerek kentsel dönüşüm projelerinin kent için ne derece önemli olduğu kamuoyuna aktarılmaktadır. Kapsamı ne olursa olsun konuyla ilgili yapılan çalışmaların her biri kentsel dönüşüm başlığı altında incelenmeye başlanmıştır (Dayıoğlu 2005).

Tekeli, kentlerimizin gelişimini 5 döneme ayırarak incelemeyi uygun görmüş ve dönemlere ilişkin saptamalarda bulunmuştur.

- i) Birinci Dönem: 19. yy'ın ikinci yarısından Cumhuriyetin ilanına kadar süren "sıkışkan modernite" dönemi
- ii) İkinci Dönem: Cumhuriyetin başlangıcından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna dek uzanan dönem: Kentsel gelişmeyi düzenlemek amacıyla yasal ve kurumsal çerçeve oluşturularak kentsel gelişme için modernist bir meşruiyet çerçevesi kurulması
- iii) Üçüncü Dönem: İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1960'a dek devam eden dönem: "Popülist bir modernite projesi uygulaması"
- iv) Dördüncü Dönem: 1960-1980 dönemi: Ülkenin hızlı kentleşme karşısında yetersiz kalan kurumsal sistemini yeniden yapılandırması

- v) Beşinci Dönem: 1980 sonrası dönem: Modernite projesinin aşınması, kentleşme hızında yavaşlama, ülkede küreselleşme etkilerinin hissedilmeye başlaması ve kent planlamasından beklenen işlevlerde değişim.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte tek partili sistem içinde yeni bir kimlik arayışına girilmiş; Bu çerçevede öncelikle bir ulus bilinci yaratılarak ulus inşası hedeflenmiş ve bu anlayış mekânsal düzenleme stratejilerine yansıtılmıştır. Bu stratejilerden ilki ülke mekânının ulus-devlet mekânına dönüştürülmesi, ikincisi ise kentlerin modernitenin yeri halinde düzenlenmesidir (Dengiz 2010). Bu stratejilerin hayata geçirilmesi için öncelikle Ankara başkent ilan edilmiş, ikinci adım ise ülkeyi "demir ağlarla örmek" olmuştur. Dünya ekonomik bunalımı sonrasında benimsenen devletçi politikalar sonucu sanayi planlarında fabrikaların demir yolu güzergâhı üzerinde bulunan küçük Anadolu kentlerinde yer seçmeleri öngörülmüştür. Atılan bu adımlarla birlikte Anadolu kentlerinde mekânsal dönüşümler yaşanmaya başlamıştır (Eraslan 2007).

Anadolu'da çağdaşlaşmanın başkenti misyonunu yüklenen ve ülkede öncü rol üstlenen Ankara, ülkenin dört bir yanından göç almaya başlayan kentte, kentleşme hızının önüne geçen nüfus artışıyla birlikte artan konut ihtiyacı ve ortaya çıkan yasadışı sağlıksız yapılaşmış alanlar, bu dönemde arzulandığı gibi nitelikli, kaliteli bir kentsel gelişmenin gerçekleştirilemediğini göstermektedir (Eraslan 2007). Devlet, gecekondulaşmayı önlemek amacıyla yasal bir arayışa girmiş; çıkarılan yasaların birçoğu imar affi niteliğinden öteye gidememiştir.

Türkiye'deki kentleşme sürecine bakıldığında; 1945'lerden sonra Türkiye kentleri ekonomik ve teknolojik dinamiklerin hız kazanması ile hızlı bir değişim içine girmiştir. 1940'larda uygulamaya konan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planları savaşın başlaması ile sekteye uğramış, savaş sonrası dönemde de sanayi ve kalkınma ABD tarafından verilen Marshall yardımları ile sağlanmaya başlamıştır. Ülkenin mekânsal gelişimini ve demografik yapısını etkileyen Marshall yardım şartları ile yatırımlar tarım sektörüne ve karayolu yapımına yöneltmiştir. Yeni ürünler, traktörle gelen yeni teknoloji ve pazara yönelik üretim kırsal alanlarda büyük bir emek fazlası yaratmıştır ve işgücü fazlası sanayileşme atılımları içinde olan kentlere göç etmeye başlamıştır (Kıray 2003).

1945'ler ve 80'ler arasında yaşanan hızlı kentleşme ve yarım kalan sanayileşme atılımları, kentlerde sermaye birikimine gereksinim yaratmış ve bu durum beraberinde yeni ekonomik politikaları getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında benimsenen ekonomik büyüme politikası ilk on yılda sanayileşmeyi, dış yardımları, liberal ekonomi modelini ve tarımsal modernleşmeyi beraberinde getirmiş izlenen sanayi politikasıyla birlikte sanayi kenti oluşumunu ortaya çıkarmıştır(Ataöv ve Osmay 2007). 1950'lerle birlikte tarım sektöründeki makineleşme, kırsal kesimin kentlere göç etmesine neden olmuş; ortaya çıkan hızlı nüfus artışına kentler, hazırlıksız yakalanmış, konut ihtiyacı, devlet eliyle karşılanamadığından göçmenler, kendi konut ihtiyaçlarını kent çeperinde hazine veya özel araziler üzerine gecekondular inşa ederek karşılamıştır.Çıktığı tarihten önce yapılan gecekondularını yasallaştıran ve gecekondular yapımını yasaklayan 1953 tarihli 6188 sayılı Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılan Binalar Hakkında Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasayla birlikte belediyelerin arazilerini ucuz ve basit konut yapımı için kullanmaları ve bu konutları öncelikli olarak gecekondular yıkılanlara ikinci olarak sağlıksız konutlarda yaşayanlara satmaları öngörülmüştür. Bu kanunu takip eden altı yılın sonunda belediye sınırları içinde bulunan hazine arazilerinin belediyelere bedelsiz geçmesini öngören 1959 tarihli 7367 sayılı kanun çıkarılmıştır(Sekmen s29). Ancak bu yasal düzenlemeler, iskân problemine çözüm olamamıştır. Radikal bir müdahale olan ve halk arasında 'Menderes İmarı' olarak bilinen uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım ile İstanbul'da mevcut tarihi doku göz ardı edilerek yollar açılmış ve apartmanlaşma başlatılmıştır.Ayrıca bu süreç, kent merkezlerinde yık-yap süreçlerinin işleyişine dolayısıyla tarihsel ve kültürel değerlerin tahrip edilmesine, sürekli olarak yoğunluk artışına ve yeşil alanların yok oluşuna, sosyal alt yapıların yetersiz kalışlarına neden olmuştur. Kentin büyüme biçimi sürekli olarak yaşam kalitesini düşürücü sonuçlar doğurmuştur.

Gecekondular, 1960'larla birlikte eski masumiyetini kaybetmeye başlamıştır. Kent merkezindeki çöküntü ve geçiş bölgelerini oluşturan en eski gecekonduların, sahipleri tarafından yeni gelenlere kiralanmaya başlanmasıyla ilk el değiştirme süreci gerçekleşmiş ve bir rant aracına dönüşmüştür.

1966 yılında ıslah imar planları yoluyla gecekonduları yasallaştıran ve ticarileştirdiği yönünde eleştirilen ve 1976'da 1990 sayılı kanun ile yapılan değişikliklerle birlikte günümüzde de yürürlükte olan 775 sayılı Gecekondu Kanunu çıkarılmıştır. Yukarıda bahsi geçen kanunlar dışında konut, sanayi, eğitim, sağlık, turizm yatırımları ve çeşitli kamu tesislerinin yapımında arsa ve arazi sağlamak için Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına imkân veren 1969 tarihli 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu ve 1972'deki metropoliten alanlarda metropoliten nazım planı yapma yetkisini İmar İskân Bakanlığı'na veren 6735 sayılı İmar Kanunu çıkarılmıştır. Bunların sonucunda büyük kentlerin fiziksel mekânında da değişim gerçekleşmiş; boş arsalar yapılaşmış, kente yeni büyük yapı alanları eklenmiştir. Karayolu yatırımları, araç sahipliğinin artması ve kent merkezindeki trafik, büyük sanayi alanlarının desantralizasyon sürecini başlatırken, küçük üretim ve ticaret faaliyetleri tarihi kent merkezlerinde yoğunlaşmıştır (Ataöv ve Osman 2007). Tekeli bu gelişmeyi, "azman kentler" in ortaya çıkışı olarak yorumlamaktadır (Tekeli 1999).

Gecekondulaşmayla birlikte kentlerde apartmanlaşma hız kazanmış, kentsel rantlar doğrultusunda artan arsa fiyatları, arsa sahipleri ile müteahhitleri bir araya getirmiştir. "Arsa karşılığı daire" olarak da bilinen yeni bir konut üretim modeli türemiştir. 1965'te arsa payı mülkiyet ilişkilendirilmesinin uzun prosedürünü kısaltan Kat Mülkiyeti Kanunu'nun çıkarılmasıyla birlikte gecekondu müteahhitlere verilerek apartmanlara dönüşmeye başlamıştır.

1980'lere kadar devlet tarafından korunan yerli sermaye bu dönemde kent mekânı dışına yatırım yapmış, kentlerin büyümesi büyük ölçüde yapı sunum biçimlerinin niteliği gereği yapıların birer birer eklenmesiyle gerçekleşmiştir. Büyük kentlerin aldığı göçler sonucu, kent çeperlerinde kaçak yapılaşmalar, yağ lekesi gibi büyümeye ve kent merkezleri köhneme sürecine girmeye başlamıştır. Köhneme süreci sadece fiziksel mekanda değil, kentin sosyal, ekolojik ve ekonomik yapılarında da etkin olmaya başlayarak çok boyutlu bir süreç halini almıştır (Şahingür ve Müderrisoğlu 2004). 1980'li yıllarla birlikte , sanayi birimlerinin büyük ölçekli organize üretim birimlerine dönüşmesiyle desantralizasyon süreci devan ederken küçük birimler kent içinde tarihi merkezlerde konumlanmayı sürdürmüşlerdir. (Ataöv ve Osmay 2007). Ancak Şen, sanayinin desantralizasyonu ile kent içindeki liman ve gar gibi sanayinin ihtiyaçlarını

karşılıyan merkezi yerlerin fonksiyonlarında zayıflama yaşandığını belirtirken(Şen 2009), kent dışında yaşama ve çalışma alanlarını içeren yeni yerleşmeler oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde üç yasal düzenlemeden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki 1984 tarihli 3030 Belediye Kanunu; ikincisi, bir yıl sonrasında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu'dur. Üçüncüsü ise kamulaştırma ile ilgilidir. İlk iki kanunla belediyelere aktarılan yetkiler tüm büyük kentlerde planlama ve imar çalışmalarını da beraberinde getirmiş ancak yerel yönetim yaklaşımı, ulusal ölçekte tabandan yönetim ilkeleriyle tutarlılık göstermemiştir (Ataöv ve Osmay 2007).

1990'lı yıllarda küreselleşmenin getirdiği dönüşümler, kent mekânından açıkça okunmaktadır. Kentler, birbiri ardına yükselen plazalara, büyük ofis yapılarına, devasa büyüklükteki alışveriş merkezlerine mekân olmuştur.

Tablo 3.1: Türkiye’de Dönemler itibariyle Kentsel Dönüşüm

DÖNÜŞÜM DEĞİŞKENLERİ VE UYGULAMALARI	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
YAPISAL / BAĞLAMSAL	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonomik Büyüme <i>Demografik Değişim:</i> Kentlere göç ve hızlı kent nüfus artışı	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonominin dışa açılması; Küreselleşme ve yerelleşme <i>Demografik Değişim:</i> Kentsel nüfus artışı; metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Özelleştirme; AB ilişkileri <i>Demografik Değişim:</i> Doğudan batıya göç
SOSYO-EKONOMİK	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Yap-satçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, Toplu Konut <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Düşük gelirli işgücünün sanayi ve sanayi dışı istihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondular	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondular ve merkez mahallelerde yaşayan niteliksiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Yüksek gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturuyor; gecekondularında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor
YÖNETİM / UYGULAMA	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskan Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Belediye, Gecekondular, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 <i>Planlama Uygulamaları:</i> Kentsel gelişmeye desantralizasyon; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları ve Af yasaları	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları
KENTSEL MAKROFORM	“Azman Kent” (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropolitan Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI	1. Gecekonduların bölgeleştirilmesi; 2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü; 3. Gecekonduların yeniden yapılandırılması; 4. Bu alanlarda kentsel yenileme	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel yenileme; 2. İyileştirmeye yönelik sağlıklaştırma ve islah-imar uygulamaları; 3. Tarihi değeri olan alanların korunması ve soyulaştırılması.	1. Kentsel alanlarda yenileme; 2. Apartman alanlarının iyileştirilmesi; 3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının yeniden geliştirilmesi; 4. Tarihi konut alanlarının soyulaştırılması;

Kaynak: Ataöv ve Osmay, 2007

Türkiye’de, İkinci Dünya Savaşından sonra 1980’li yıllara kadar, ekonomide büyüme politikası izlenmiş ve kent nüfusu hızla artmıştır. İlk on yılda, ekonomik büyüme

beraberinde sanayileşmeyi, dış yardımları, liberal ekonomi modelini ve tarımsal modernleşmeyi beraberinde getirmiştir. Ayrıca, teknolojinin gelişmesi ile tarım sektöründe artan makineleşme ve buna bağlı olarak işgücü ihtiyacındaki azalma köylerden büyük kentlere göçü hızlandırmıştır. Köylerden göçen nüfus, konut ihtiyacını kentlerdeki altyapı yetersizliği sebebiyle hazine veya özel araziler üzerine gecekondular yaparak karşılamıştır. Bu dönemde büyük kentler doğal nüfus artışlarının üç katı oranında göç alarak büyümüşlerdir. Kentsel dönüşüm kavramının Türkiye'deki ortaya çıkışını doğru değerlendirebilmek için kentleşme tarihinin son otuz yılını incelemek yerinde olacaktır. 1965-1975 yılları arasında yıllık nüfus artışı ortalama binde 25'lerin üzerinde seyrederken, 1975 sonrası Türkiye genelinde nüfus artış hızı azalmıştır ve 2000 yılı nüfus verilerine göre Türkiye geneli nüfus artış hızı binde 18,28 olmuştur. İstanbul'da aynı değerler 1965-75 yılları arasında binde 70,1 iken son dönemde binde 33,09'lara düşmüştür (TÜİK 2000). Bu değerler dikkate alındığında 1965 ve 2000 yılları arasında nüfus artış hızında genel bir düşüş söz konusudur. Bu da kentlerdeki demografik yapıyı doğrudan ilgilendirmektedir

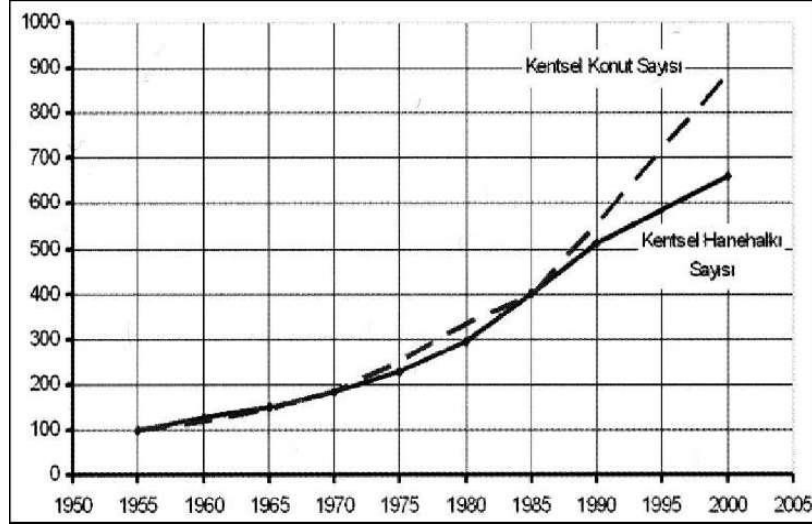
1950 ve 1960 yılları arasındaki yıllarda şehirlerde yaşayan nüfus toplam ülke nüfusuna kıyasla %80 gibi büyük bir artış göstermiştir. 1965 ile 1970 yılları arasında bu oran en yüksek değere ulaşmıştır. Mesela, şehir nüfus artışı 1950'lerde %19 iken, 1970'de %36'ya yükselmiştir (Ataöv ve Osmay 2007).

Balamir (2005b) Türkiye'de neden kentsel dönüşümlere ihtiyaç olduğunu maddelerle şöyle açıklamaktadır:

- i) 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de konut üretimi, bir çok ülkeye göre yükselen bir grafik göstermesine karşın niceliği büyük olan bu üretim, nitelik olarak çoğunluğu iyi denetlenmemiş, kentsel hizmetler ve yatırımlar açısından yetersiz ve düşük standartlardaki kaçak yapılardan oluşmuştur. Bu da büyük bir risk havuzu oluşturmuştur.
- ii) Bu zaman diliminde kentsel konut üretimi, kentsel nüfusun üstünde seyretmiştir (Şekil 3.1.). Bu durum, uzun bir süre kentsel alan genişlemesine ihtiyacın

olmayacağını göstermektedir. Şehirleşmesi büyük ölçüde bitmiş olan kentteki alanların iyileştirilerek yeterli standartlara kavuşturulması gerekmektedir.

Şekil 3.1:Türkiye'de Kentsel Hane halkı ve Konut Sayıları

Kaynak: Balamir, M., 2005

- iii) Kentleşme hızının azalmasına karşın inşaat sektöründeki hızlı gidişatın devam ederek artması olasıdır.
- iv) Kaçak yapılaşmayla oluşan yapı stoğu ve yaşam alanları, çevre kirliliği, kentsel kazalar ve özellikle doğal afet düşünüldüğünde riskli alanlardır. Bu durumda özel yaklaşım ve politikaların geliştirilmesi zorunludur.
- v) Giderek artan kentsel fakirlik toplumsal bir tehlike haline gelmiştir. Bu nedenle kent nimetlerinden adaletli yararlanmayı sağlayan sosyal projelere ihtiyaç vardır.
- vi) Konut üretimindeki bu hızlı gelişimin getirdiği en büyük sorunlardan biri de Avrupa Birliği yolundaki bir ülke için standartları yetersiz, estetik değerlerden yoksun yaşam ve konut çevrelerinin yaratılmış olmasıdır.

3.2. TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜMDE KURUMSAL YAPILANMA

Bir Kentsel Dönüşüm Projesi'nin gerçekleşebilmesi için yasal ve yönetsel araçlar büyük önem taşımaktadır. Yönetsel boyutu iyi şekillendirilmemiş ve yasal desteği olmayan bir Kentsel Dönüşüm Projesi'nin, uygulanabilirlik açısından olumsuzluklar içerir.

1580 sayılı belediye kanunu ve 3194 sayılı İmar Kanununda, dönüşüm projelerinin uygulanması konusu açık ifadelerle tanımlanıp, belediyelere yetki verilmemişken, 5393 sayılı Belediye Kanunuyla (m.73) belediyelere dönüşüm projeleri ile ilgili olarak tam yetki verilmiş ve deprem riskli alanlarda müdahale imkânı tanınmıştır. Ancak kanun, kentsel dönüşüm sürecinin nasıl olacağını açık bir biçimde tanımlanmamış olması, sadece kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasında kamulaştırma yönteminin nasıl kullanılacağı belirtilmesi nedeniyle eksiklikler taşımaktadır. 5366 sayılı kanunda da dönüşüm alanlarını belirleme kriterleritanımlanmamış, bu süreçte il özel idareleri ve belediyelerin proje uygulama, denetim gibi süreçlerdeki yetki ve sorumlulukları detaylı biçimde ele alınmıştır. Bu durum, uygulamada bu birimler arasında yetki karmaşası ortaya çıkarmaktadır. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu da kentsel dönüşüm proje alanlarının belirlenmesi ve örgütlenme modelinin nasıl oluşturulacağını yanı sıra sosyal boyutunun nasıl ele alınacağına dair bir düzenleme getirilmemiştir (Ceylan ve Kutlu 2007, 118-119).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belediyelerin ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda büyükşehir belediyelerinin kentsel dönüşüm projeleri tesis etmeye ve kentsel dönüşüm uygulamaları yapmaya yetkili oldukları ifade edilmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesinde kentsel dönüşüm ve gelişim projelerinin uygulama yetkisi tanınarak, kentsel dönüşüm kavramına yer verilmiştir. Belediye kanununda yer alan bu düzenleme tüm belediyelere verilen bir yetkidir. Nitekim Belediye Kanunu tasarısının 73. Maddesinde büyükşehir belediyelerine, büyükşehir belediyeleri sınırları içerisindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri ve il belediyeleri ile nüfusu 50.000 üzerindeki belediyelere verilmiş ise de , Tasarının gönderildiği Plan ve Bütçe Komisyonu, tüm belediyelerin kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilmelerini teminin birinci fıkrada yer alan "Büyükşehir belediyeleri,

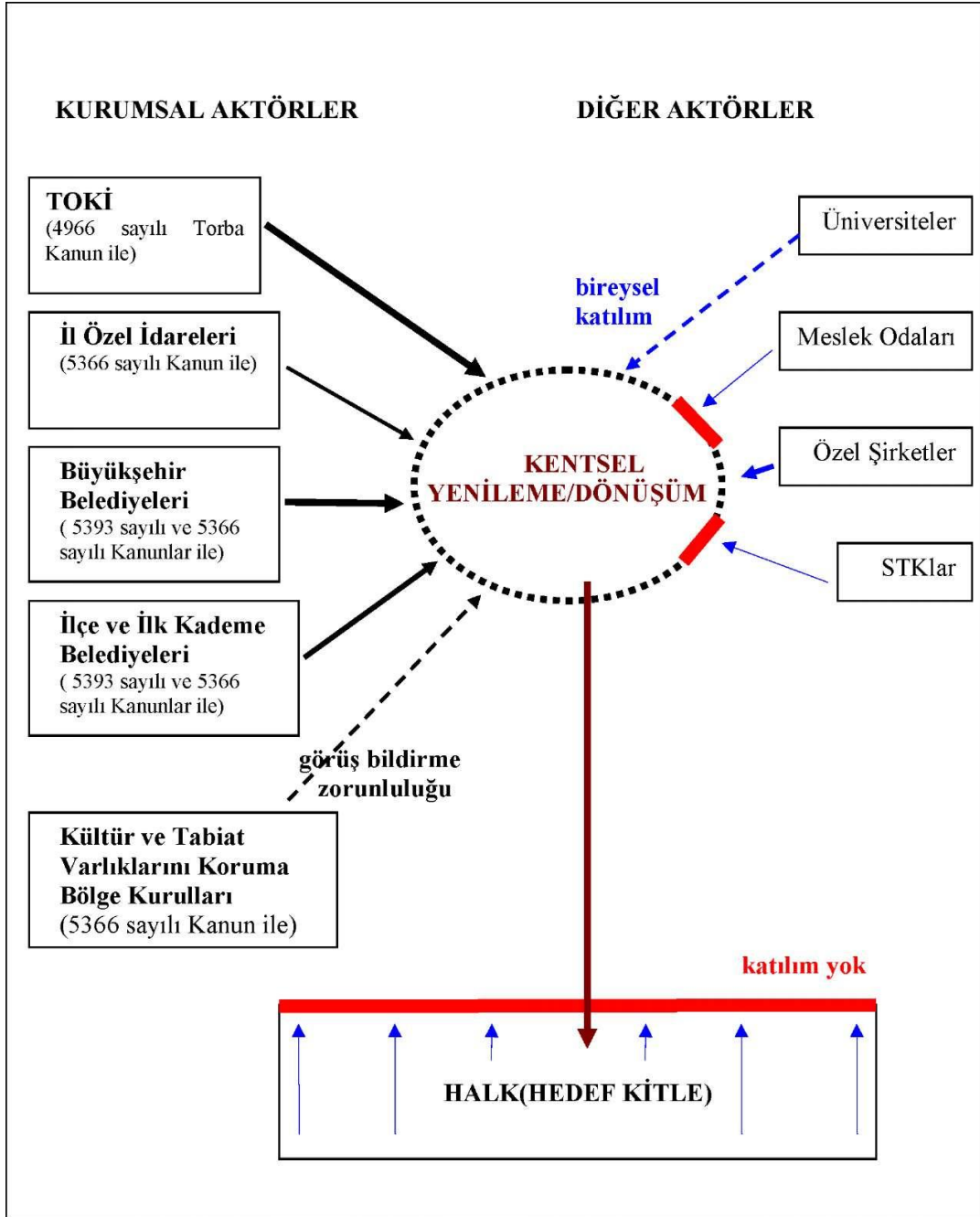
büyükşehir belediyeleri sınırları içerisindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri ve il belediyeleri ile nüfusu 50.000'in üzerindeki "Belediyeler" ibaresinin belediye olarak değiştirilmesine karar vermiştir.

Belediye kanununda belediyelerde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulama yetkisi verilmiş ve bu yetkilerin nasıl kullanılacağı belirtilmiş ise de, birden fazla belediye sınırlarında, kalan alanlarda kentsel dönüşüm ve gelişim projelerinin kim tarafından yapılacağı hüküm altına alınmamıştır. Ancak bu yetki sorunu karşısında, kentsel dönüşüm proje ve uygulamalarında büyükşehir belediyelerinin görev ve hizmet alanına ilişkin konularda tüm büyükşehir genelinde yetkili olacağını ifade etmek mümkündür. Çünkü, Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7.maddesinin ilk fıkrasında, büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiş, maddenin 2. fıkrasında ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri sayılmış; fıkranın (a) bendinde, ilçe ve ilk kademe belediyelerin birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan görevleri yapacağı ve yetkileri kullanacağı hükme bağlanmıştır. Bu durum karşısında ilçe ve ilk kademe belediyelerinin kentsel dönüşüm ve gelişim projelerini doğrudan uygulayabilme yetkisini bulunmamakta; ancak Kanun'un 3. Maddesinin ikinci fıkrasında da düzenlenen

"Büyükşehirlerde, büyükşehir belediyeleri tarafından başlatılmayan uygulamalar ilçe ve ilk kademe belediyelerince tek başına müştereken yapılır veya yaptırılır."

Hükmü gereği büyükşehir belediyeleri tarafından başlatılmayan kentsel dönüşüm ve gelişim uygulamaları için ilçe belediyeleri yetkili olmaktadır.

Şekil 3.2:Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Aktörleri

Kaynak: Eraslan, 2007

5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” ile ilçe belediyelerince, nüfusu 50.000’in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince de, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma

kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı önlem alınması amaçlanmıştır. 5366 sayılı kanunun 3. maddesinin ilk fıkrasında, yenileme alanları olarak belirlenen bölgelerde il özel idaresi ve belediye tarafından hazırlanan veya hazırlatılan yenileme projeleri ve uygulamalarının ilgili il özel idareleri ve belediyeler eliyle yapılacağı veya kamu kurum ve kuruluşları veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine yaptırılarak uygulanacağı, bu alanlarda Toplu Konut İdaresi ile ortak uygulama yapılabileceği, Toplu Konut İdaresine de uygulama yaptırılacağı düzenlenmiştir. Uygulamalar, belediyeler ve il özel idarelerince yapılır veya kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine yaptırılır. Toplu Konut İdaresi ile ortak proje geliştirebileceği gibi, sadece Toplu Konut İdaresine de uygulama yaptırılabilir.

2985 sayılı Toplu Konut Kanunu, konut ihtiyacının karşılanması için düzenlenmiştir. Toplu Konut Kanunu'nun hükümleri uyarınca, ucuz konut ve arsa üretimi ile konut ihtiyacının giderilmesinin ve sağlıksız yapılaşmanın engellenmesinin hedeflendiği görülmektedir. Ayrıca bu hükümler uyarınca, Kanunu'nun diğer bir hedefi de gecekonduların dönüştürülmesinin sağlanması ve tarihi ve kültürel değerlerin korunup, yaşatılmasıdır.

2004 yılında TOKİ'ye yeni yetkiler devredilmesi sonucunda TOKİ, kendi belirlediği alanlarda ve Valiliğin belirlediği toplu konut alanlarında, gecekonduların tasfiye etme ve gecekonduların dönüşüm projeleri kapsamında her türlü imar planı yapma ve yaptırma hakkına sahip olmuştur (Özdemir 2007). Dolayısıyla, günümüzde Türkiye'de gecekonduların dönüşüm projeleri için en yetkili kuruluş TOKİ olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜ YÖNLENDİREN YASAL ÇERÇEVE

Kentsel dönüşüm projeleri için önemli olan konulardan biri de yasal boyuttaki sorunlar ve bunlara çözüm arayışlarıdır. Kentsel dönüşümün yasal ve yönetsel boyutuna da değinmek gerekir. Çünkü kentsel dönüşümde en fazla sorun yaşanan alanlardan biri de yasal-yönetsel durumdur. Başarılı, katılımcı bir kentsel dönüşümün gerçekleştirilebilmesi

yasalçerçevenin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Zira yasayla düzenlenmemiş veyönetmelik olarak desteklenmeyen bir kentsel dönüşümün hayata geçirilmesizorlaşmaktadır. Kentsel dönüşümde merkezi yönetimden beklenen en büyükadım, yasal-yönetmelik açıdan gerekli olan değişimi gerçekleştirmesi olacaktır.

Sosyal, ekonomik, planlama, tasarım boyutlarıyla birlikte yasal ve yönetmelik boyutların da üst üste çalıştırılması ile içi doldurulabilecek bir olgu olan kentsel dönüşümün biçimini oluşturmada hukuk, etkili bir faktördür. Kentlerin canlandırılması için gerekli politika ve programların yasal süreçlerle de desteklenmesi gerekmektedir.(Özden, Kubat, 2009) Devletin düzenleyici nitelikteki araçları olan kanun ve yönetmelikler, planlamanın ve planlamanın bir aracı olan kentsel dönüşümün yol gösterici temel dayanağını oluşturmaktadır.

3.3.1. 03.07.2005 Tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu

Kanunla 1984 tarihinde yürürlüğe giren Belediye Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Öncelikle 5162 sayılı kanunun TOKİ'ye Kentsel Yenileme konusunda yetki vermesinin akabinde, 5393 sayılı Belediye Kanunu da bu konuda belediyelere yetkiler vermiştir. Söz konusu kanunun 73. Maddesinde

"Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilân edilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında yıkılarak yeniden yapılacak münferit yapılarda ilgili resim ve harçların dörtte biri alınır. Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilân edilebilmesi için; o yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması ve en az elli bin metrekare olması şarttır. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırılmasında anlaşma yolu esastır. Kentsel dönüşüm ve gelişim projesi kapsamında bulunan mülk sahipleri tarafından açılacak davalar, mahkemelerde öncelikle görüşülür ve karara bağlanır."

denilmektedir. Bu bağlamda, kentsel dönüşüm alanının belirlenmesinde yerel belediyelere önemli yetkiler verildiği gözlenmektedir. Kentsel dönüşümde çalışma ilke ve politikalarının merkezi birimlerce belirlenmeden tüm tespit, hazırlık ve uygulama

aşamalarının yerel belediyelere verilmesi, Türkiye'de denetimi ve sonuçları öngörülemeyen bir karmaşa yaratma riski ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Sonuç olarak kanunun, ortaya çıkardığı yetki karmaşasının yanında, Kentsel Dönüşüm süreçlerine yaklaşım biçiminden doğan ciddi bir soruna da işaret ettiği açıktır. Ayrıca, dönüşüm sürecinde katılımın kanunda hiçbir suretle önemsenmemiş olması ve sadece tasfiye sürecindeki anlaşma yolunun esas alınması düşündürücüdür.

Diğer taraftan, kentsel dönüşüm sürecini demokratikleştirebilecek katılımcı yaklaşımlar tanımlaması, 5393 sayılı kanunun olumlu tarafıdır. Katılımı kurumsallaştırdığı yönünde yorumlar getirilen kanunda insanların birlikte hareket edebileceği, sosyal ilişkiler kurabileceği ölçeği veren mahallenin yönetimine ilişkin hükümlerinde muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütme, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlü kılınmıştır (md.9/2). Toprak'ın demokratik katılımcı mekanizmaların çalıştırılabilmesi için ilk adım olarak tarihten beri önemini koruduğunu ifade ettiği mahalle yönetimlerinin, mahalle sakinlerinin ortak ihtiyaçlarını belirleme ve mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek ifadeleri özelinde mahalle sakinleri ile belediye arasında önemli bir misyona sahip olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan ilgili hükümde görüş bildirimi ve kurumlar arası işbirliğinin de öne çıkarıldığı görülmektedir.

Kanunun hemşeri hukuku başlığı altında, herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisi olarak tanımlanmış ve hemşerilere, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakkı verilmiştir. Bunun yanı sıra belediyeler, hemşerileri arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapmakla yetkilendirilmişlerdir. Kentsel dönüşümün sosyal ayrışmanın, sınıflar arası uçurumun minimize edilmesi yönündeki amacıyla örtüşmektedir. Diğer taraftan mekâna kimlik kazandıran kültürel değerlerin korunması bağlamında dönüşümün korumacı boyutuyla ilişkilendirilebilir. Aynı maddede "bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu

niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır" ifadesine yer verilmiştir. Katılımın sağlanması için gerekli önlemlerin alınmasını buyurgan bir biçimde dile getiren hüküm, yukarıdan aşağıya dayatmacı yaklaşımların yerine Toprak'a göre kararların toplum merkezli alınması yönünde yönetim modelini desteklemektedir. Çok aktörlü yönetim anlayışı olarak yönetim, nitelikli yaşam çevrelerinin oluşmasında başvurulan önemli araçlardan birisidir. Günümüzde iyi bir yerleşmenin niteliklerine ilişkin tanımlar, iyi bir toplumun ne olduğuna ilişkin tanımlarla ilişkilendirilmektedir. İyi bir yerleşmenin amaçsal nitelikleri; yaşanabilirlik, hakçalık, sürdürülebilirlik ilkeleri ile açıklanırken, bu ilkelere ulaşmakta izlenecek yollar: yurttaş bağlılığı yapabilir kılma, yönetim olarak açıklanmaktadır (Tekeli 2003). Diğer taraftan yukarıda sayılan aktörlerin katılımının görüş bildirme ile mi sınırlı kalacağı yoksa karar aşamasında mı devreye gireceğine ilişkin açıklamaya yer verilmediği görülmektedir.

Kanununun 24. maddesindeki "*İhtisas Komisyonları*" ve 76. maddesindeki "*Kent Konseyi*" başlıklarında katılım konusundan bahsetmektedir. İhtisas komisyonlarına ilişkin hükümde mahalle muhtarları, ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinin oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilecekleri, görüş bildirebilecekleri, komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanabileceği belirtilmektedir (md.24/5-6). Katılımın sağlanması konusunda belediyeye verilen yükümlülüğe karşın bu madde de mutlak bir katılım tariflenmemiştir. Bunun yanında md.21/3 ile imar konuları ile yıllık bütçe dışında kalan gündemdeki diğer konular ile üyelerin tekliflerinin, toplantıya katılanların salt çoğunluğunun kabulü halinde komisyonlara havale edilmeksizin belediye meclisince görüşülerek karara bağlanabileceği ifade edilmektedir (md.21/3). Bu madde, komisyon aşamasının atlanması ile katılımın da atlanmasının önü açılmaktadır. Nitekim Toprak, uygulamada da böyle olduğuna dikkat çekmektedir.

Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehricilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal

yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerinkatılımlıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilmesi öngörülmüştür (md.76).

Kısaca Konsey; kenti, kentliyle birlikte kent vizyonu etrafında sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel, yönetsel tüm boyutlarıyla sürdürülebilirlik, uzlaşma, dayanışma temelinde daha ileri bir noktaya getirmek amacıyla bir araya gelmiş çok aktörlü bir yapı çizmektedir. Kent konseyleri görev ve çalışma ilkeleri çerçevesinde sürdürülebilir ve yaşanabilir kentler yaratma adına bir uzlaşma, dayanışma platformu sunarken kentsel dönüşüm de aynı amaca hizmet eden önemli bir planlama aracıdır. Dolayısıyla konsey, dönüşümün gereksinim duyduğu müzakere ortamını yaratması bağlamında önemli bir oluşumdur. Dönüşüm projelerinde katılımın hangi aşamalarda ne boyutta devreye girdiği ya da girmediği, belediyelerin kentsel dönüşümü ne derece içselleştirebildikleri konusunda önemli bir referans olarak değerlendirmek mümkündür.

Yerel yönetim reformu çerçevesinde çıkarılan kanun, kentsel dönüşüm projelerini yetki bağlamında ele almasına karşın, dönüşüm projelerinde hayati öneme sahip katılımı öne çıkaran modeller ile yenilikçidir. Ancak kentsel dönüşüm sürecini tanımlayan bir kanunun yokluğunda, 5393 sayılı yasa, hükümdeki buyurgan ifadeye karşın katılımın şeklinin açık olarak ortaya konulmaması ve ülkemiz belediyelerince yeni yeni deneyimlenen kentsel dönüşüm projelerine ilişkin getirdiği hükümler ile belediyelerimizi yönlendirme konusunda sınırlı ve eksiktir. Dolayısıyla kentsel dönüşüm sürecini tüm boyutlarıyla tanımlayabilecek bir yasal düzenlemeye olan ihtiyaca işaret etmektedir.

3.3.2. 16.06.2005 Tarih ve 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun

Kentsel dönüşüm projelerinin amaçlarından biri de, şehirlerin kültürel ve tarihi kimliklerinin korunması, canlandırılması, doğal yapısının korunması ve gelecek nesillere aktarılmasıdır. Türk hukukunda, tarihi, kültürel ve tabii varlıklarının korunması, geliştirilmesi, onarımına ilişkin çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

16.6.2005 Tarih ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, tarihi eserlerin, kültürel ve tabii varlıkların yerel yönetimler tarafından “yenilenmesine” olanak sağlamaktadır. Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri ve nüfusu 50.000’in üzerinde olan belediyeler ile belediye sınırları dışında il özel idareleri yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarını yenileme alanı olarak tespit edebilirler. Yerel yönetimlerce hazırlanacak yenileme projeleri ile bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması sağlanır.

Yasa, yetkili Belediyelerin ve İl Özel İdarelerinin, Koruma Bölge Kurullarınca sit ve bunun koruma alanı olarak tescil ve ilan edilmiş alanlarında, ayrıca, bu alanlardaki tescilli kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarında, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu alanların, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilmesi ; bu bölgelerde, konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasını amaçlamaktadır

Yasa, Büyükşehir Belediyelerini, bu Belediyeler içindeki İlçe ve İlk Kademe Belediyelerini; Büyükşehir yetki alanı dışındaki İlçe Belediyeleri ile diğer illerin İl ve İlçe

Belediyeleri ve nüfusu 50.000 'in üzerindeki Belediyelerini, bunlar dışında kalan ufak Belde Belediyelerini de kapsayacak biçimde İl Özel İdarelerini, Yenileme Uygulamaları yapmakla yetkili ve görevli kılmaktadır.

Kanun ve Yönetmelikte belirlenen esaslar kapsamında gerektiğinde, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş kültür ve tabiat varlıklarının tescil kayıtları kaldırılabilmesi gibi, bu alanlarda yörenin ihtiyacı olan konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulacak, afet riski taşıyan yapılar güçlendirilebilecek veya yıkılarak yeni yapılar yapılabilecek, tarihi ve kültürel değeri olan taşınmazlar yenilenecek korunacak, yaşatılarak kullanılacaktır.

Yenileme Projeleri ve uygulamaları; ilgili idareler eli ile gerçekleştirilebileceği gibi, kamu kurum ve kuruluşları veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine de yaptırılıp uygulanabilirler. Bu alanlarda Toplu Konut İdaresi ile ortak uygulamalar yapılabileceği gibi, Toplu Konut İdaresine de uygulama yaptırılabilir.

Yasa, Belediyece kabul edilen Yenileme Projesine bağlı kalınmak ve proje bütünlüğü bozulmamak koşuluyla, "kendi parseli ve yapısı aynen korunarak yenilenebilecek" olarak belirlenen yapı maliklerine (malik, kamu kurum ve kuruluşu olabileceği gibi, gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olabilir), belediyenin belirleyeceği amaçta kullanılmak kaydıyla, kendi yapılarını kendilerinin yapabilmeleri olanağını tanımaktadır. Bu durumda, uygulamanın Yenileme Projesi ile eş zamanlı olarak başlatılması ve tamamlanması hükmü de yasada yer almış bulunmaktadır.

Yasa, yenileme alanlarında tabii afet riski taşıdığı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na belirlenen bölgelerde, belediyelerin Yenileme Projelerinde tasfiye de dahil olmak üzere gerekli düzenlemeleri yapabileceği, yasaklar koyabileceği hükmüne yer vermiştir.

5366 Sayılı yasaya göre; "Yenileme Alanı" saptamak üzere Büyük Şehirlerde, İlçe veya İlk Kademe Belediye Meclisince salt çoğunlukla alınan kararlar Büyükşehir Belediye Meclisince onaylanarak; İl Özel İdarelerinde İl Genel Meclislerince, diğer yetkili Belediyelerde Belediye Meclislerince salt çoğunlukla alınan kararlar Bakanlar Kuruluna sunulur, Kurul projenin uygulanıp uygulanamayacağına üç ay içinde karar verir. Yönetmelik, yenileme alanlarının saptanmasında, tarihi ve kültürel özellikler ile afet risklerinin dikkate alınacağı hükmünü getirmiş, Bakanlar Kurulu'nun yenileme alanı

ilanından itibaren bir yıl içerisinde de uygulanmaya başlanmasını öngörmüştür. Yenileme Alanlarındaki uygulama, bir program dahilinde etap etap projelendirilebilir. Bundan sonraki uygulamalar, etap proje ve programlarının kabulü ve uygulamaya konmaları, doğrudan yerel yönetimlerin yetkileri dahilindedir. Etap proje ve programlarına, Belediyelerde Belediye Meclisleri, İl Özel İdarelerinde İl Genel Meclisleri, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir. Bu kararlar, Belediyelerde Belediye Başkanının, İl Özel İdarelerinde Valinin onayı ile yürürlüğe konur. Yenileme projeleri de Meclislerde görüşülmeden önce Koruma Bölge Kurulu'nca karara bağlanacak ve bu şekliyle Meclislerde kabul edilecektir. Yönetmeliğe göre, “yenileme avan projeleri” Koruma Bölge Kurulu kararını müteakip Meclislerce karara bağlanmakta, “yenileme uygulama projeleri” ise, avan proje esas alınarak hazırlanmakta, Koruma Bölge Kurulunca onaylanarak yürürlüğe girmektedir. Ayrıca Meclis Kararı ve Başkan onayı gerekmemektedir. Yasa, gerektiği kadar Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu oluşturulabileceği hükmünü de getirmiştir. Bu hüküm İstanbul gibi deprem tehdidi altında bulunan ve ivedi olarak Yenileme Projeleri gerçekleştirme durumunda bulunan yerler için büyük önem taşımaktadır.

Yasa, “Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde, Büyükşehir Belediyesinin yapacaklarının dışında kalan Yenileme Projelerinin, İlçe ve İlk Kademe Belediyelerince hazırlanacağı ve meclislerinde kabulünden sonra Büyükşehir Belediye Başkanınca onaylanarak yürürlüğe gireceği” hükmünü getirmiştir. Bu hükümden; Büyükşehir Belediyelerinde; hem Büyükşehir ve hem de İlçe ve İlk Kademe Belediyelerinin Yenileme Projeleri gerçekleştirebilecekleri anlaşılmaktadır. Ancak Yasanın daha sonraki maddesinde, “Büyükşehirlerde, Büyükşehir Belediyeleri tarafından başlatılmayan uygulamaların, İlçe ve İlk Kademe Belediyelerince tek başına veya müşterek olarak yapılıp, yaptırılacağından” söz edilmektedir. Bu maddede belirtilmek istenen şey; Yenileme Alanı içerisinde Büyükşehir Belediyesinin kendisinin gerçekleştirmek isteyip, Büyükşehir Belediye Meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karara bağlanan, ancak, başlatılmayan uygulamaların, yetkili İlçe ve İlk Kademe Belediyelerince başlatılabileceğidir. İlçe ve İlk Kademe Belediyeleri kendi Yenileme Projelerini kendileri başlatıp uygulayabilmektedirler.

Yenileme Projeleri ve uygulamaları; ilgili idareler eli ile gerçekleştirilebileceği gibi, kamu kurum ve kuruluşları veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine de yaptırılıp

uygulanabilirler. Bu alanlarda Toplu Konut İdaresi ile ortak uygulamalar yapılabileceği gibi, Toplu Konut İdaresine de uygulama yaptırılabilir.

Yasa, Belediyece kabul edilen Yenileme Projesine bağlı kalınmak ve proje bütünlüğü bozulmamak koşuluyla, “kendi parseli ve yapısı aynen korunarak yenilenebilecek” olarak belirlenen yapı maliklerine (malik, kamu kurum ve kuruluşu olabileceği gibi, gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olabilir), belediyenin belirleyeceği amaçta kullanılmak kaydıyla, kendi yapılarını kendilerinin yapabilmeleri olanağını tanımaktadır. Bu durumda, uygulamanın Yenileme Projesi ile eş zamanlı olarak başlatılması ve tamamlanması hükmü de yasada yer almış bulunmaktadır.

Yasa, yenileme alanlarında tabii afet riski taşıdığı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca belirlenen bölgelerde, belediyelerin Yenileme Projelerinde tasfiye de dahil olmak üzere gerekli düzenlemeleri yapabileceği, yasaklar koyabileceği hükmüne yer vermiştir.

Yasanın bir diğer maddesinde kamulaştırma işlemlerinin projenin uygulanmasını geciktireceğinin anlaşılması durumunda acele kamulaştırma yoluna gidilebilir denilmektedir. Yenileme alanlarının belirlenmesi, belediye meclisinin salt çoğunluğu ve bakanlar kurulu kararı ile yapılmakta, uygulama bir program dâhilinde etap etap projelendirilmektedir. Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunca karara bağlanmasına müteakip, yenileme projesine yönelik kamulaştırma ve uygulama yapılır, Yenileme projeleri ve uygulamaları, il özel idareleri ve belediyeler eliyle, ayrıca Toplu Konut İdaresi ile ortak olarak da, yapılır veya yaptırılarak uygulanır, kontrol, denetim ve takip işlemleri yapılır.

Aynen korunarak yenilenecek yapılara ilişkin uygulamalar, projenin bütünlüğü kaydıyla parsel sahibince yapılabilir. Doğal afet riskine karşı, tasfiye de dâhil olmak üzere gerekli düzenlemeler yapılabilir. Yenileme projelerini onaylamak üzere koruma bölge kurulları gereğince oluşturulur. Yenileme projeleri, kültür varlığının röleve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile onarılacak veya yeniden inşa edilecek yapıların imar mevzuatında öngörülen projelerinden oluşup, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerinden muaftır. Taşınmaz tasarrufları üzerinde geçici kısıtlamalar konulabilir, anlaşma yolu öncelikli olup anlaşma sağlanmazsa kamulaştırma yapılabilir veya sınırlı ayni tesis edilebilir. Hazineye ait taşınmazlar belediyeye bedelsiz devredilir, gelir getirici faaliyetlerin yüzde yirmi beş

hazineye verilir, taşınmazlar hazinece satılamaz. Yenileme projeleri her türlü vergi resim ve harçtan muaftır. Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı hesabından belediyelere aktarma yapılır. Tarihi yapılar, korunmak suretiyle, kişi ve kuruluşlara sınırlı aynı hak olarak tesis edilebilir.

Kanunun ilgili yönetmeliğinin "Katılım ve kamuoyunun bilgilendirilmesi" başlıklı 7. Maddesinde

"Yetkili idareler tarafından yenileme alanı içinde kalan mülk sahiplerini veya bölge halkını uygulama konusunda bilgilendirmek üzere toplantılar yapılarak görüşleri alınır ve bunların katılımı sağlanır. Yetkili idare ihtiyaç halinde üniversite, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları ve muhtarlarla danışma toplantıları düzenleyebilir, projeler hakkında basın ve yayın araçlarıyla bilgilendirme yapabilir"

hükümlerine yer verilmiştir. Bu madde irdelendiğinde, yenileme alanı proje çalışmalarında katılım için bir adım atılmış gibi görünmekle birlikte, bu katılım yalnızca bölge halkının bilgilendirilmesi ve ihtiyaç halinde ilgili kurum ve kuruluşlarla danışma toplantılarının, yetkili idare isterse, yapılabileceği anlaşılmaktadır. Gülan'a göre katılımın bir usule bir sürece bağlanması gerekmektedir aksi halde işletilmesi mümkün olamayacaktır. Aykul da katılım konusuna Avrupa Kentsel Şartına atıfta bulunarak getirdiği eleştirisinde Şart'ın toplumun geleceğini etkileyecek her tür önemli projede halka danışma gerekliliğini belirttiğini, bu kanun ve uygulamasının uluslararası uygar dünyanın hukuk düzeninin, kentsel, çevresel düzenin gerektirdiği normlardan uzak olduğunu dile getirmekte ve sıkıntıların varlığına dolayısıyla mutsuzluğa işaret etmektedir. Katılım algısının, bilgilendirme toplantısının ötesine geçerek birlikte üreten bir süreç olarak tarif edilmesi gerekmektedir. Yönetmeliğin bu maddesi katılım algısının ne boyutta olduğunun önemli bir göstergesidir. Buna göre 'Katılım'a ilişkin bir adım atılmış gibi görünse de, bölge halkının katılımına dair usul ve esaslar net bir biçimde belirtilmemiş ve daha çok bu kişi ve grupların bilgilendirilmesi üzerinde durulmuş olduğundan beklenen olumlu sonuca ulaşılması mümkün gözükmemektedir (TMMOB ŞPO 23.Dönem Çalışma Raporu 2006).

Bu Kanunda, yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespitine, teknik altyapı ve yapısal standartlarının belirlenmesine, projelerinin oluşturulmasına, uygulama, örgütlenme, yönetim, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin

usûl ve esasları kapsar şeklinde belirtilmiştir (md.1). Bu maddeyle yukarıda belirtilen alanlarda yetki alanı dahilinde büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri kentsel dönüşüm konusunda yetkilendirmiştir.

Bir alanın yenileme alanı olarak belirlenmesi, il özel idarelerinde il genel meclisi, belediyelerde belediye meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararına bağlanmıştır. İl özel idaresinde il genel meclisince, büyükşehirler dışındaki belediyelerde belediye meclisince alınan kararlar ile büyükşehirlerde ilçe belediye meclisince alınan kararlar, büyükşehir belediye meclisinde onaylanmasının ardından 3 ay içerisinde sonuçlandırılmak üzere Bakanlar Kuruluna sunulacağı; Bakanlar Kurulunca onaylanan yenileme alanı kararının resmi gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe gireceği ve uygulamanın bir yıl içinde başlatılacağı belirtilmektedir (yönetmelik md.11).

Kanun yönetmeliğinde, belirlenen alanda yenileme projelerinin hazırlık ve uygulama sürecini yürütmek, yönlendirmek, denetim ve koordinasyonunu sağlamak, gelir ve giderlerini takip etmek, planlamasını yapmak amacıyla uygulama birimi oluşturulacağı ve diğer mahalli idarelerle ortak proje yapılması halinde uygulama biriminin bu idareler tarafından müştereken oluşturulacağı belirtilmekle birlikte uygulama birimleri, norm kadro esaslarına uygun olarak yetkili organlarının kararları ile kalıcı bir birim olarak da oluşturulabileceği ifade edilmektedir (md.5). Ortak yapılan projelerde kurumlar arası eşgüdüm tariflenmiştir. Yetkili idarelerde, kanunda belirtilen yönetmelik hükümlerine göre oluşturulmuş bir birim varsa, bu birim aynı zamanda uygulama birimi olarak da görevlendirilebileceği belirtilmektedir (yönetmelik md.5).

3.3.3. 10.07.2004 Tarih ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

2004 tarihli yeni kanun ile birlikte büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumlulukları revize edilmiştir. Önceki 3030 sayılı Büyükşehir Kanununda kentsel dönüşümün büyükşehir belediyelerinin görev ve yükümlülükleri altında bulunduğunu ifade eden bir madde bulunmazken bu kanunla "Büyükşehir Belediyesinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları" başlıklı 7. maddenin e bendinde 5393 sayılı Belediye Kanununun çalışmanın

önceki başlığında belirtilen 69. ve 73. maddelerindeki yetkileri kullanmakla görevlendirilmiştir.

Büyükşehir belediyesi; 10.07.2004 kabul tarihli ve 5216 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanunu"nun 3. maddesinde;

"En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi"

şeklinde tanımlanmaktadır.

Yine aynı kanunun 3. bölümünde "büyükşehir belediyeleri"nin yerine getirmesi gereken bir dizi görev ve sahip oldukları yetkiler açıkça belirtilmiştir. Burada belirtilen görev ve yetkiler arasında "büyükşehir belediyeleri"nin "kentsel yenileme/dönüşüm" konusunda sahip olduğu yetkilerden açıkça bahsedilmemektedir. Ancak; büyükşehir belediyelerine, 03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı "Belediye Kanunu"nun 73. maddesinde yer alan;

"Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilân edilir."

biçimindeki ifade doğrultusunda "kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri" uygulama yetkisi verilmiştir.

Ayrıca,"il özel idareleri"nde de olduğu gibi; 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun"un 2. Maddesinde"büyükşehir belediyeleri"nin "kentsel yenileme" konusunda yetki sahibi olduğu ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeye göre; ilçe ve ilk kademe belediye meclislerince alınan "kentsel yenileme kararı", büyükşehir belediye meclisince de onaylanmalıdır. Bu onayın ardından karar, Bakanlar Kurulu'na sunulur.

3.3.4. 16.06.2055 Tarih ve Toplu Konut Kanununda Ve Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kanunun 5162 sayılı kanunla değiştirilen 4. maddesine göre Toplu Konut İdaresi (TOKİ),

"Başkanlık, gecekondu dönüşüm projesi uygulayacağı alanlarda veya mülkiyeti kendisine ait arsa ve arazilerden konut uygulama alanı olarak belirlediği alanlarda veya valiliklerce toplu konut iskân sahası olarak belirlenen alanlarda çevre ve imar bütünlüğünü bozmayacak şekilde her tür ve ölçekteki imar planlarını yapmaya, yaptırmaya ve tadil etmeye yetkilidir. Bu planlar, Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde kalan alanlar için Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından, il ve ilçe belediye sınırları ile mücavir alanları içerisinde kalan alanlar için ilgili Belediye Meclisleri tarafından, beldelerde ve diğer yerlerde ilgili valilik tarafından, planların belediyelere veya valiliğe intikal ettiği tarihten itibaren üç ay içerisinde aynen veya değiştirilerek onaylanması suretiyle yürürlüğe girer. Üç ay içerisinde onaylanmayan planlar Başkanlık tarafından re'sen yürürlüğe konur. Başkanlık kanundaki görevleri çerçevesinde gerçek ve tüzel kişilere ait arazi ve arsaları ve bunların içerisinde veya üzerinde bulunan her türlü eklenti ve yapıları kamulaştırmaya yetkilidir. Başkanlık tarafından yapılacak kamulaştırmalar, 4.11.1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 3. maddesinin ikinci fıkrasındaki iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlı kamulaştırma sayılır"

Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, gecekondu dönüşüm projesi uygulayacağı alanlarda veya mülkiyeti kendisine ait arsa ve arazilerde veya valiliklerce toplu konut iskân sahası olarak belirlenen alanlarda çevre ve imar bütünlüğünü bozmayacak şekilde her tür ve ölçekteki planlar ile imar planlarını yapmaya, yaptırmaya ve tadil etmeye yetkili kılınmıştır. Bu planların; büyükşehir belediye sınırları içerisinde kalan alanlar için büyükşehir belediye meclisi tarafından, il ve ilçe belediye sınırları ile mücavir alanları içerisinde kalan alanlar için ilgili belediye meclisleri tarafından, beldelerde ve diğer yerlerde ilgili valilik tarafından, planların belediyelere veya valiliğe intikal ettiği tarihten itibaren üç ay içerisinde aynen veya değiştirilerek onaylanacağı belirtilmiştir. Belediyeler ve valilik tarafından üç ay içerisinde onaylanmayan planların Başkanlık tarafından re'sen onaylanacağı ifade edilmiştir. Belediyeler, valilik veya Başkanlık tarafından onaylanan bu planların askı, ilan ve itiraza dair kararlar da dahil olmak üzere 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine göre belediyeler ve ilgili kamu kurumları tarafından yapılacağı, tüm işlemlerin Başkanlık tarafından re'sen yapılmak suretiyle yürürlüğe konacağı belirtilmiştir.

Yapılan değişikliklerle Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na, gecekondur bölgelerinde planlama ve dönüşüm projesi yapma yetkisi verilmiştir.

Bu madde ile TOKİ tarafından yapılacak veya yaptırılacak planlarla, plan değişikliklerinin, üç ay içerisinde ilgili belediye veya valiliklerce, aynen veya değiştirilerek onaylanması zorunluluğu getirilmiştir. Bu hüküm çerçevesinde ilgili idareler, önerilen plan veya plan değişikliğini reddedemeyeceklerdir ve TOKİ, 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Nazım ve Uygulama İmar Planlarında değişiklikler önerebileceği gibi, 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planlarında ve 1/100000 ölçekli İl Çevre Düzeni Planında da değişiklikler önerebilecektir. Bu kapsamda, Koruma Amaçlı İmar Planlarında da, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Planlarında da, Havza ve Bölge Bazındaki Çevre Düzeni Planlarında da değişiklikler önerilebilecektir. Hangi tür ve ölçekteki planda yapılırsa yapılsın, bu değişiklik önerisi yoğun konut alanları getirme ve söz konusu planın sistemini bozma riski taşımaktadır. Bu nedenle, plan hazırlama ve revize edilme aşamasında TOKİ görüşü ve önerileri de alınarak, gerekli toplu konut alanları ayrılmalıdır.

Yine aynı kanunla getirilen Ek madde 7'ye göre TOKİ "*gecekondur bölgelerinin tasfiyesine veya iyileştirilerek yeniden kazanımına yönelik olarak gecekondur dönüşüm projeleri geliştirebilir, inşaat uygulamaları ve finansman düzenlemeleri yapabilir*". Toplu Konut Kanunu'nun değiştirilmesi sayesinde merkezi hükümetin kentsel yenileme konusunu sahiplenmesi ilk etapta olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir; zira söz konusu ek maddeyle TOKİ, Kentsel Dönüşüm kapsamında aslında Kentsel Yenileme uygulamaları açısından yetkili kılınmıştır. Ancak bu yetkinin, madde metninde 'gecekondur alanlarının tasfiyesi' olarak belirtilmesi merkezi yönetimin konuya bakışını net olarak özetlemektedir. Kanun metninde aynı maddede geçen söz konusu alanların 'iyileştirilerek yeniden kazanımı'na ilişkin hiçbir detaylı hüküm getirilmemiştir.

Kanunun 4.maddesinde kentsel dönüşüm ile ilgili Toplu Konut kanununda şu maddenin eklendiği görülmektedir:

"Ek Madde 6.- Başkanlık gecekondur bölgelerinin tasfiyesine veya iyileştirilerek yeniden kazanımına yönelik olarak gecekondur dönüşüm projeleri geliştirebilir, inşaat uygulamaları ve finansman düzenlemeleri yapabilir. Bu amaçla gecekondur bölgelerinde, gerçek kişilerin ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan gayrimenkuller ile 24.2.1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondur Mevzuatına

Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanuna göre hak sahibi olan kişilerin haklarına konu gayrimenkullerin değeri Başkanlık tarafından tespit edilir ve Başkanlık bu kişilerle proje çerçevesinde anlaşmalar yapabilir. Bu anlaşmaların usul ve esaslarını belirlemeye Başkanlık yetkilidir. Gecekondu Dönüşüm Projesi çerçevesinde idare tarafından yapımı gerçekleştirilen konutların bedelleri proje uygulamalarının yapıldığı illerdeki mevcut ekonomik durum, doğal afetler, konut rayiç bedelleri ve gecekondu bölgesindeki kişilerin gelir durumu göz önünde bulundurularak gerekli görüldüğünde kamuoyuna ilan edilerek yapım maliyetlerinin altında tespit edilebilir. Bu madde uyarınca konut bedellerini, ödeme şeklini ve süresini belirlemeye Toplu Konut İdaresi Başkanının önerisi üzerine Başkanlığın bağlı bulunduğu Bakan yetkilidir."

Ek 6. maddenin ikinci fıkrasında Gecekondu Dönüşüm Projesi çerçevesinde Toplu Konut İdaresi tarafından yapımı gerçekleştirilen konutların bedellerinin proje uygulamalarının yapıldığı illerdeki mevcut ekonomik durum, doğal afetler, konut rayiç bedelleri ve gecekondu bölgesindeki kişilerin gelir durumu göz önünde bulundurularak gerekli görüldüğünde kamuoyuna ilân edilerek yapım maliyetlerinin altında tespit edilebileceği belirtilmiştir. Bu madde uyarınca konut bedellerini, ödeme şeklini ve süresini belirlemeye Toplu Konut İdaresi Başkanının önerisi üzerine Başkanlığın bağlı bulunduğu Bakan yetkili kılınmıştır. Görgülü, bu düzenlemenin net ifadeler içermemesi ve uygulamada esas yetkilinin bakanlık olması sebebiyle olumlu tablonun gerçekliğini yitirdiği düşüncesindedir.

Ek: 5/5/2004 - 5162/4 md. ile kanuna getirilen Ek 6. madde ile Başkanlık'ın gecekondu bölgelerinin tasfiyesine veya iyileştirilerek yeniden kazanımına yönelik olarak gecekondu dönüşüm projeleri geliştirebilir, inşaat uygulamaları ve finansman düzenlemeleri yapabileceği belirtilmiştir

Son on yıldır gerçekleştirilen toplu konut atağının baş aktörü olan TOKİ, kentsel dönüşüm projeleri konusunda merkezi düzeyde kapsamlı yetkilerle donatılmıştır. Belediyelerle birlikte ortak gerçekleştirilen projelerde de yer alan TOKİ, dönüşüm uygulamalarında kimlik, özgünlük, yerele uygunluk gibi kriterleri göz ardı ederek tek tipleştirilmiş, kimliksiz konut alanları yarattığı yönünde eleştirilmektedir. Başka bir bakış açısıyla sosyal yönü ihmal edip sosyal projelerle desteklenmeyen uygulamaların çözüm bulmayı vaadettiği çöküntü alanlarına dönüşme riski her zaman mevcuttur.

3.3.5. 16.05.2012 Tarih ve 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların DönüştürülmesiHakknında Kanun

Kanunun 1. Maddesinde amaç ;

“afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere, iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usûl ve esasları belirlemektir.”

Bu amaç doğrultusunda plan ve projeler hazırlanıp uygulanırken, tüm kentsel fonksiyonların yerine getirilebilmesi için, ilgili idarelerin; projeler geliştirebileceği, arazi ve arsa düzenlemeleri yapabileceği, yapım işleri gerçekleştirebileceği, toplu ortaklıklar ve proje ortaklıkları kurabilecekleri, finansal destekler sağlayabilecekleri, sınırlı aynı hak tesis edebilecekleri, şahsi hak tesis ve devredebilecekleri, trampa ve mülkiyetin el değiştirmesi de dâhil, bu konuda yapılacak her türlü iş ve işlemleri yerine getirebilecekleri de tasarıda belirtilmiştir.

Madde 2’de

a) Bakanlık: Çevre ve Şehircilik Bakanlığını,

b) İdare: Belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeleri, bu sınırlar dışında il özel idarelerini, büyükşehirlerde büyükşehir belediyelerini ve Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi hâlinde büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyelerini,

5216 ve 5393 sayılı yasaların büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyelerine vermiş olduğu yetki, yeni kanunla ancak Bakanlığın yetkilendirmesi halinde ilçe belediyelerinin projelere dahil olacağını belirtilmiştir.

Kanunun; Tespit, Taşınmaz devri ve tescil başlıklı 3. Maddesinde;

“...Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu kapsamında bulunan yerler de dâhil olmak üzere, riskli alanlarda ve rezerv yapı alanlarında olup Hazinesinin özel mülkiyetinde bulunan taşınmazlardan;

a) Kamu idarelerine tahsisli olanlar, ilgili kamu idaresinin görüşü alınarak, 189 ve 2565 sayılı kanunlar kapsamında bulunan yerler için Millî Savunma Bakanlığının uygun görüşü alınarak, Maliye Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla,

b) Kamu idarelerine tahsisli olmayanlar, ilgili kamu idaresinin görüşü alınarak Maliye Bakanlığınca, Bakanlığa tahsis edilir veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ’ye ve İdareye bedelsiz olarak devredilebilir.

(4) Hazine dışındaki kamu idarelerinin mülkiyetinde bulunan taşınmazlar, bu Kanunun amaçları çerçevesinde kullanılmak üzere maliki olan kamu idarelerinin görüşü alınarak Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla Bakanlığa tahsis edilerek tasarrufuna bırakılır veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye ve İdareye bedelsiz olarak devredilebilir. Bu Kanuna göre uygulamada bulunulan alanlarda yer alan tescil dışı alanlar, tapuda Hazine adına tescil edildikten sonra Bakanlığa tahsis edilerek tasarrufuna bırakılır veya Bakanlığın talebi üzerine TOKİ'ye ve İdareye bedelsiz olarak devredilebilir."

(6) 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında olup riskli alanlarda ve riskli yapılarda yaşayanların nakledilmesi için Bakanlıkça ihtiyaç duyulan taşınmazlar, 4342 sayılı Kanununun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (g) bendindeki alanlardan sayılarak, tahsis amaçları aynı maddeye göre değiştirilip tapuda Hazine adına tescil edilir; bu taşınmazlar hakkında bu Kanuna göre uygulamada bulunulur.

denilmektedir. Kanunun bu maddesinde kamuya ait bütün alanlar, tescili olmayan mera alanları dahil yapılaşmaya açılmış olacaktır. Kamuya tahsisli eğitim, sağlık vs. alanlar TOKİ'ye bedelsiz terk edilecektir.

Tahliye ve yıktırma başlıklı Madde 5'te ise öncelikli olarak anlaşma yolunun esas olduğu, tahliye edilenlere konut veya işyeri tahsisi yapıla-bileceği belirtilmektedir.

Madde 6'da rezerv yapı alanlarında sosyal donatı ve altyapı harcamalarının uygulama maliyetine dahile edilebileceği, planı olan yada olmayan ayrımı yapılmadan rezerv yapı alanı olarak belirlenen alanlarda her tür ve ölçekteki plânlama işlemlerine plân kararları ile tayin etmeye veya özel standartlar ihtiva eden plânlar yapmaya, onaylamaya ve kent tasarımları hazırlamaya yetkilidir. Dava açılabilceği ama yürütmeyi durdurma kararı verilemeyeceği belirtilmiştir.

Çeşitli hükümler başlıklı 8. Madde'sinde kentsel dönüşüm alanlarında yaşınlardan, tahliye ve yıktırma işlemleri engelleyenler hakkında Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanacağı belirtilmiştir.

Madde 9'da İmar Kanununda ve imara ilişkin hükümler ihtiva eden özel kanunlar da dâhil olmak üzere diğer mevzuatta belirtilen kısıtlamalara ve askı ilân sürelerine tâbi olmayacağı hükmü getirilmiştir.

4.KATILIMCILIK PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI

Günümüz koşullarında kamunun dönüşüm eylemlerini tek başına gerçekleştirmesi ve başarılı olması oldukça güçtür. Diğer taraftan bu çeşitlenmede katılım faktörünün etkisi büyüktür.

4.1. DÖNÜŞÜMDE KATILIM SÜRECİNDE ÖRGÜTLENME

Kentsel dönüşümün, etkin ve sürdürülebilir olması için, kapsamlı bir şekilde düşünülmesi, bugünü ve yarını dikkate alarak planlanması ve sürecin tüm boyutlarıyla ele alınmış olması gerekmektedir. Bu noktada, aktörler arasında sağlanacak olan koordinasyon çok önemlidir. Koordinasyonun sağlanması için, ortaklar arasında kağıt üzerinde yapılan bir anlaşmadan çok, oluşturulacak iletişim önem kazanmaktadır. Bu iletişim oluşturulmazsa, ortaklık sadece ekonomik yönüyle kısıtlı kalabilir. Dönüşüm sürecinde sinerji ve transformasyonun sağlanması isteniyorsa, güçlü koordinasyon ile ortaklar arasında kuvvetli bir iletişim ağı oluşturulması gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm alanlarının projelerle kente katılımının sağlanması parçalardan oluşan bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Bu açıdan projelerin yönetim modeli oluşturulurken projeler ve yönetimler arası güç birliği kaçınılmazdır. Aksi takdirde altyapı sorunlarının çözümü ağırlaşacak, projelerin gerçekleştirilebilirliği aksayacak ve bölgeler arası dengesiz bir gelişim gerçekleşeceğinden sayısal olarak projeler bütününde başarı şansı azalacaktır (Erdumlu 1982). Bu durumun önüne geçmek için, proje alanlarına geniş bir perspektifle bakan, planlamanın bir elden yürütülmesine imkan sağlayan, ilgili yerel yönetimlerin ve kuruluşların söz sahibi olduğu, vizyon sahibi kuruluşlara ihtiyaç vardır. Bu noktada örgütlenme modelinin önemi büyüktür. Stratejik ortaklıklar, kentsel dönüşüm geliştirme kurulları ve toplum merkezleri bu anlamda devreye girerek, dönüşüm projesinde direkt ve endirekt katılımı düzenlemektedir. Burada söz edilen proje ortaklıkları, projeden özellikle birinci derede etkilenen grupların, oluşturulan proje kurgusu içinde bir araya geldikleri ortamlardır. Kentsel dönüşüm geliştirme kurulları ise özellikle sosyal projelerin

geliştirilmesi ve hedeflenen vizyonun proje bazında geliştirilmesini sağlayan katılımcı bir örgütlenme şeklidir. Son olarak toplum merkezleri, proje kapsamında oluşturulan ilkelerin tartışılarak, yerel halkın öğrenme kapasitesinin artırılarak bilgilendirildiği ve aktif rollerin verildiği eğitim ve bilgi amaçlı merkezlerdir (Göksu 2004a).

Temelde üç tür ortaklık modelinden söz etmek mümkündür (Özden 2007).

- i) Kamu- kamu ortaklıkları, merkezi yönetim ile bir ya da birden çok yerel belediyenin kurmuş oldukları bir işbirliği biçimidir.
- ii) Kamu-özel sektör ortaklıkları, belediyelerin özel sektör ile kurdukları işbirlikleridir. Spit, bu ortaklık modelinin içinde iki alt tip tanımlamaktadır; I. Yapım (inşaat) hakkı değişkeni (building claim variant), II. Ortak girişim değişkeni (joint enterprise variant)

Bu iki değişken arasındaki temel farkın zaman unsuru olduğunu vurgulayan Spit, özel sektörle çalışmanın sadece konuya değil, ortaklıklar arasındaki güç ilişkisinin yapısına ve projenin her bir ortak için taşıdığı öneme bağlı olduğunu ifade etmektedir.

- iii) Özel-özel sektör ortaklıkları, kamunun müdahaleye katılmayıp özel sektöre bıraktığı ya da rant getirisinin yüksek olmasından dolayı özel sektörün talebi üzerine oluşturulan ortaklık türüdür.

i) Kamu sektörü ile kamu sektörü arasında kurulan ortaklıklar: Hükümet ve yerel yönetim içindeki aktörler ve planlama profesyonellerinden oluşan ortaklık modelidir. Bu model içerisinde yerel yönetimler (belediyeler) özellikle arazi hizmetleri ile ilgili girişimci (project developer) olarak rol alırlar. Özel sektörün rolü genelde bulunmamakla birlikte bazı ufak inşaat işleri özel sektöre verilebilmektedir. Kontrol tüm süreçte kamu sektöründedir. Bu tür ortaklıklarda genel olarak kamu sektörü mülklerin sahibidir. Kentsel dönüşüm alanında tipik bir örnek olarak konut alanlarının köhneleştiği durumlarda, orada yaşayanların düşük gelir düzeylerinden, alanın konumundan, zayıf kalan emlak piyasasından ötürü piyasa güçleri devreye girememekte; bu durumda da kamu yatırımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu yatırımları bu alanın ıslah ve modernize

edilmesi için kullanılmaktadır. İngiltere son yıllarda bu ortaklık tiplerinde kentsel dönüşüm alanına özgü bütçelendirme, alana özel komiteler ve yerel planlar oluşturulması amacı ile kamu kurumları arasında Yerel Kamu Hizmeti Sözleşmeleri (Local Public Service Agreements) gibi araçlar kullanmaya başlamıştır. Kamu-kamu ortaklıklarındaki en büyük risklerden biri kamu sektöründeki bürokrasinin tüm dönüşüm süreci üzerinde hâkimiyet kurarak yerel halka kendi çözümünü dayatması olarak görülebilir. Bir diğer önemli risk de kamu sektörünün piyasalardaki dalgalanmalara karşı hazırlıksız olmasıdır.

ii) Kamu sektörü ile özel sektör arasında kurulan ortaklıklar: Her iki sektörden aktörler ile yarı kamusal temsilcilerden oluşur. Bu ortaklık modeli en etkin, verimli ve dengeli ortaklık modeli olarak günümüzde kabul görmektedir. Model içerisinde iki alt kategori tanımlanmaktadır. İlki yapım hakkı değişkeni (building claim variant) , ikincisi ise ortak girişim değişkeni (joint enterprise variant) olarak adlandırılmaktadır. İlkinde inşaat sürecinin uzun zaman alması nedeni ile ilgili taraflar projenin belli bir bölümü için tam sorumluluk alırlar ve daha sonra diğer tarafa devrederler. Bu değişken özellikle ekonomik riskleri azaltmak için özel sektör tarafından kullanılmaktadır. "Ortak girişim değişkeni"nde hem kamu kesimi hem de özel sektör projenin tamamı için birbirine bağlıdır. Kazançlar ve kayıplar önceden belirlenmiş hükümlere göre paylaşılır. Genelde her iki taraf da projenin özel amacı için oluşturulmuş olan bağımsız birer şirket ile projeye katılırlar.

iii) Özel sektör ile özel sektör arasında kurulan ortaklıklar: Yüklenici firmalar, finansörler, mülk sahipleri, alanın yeni olası kullanıcıları ve yarı-kamusal temsilcilerden oluşan ortaklıklardır. Genelde bu tür ortaklıklarda belirli bir projenin geliştirilmesi ile ilgili tüm kontrol özel bir şirkete aittir. Bununla birlikte uygulama imar planı vb. gibi konularda yasal bir kamu kontrolü bulunmaktadır. Dönüşüm gerçekleştirilecek alanda mülkiyet açısından sınırlayıcı faktörün olmadığı veya çok az olduğu durumlarda bu tür ortaklıkların tercih edildiği görülmektedir. Örneğin kışla veya hastane alanı olarak kullanılmış bir bölgenin kullanıcı tarafından boşaltılarak dönüştürülmek istenmesi bu duruma örnek verilebilir. Bu tür alanlarda değişimin itici gücü genelde ıslah edilerek uygun hale getirilmiş bir arazi, güçlü bir emlak piyasası, alanı cazip hale getiren imar durumu veya yeni altyapı olanakları olmaktadır.

Özel sektör-özel sektör ortaklıklarında düzenleyici rolündeki kamu sektörünün şeffaflık faktörü ile bu tür ortaklıklara destek vermesi önemli bir noktadır. Ters durumlarda alanın

planlanmasında söz sahibi olan kamunun yüklenici firmalara fazla imar hakkı tanınması ya da haksız rekabete yol açabilecek ek olanaklar sunması özel sektör-özel sektör ortaklıklarına toplum nezdinde güvenirliliği azaltmaktadır. Bir diğerk risk ise aşırı bürokrasinin müteahhit firmalar üzerinde aşırı yük oluşturup, sürenin uzamasına neden olmasıdır. Bu tür durumlarda devingen piyasa koşulları da göz önünde bulundurulduğunda müteahhit firmaların zarar etme olasılığı artmaktadır. Bu riske karşılık farklı yasal düzenlemelerin kamu sektörü ile daha bütünleşmiş bir sisteme sahip olması özel sektör-özel sektör dönüşüm ortaklıklarına süreç içerisinde yardımcı olabilir.

Kentsel dönüşüm alanında akademik yazında ortaklıkların sınıflandırılmasında yer alan bir başka sınıflandırma sisteminde ise yukarıda yer alan üç ortaklık modeline dördüncü bir model olarak "Kamu Sektörü-Özel Sektör-Yerel Halk Ortaklıkları" eklendiği de görülebilmektedir. Bu sınıflandırma sisteminde özellikle İngiltere'de konut alanlarındaki çoğu dönüşüm deneyiminden yola çıkarak dördüncü modelin eklendiği görülmektedir (Hague 2004). Dördüncü modele atfedilen önem dönüşümde itici gücün yerel halk olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Üçlü model sınıflamasında yerel halk ve toplumun dönüşümden etkilenebilecek diğerk paydaşları her modelde bir aktör olarak yer alabilirken dörtlü model sınıflamasında "Kamu sektörü-Özel Sektör-Yerel Halk Ortaklıkları" modeli ile yerel halka ve toplumdaki paydaşlara daha belirleyici bir rol verilmektedir. İngiltere'de böyle bir ortaklık tipinin gelişmesinde yerel halkın sürece aktif olarak katılması ve özellikle mahalle yenileme programlarında mahallenin geleceğine ilişkin müzakerelerde karar verici taraf olması ve uygulamalara katılması büyük rol oynamaktadır.

Cliff Hague, dönüşüm sürecinde oluşturulacak ortaklıkların belirlenebilmesi için bir değerlendirme yöntemi önermektedir. Yukarıdaki üç ortaklık modelinden farklı olarak dört model tanımlayarak, bunlarla ilişkilendirilebilecek güçler ve sınırlayıcılar tanımlamaktadır (Özdemir, Özdem, Turgut, 26), (Tablo 4.1.).

Tablo 4.1: Farklı Ortaklık Tiplerine İlişkin Koşullar

Ortaklık Tipi	Değerler	Yükümlülükler	İtici Güçler	Sınırlayıcılar
Özel/Özel	Yüksek	Düşük	Özel	Düşük
Kamu/Özel	Yüksek	Orta	Özel	Orta
Kamu/Kamu	Düşük	Yüksek	Kamu	Orta
Kamu/Özel/Yerel Halk	Yüksek	Yüksek	Yerel Halk	Orta

Kaynak: Özdemir, Özden, Turgut, 2005, s.26.

Özel-özel sektör ortaklıkları, değerler faktörünün yüksek, yükümlülüklerin ise düşük olduğu koşullarda gerçekleştirilmektedir. Dönüşümü, değişime uygun hale gelen bir arazi, güçlü bir emlak piyasası ya da alanı cazip kılan yeni altyapı olanakları başlatabilir. Bu durumdaki risk, piyasa koşullarındaki ani değişimlerin projeyi uygulanamaz hale getirmesidir.

Kamu-özel sektör ise değerlerin yüksek, yükümlülüklerin de büyük olduğu bir ortaklık modelidir. Dönüşümü başlatan kamu sektörü olmakla birlikte uygulamadaki başlıca itici gücün özel sektör olması olasıdır.

Kamu-kamu sektör ortaklıklarında sınırlayıcılar finansman ve ıslah kapasitesi yönünde olup kamu itici güçtür. Uygulamalarının koordinasyonu ve entegrasyonu için kamu sektörünün çaba göstermesi gerekmektedir. Kamu-kamu ortaklıklarındaki risk, bürokrasinin süreç üzerinde hakimiyet kurarak çözümü kent sakinlerine empoze etmesidir.

Kamu-özel-yerel halk ortaklıkları, genellikle değerlerin ve yükümlülüklerin yüksek, itici gücün yerel halk olduğu modeldir. Sınırlayıcılar finansla ilgili konularda yaşanmaktadır. Atkinson bu tip ortaklıkların genellikle sorunlu olduğunun kabul edilmesi gerektiğini vurgulayarak bunun, bu tip örgütlenmelerin yeniliğinden kaynaklandığını, işlevsel hale getirilmeleri konusunda pek fazla deneyimin olmamasına bağlayarak ortaklık oluşumunun bir öğrenme süreci olarak görmek

gerektiğini savunmaktadır. Tüm bu katılımcılar birlikte çalışmayı öğrenmek zorundadırlar ve en azından kendi bireysel çıkarları yerine "ortak fayda" düşüncesini geliştirmeyi hedeflemelidirler (Atkinson, 88).

4.2.TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE KATILIMCILAR VE ROLLERİ

Kamu, özel ve sivil sektörlerin, stratejik aktörleri, 'Kentsel Yenileme Stratejileri'ni birlikte geliştirme zorundadır. Stratejik işbirliği, ulusal düzeyden, mahalle düzeyine kadar, yatay ve dikey ilişkiler çerçevesinde ve farklı ölçeklerdeki yönetim biçimi ile kurulmak durumundadır. (Göksu 2002).

Merkeziyetçi yaklaşım sonucu ortaya çıkan birçok sorun, kentsel dönüşümün salt merkezi yönetimce gerçekleştirilebilecek bir süreç olmadığına önemli bir göstergesidir. Kentlerde yaşanan sorunlar benzerlik gösterse de mekânın yerel niteliğine göre çözüm için kullanılacak araçlar, izlenecek stratejiler farklılaşmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimler ve yerel halkın sürece katılımı kaçınılmazdır.

Katılımcılık, 1990'lı yıllarda yönetim formülüyle beraber ortaya çıkmıştır. Yönetim formülünde kamu sektörü, özel sektör ve halk katılımı ortaklığı söz konusudur. Günümüzde, bu aktörlerden halk katılımının, sürecin bir parçası olarak önemli olduğu vurgulanmıştır. Özellikle Batı Avrupa'da son on yıl içinde ortaklık yapılarına yerel halk katılımı konusunda çeşitli gerekçeler üzerinde durmuşlardır. Bu gerekçeler; 1980'lerde ekonomik canlanma temelli dönüşüm projelerinde ortaya çıkan başarısızlıkların engellenmesi, özel sektör riskinin azaltılması ve böylece yatırımın kolaylaştırılması olarak sıralanmıştır. Ayrıca yerel halkın sorunlarını ve ihtiyaçlarını biliyor olmaları buna göre çözüm önerileri getirme ve riskleri azaltma etkili yardımcı olabilmektedir. Ayrıca, kentte marjinal grupların da ihtiyaçlarına göre bir yaklaşımla sosyal birlik ve uyumun yakalanması, söz konusu katılım yoluyla mümkün olmaktadır. Dolayısıyla, sosyal katılım ve dahil etme programları ile sosyal girişimcilik yaratan bir halk kapasitesi oluşturulması gereklidir (Atkinson 2004).

Aktörlerin planlamaya ve proje sürecine katılımı, yeni ortaklıklar, projelerin yönlendirilmesi, kaynak sağlanması, örgütlenme, organizasyon, halkın eğitimi ve bilinçlendirilmesi gibi konuları gündeme getirmiştir. Küresel yeniden yapılanma sürecinde Avrupa'daki projelerin bir çoğu yeni ortaklıklar ve katılım çerçevesinde düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Özellikle uzun vadeli vizyon tabanlı kentsel çalışmalarda çok kapsamlı organizasyon şemaları çıkarılmaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri, kentin fiziki ve sosyal yapılarına müdahale içerdiği için geniş bir kesimi etki altında bırakan bir oluşumdur. Gerçekleşme sürecinde ve sonunda dönüşüm alanında oturanlar kadar kentin diğer kesimlerindekiler de ortaya çıkan durumdan direkt ya da dolaylı olarak etkilenmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinin oluşturulmasında ise farklı kesim ve disiplinlerden, profesyoneller, yöneticiler ve yatırımcılar görev alır. Bu açıdan öncelikle modelin karar verme, oluşturulma, uygulanma sırasında ve kentsel dönüşüm sonunda etkileyen ve etkilenen tarafları özetlemek yerinde olacaktır (Tablo4.2.).

Tablo 4.2: Kentsel Dönüşüm Sürecinde Etkileyen ve Etkilenen Taraflar

KENTSEL DÖNÜŞÜM	
Süreci Kurgulayan ve Uygulayanlar	Süreçten Etkilenenler
Merkezi yönetim Yerel yönetimler Plancılar grubu- ekonomistler, sosyologlar, fiziki plancılar vb.	Dönüşümün gerçekleşeceği bölgede oturanlar
Geliştirici firmalar	Dönüşüm alanının yakın komşuluğunda oturanlar
	Bütün şehirliler
	Bütün vergi mükellefleri (özellikle merkezi yönetimin dönüşüme mali destek vermesi durumunda ortaya çıklar)

Kaynak: Baransü,1989

Kentsel dönüşüm sürecinde kent yaşamının içindeki kişiler ve yeniden üreten tüm aktörler önemli roller almaktadır. Bu yüzden gerek kentlilerin kendi inisiyatifleri ile oluşturdukları gerekse yönetim birimlerinin oluşturacağı iletişim platformları ve burada kurulacak ilişkiler önemlidir. Bu aşamada katılım kavramı devreye girer. Katılım genel anlamıyla; bir olaya, bir aktiviteye, bir oluşuma ya da bir düşünceye, paylaşarak ve tartışarak bireyin dahil olması şeklinde tanımlanabilir (İncedayı 2004).

Kentsel dönüşüm uygulamalarının en büyük başarı kriteri, kamuoyunda beğenilmesidir. Bu durum dönüşüm sürecinden etkilenen tarafların süreç içerisinde rol almaları ile demokratik bir çerçevede gerçekleşebilir. Burada bireyin etkinliği, kararlara doğrudan katılımdan, pasif üyeliğe kadar çeşitli düzeyler gösterebilir (Baransü 1989).

Kentsel dönüşüm/yenileme, bir stratejiler bütünü dâhilinde gerçekleştirilebilecek bir süreçtir. Bu sürecin kültürel ve toplumsal boyutları da olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu stratejileri oluşturup uygulamada yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimler, bu görevlerini, alanın sosyo-kültürel, ekonomik ve fizik-mekânsal niteliklerine göre, farklı kurum ve kuruluşlarla paylaşarak, bir iş bölümü yaparak gerçekleştirmelidirler (Özden 2000/2001, 265). Kentsel dönüşümün çok boyutlu, birden çok disiplini içine alan bir uygulama alanı oluşturmasından dolayı, kent yenileme kararları ve uygulamaları, kamu yönetimi birimlerinin yanında (merkezi yönetim bazında bakanlıklar, yerel yönetim birimleri, kent yöneticileri) farklı meslek gruplarının (şehir ve bölge plancısı, mimar, hukukçu, sosyolog vb) da katılımını gerektirmektedir. Bu iki grup yanında, dönüşüm uygulamalarının yerellik özelliğini ön plana çıkaran ise yerel halktır (sivil toplum örgütleri, mal sahipleri, kiracılar, baskı grupları) (Genç 2003, 442).

4.2.1. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Rolü

Dönüşüm alanlarına önerilen projelerin, toplumun ilgisini ve desteğini alabilmesi, projeyi gerçekleştirmede etkin rol oynayan kurumların oluşturacakları organizasyonlar ile topluma ne kadar iyi lanse edildikleri ile doğru orantılıdır. Topluma sunulan bilgilerin anlaşılır ve

net olması, bilgilendirme sürecinde karar verenlerin isteyerek ya da istemeden yanıtılmasını engelleyecek, ve böylece daha demokratik ve tartışılabilir bir projelendirme gerçekleşebilecektir. Kamu sektörünün, kentsel dönüşüm projelerinde genel olarak liderlik rolü üstlendiği görülmektedir. Kamu sektörü için, kentsel dönüşüm sürecinin temel aktörüdür denilebilir. Hague, kamu sektörünün rolünü şu şekilde ifade etmektedir (Hague 2004);

- i) Gelişme potansiyeli taşıyan güvenli ve erişilebilir yerlerde, yeterli miktarda arsa arzı sağlamak.
- ii) Yoksul kesimleri yasal konut piyasalarına dahil etmek ve sahip oldukları değerlere, kapasitelere ve çeşitli gereksinimlerine ilgi göstermek.
- iii) Başlıca ulaşım güzergahlarını planlamak ve uzun vadede oluşturulmasını sağlamak; dolayısıyla altyapının kentsel gelişimi yerine kentsel gelişimin altyapıyı izlemesini mümkün kılmak.
- iv) Sağlık hizmetlerine kolay erişimi sağlamak.
- v) Önemli çevresel değerleri, açık alanları korumak ve bu süreçte gerekli yasal düzenlemeleri oluşturmak.
- vi) Özel sektörün kentsel dönüşüm çalışmalarına katılmasını sağlamak.
- vii) Liderlik görevini yürütebilmek.
- viii) Dönüşüm sürecinde etik davranmak ve şeffaf olmak.
- ix) Verimli ve bütüncül bir hizmet anlayışını benimsemek.

Kamu sektörü; dönüşümü gerçekleştirecek yeterli güce, kaynaklara ve demokratik kontrol meşruiyetine sahip bir aktördür. Yerel yönetim, merkezi yönetim kamu sektörünün bileşenleridir. Bunların yanında üniversite ve yüksek okullar, ekonomik kalkınma kurumları, kamu kurumları, sağlık kuruluşları vb. gibi kurumlar da kamu sektörü aktörleri içinde yer alır (Turok 2004).

Dönüşüm müdahalesi ortaya çıktığından bu yana süreçte yer alan kamu sektörünün güçlü katılımından hemen hemen bütün girişimlerde söz etmek mümkündür. Yerel dinamiklerin ve yerleşmenin dolayısıyla yerel yönetimlerin ön plana çıktığı günümüz dünyasında merkezi yönetim, kentsel dönüşüm süreçlerinde yadsınması güç bir misyona sahiptir.

4.2.2. Merkezi Yönetimin Rolü

Merkezi yönetim, kentsel dönüşüm projelerinde toplumsal yaşamdaki üretici ve düzenleyici rolüne dayalı bir yaklaşımı ön planda tutmalıdır.

Merkezi yönetim, kentsel dönüşüm projelerinin her aşamasında tarafsız bir politika izlemeli, gerekli önerileri yapmalı ve projenin kendisi tarafından onaylanmasını temin etmelidir (Hunt 1965). Kentsel dönüşüm modeli ortaya konulurken finansman oluşumuna yönlendirici ya da bütçe ayırarak direk olarak katkıda bulunmalıdır. Merkezi yönetimler kısa dönemde, kalkınma hızının bir miktar düşürülmesi pahasına da olsa insanların refah düzeylerinin yükseltilmesi için gerekli yatırımları yapmak zorundadır. Bu yatırımlar uzun vadede kalkınma hızını yükseltici sonuçlar barındırmaktadır (Erdumlu 1982).

Balamir (2005b), kentsel dönüşüm modellerinde yerel toplulukların ortaklıklar kurma yoluyla dönüşüm çalışmalarına girmelerinin desteklenmesi ve özendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu açıdan kentsel dönüşüm modellerinin başarıyı yakalayabilmelerini sağlayacak ortaklıkların ve katılımın önünü açmak adına merkezi yönetimlerce çeşitli önlemler alınabilmektedir. Bunlar;

- i) Yatırım yapmak isteyenlere kolaylık ve yardımlar,
- ii) Dönüşüm projelerinde kredi sağlayan bankalara ayrıcalıklar,
- iii) Üstlenecek yapımcılara eğitim ve vergi muafırları,
- iv) Yerel gelir kapasitesi ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal projelere ulusal ve uluslararası STK katılımı için kolaylıklar sağlama,
- v) Yerel yönetimlerin dönüşüm projeleri geliştirme ve ortaklıkları yönlendirme görevlerinde donanımlı hale getirilmesi,
- vi) İnsan odaklı kentsel dönüşüm projeleri geliştiren yerel yönetimlere mali ve teknik destek,
- vii) Dönüşüm konusunda deneyimli özel şirketlerin akreditasyonu şeklinde sıralanabilir (Balamir 2005b).

4.2.3. Yerel Yönetimlerin Rolü

Kentlerde yaşanan sorunlar benzerlik gösterse de mekânın yerel niteliğine göre çözüm için kullanılacak araçlar, izlenecek stratejiler farklılaşmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimler ve yerel halkın sürece katılımı kaçınılmazdır.

Proje alanına yatırımcıları çekebilmek, kamu çıkarlarını zedelemeyen ancak uygulamada kolaylık sağlayabilecek bazı ilkelerin yerel yönetimlerce alınabilmesine bağlıdır. Bu açıdan yerel yönetimler yatırımcıyı teşvik edici mekanizmalar geliştirmek zorundadır. Ancak bu oluşumlar içine girilirken, spekülasyon yollarla kamunun yararından ziyade yatırımcının çıkarlarını ön planda tutabilecek yaklaşımlar getirilmemelidir. Böyle bir tutum, projeye olan güvenin sarsılmasına ve dönüşümün gerçekleşmemesine yol açabilir.

Yerel yönetimler, projeleri geliştirecekleri alanların seçimini stratejik, ekonomik ve politik olarak yapmaktadırlar. Öncelikleri tanımlanmış alanda, ne gibi bir dönüşüm projesi yapılacağına, ilgili danışmanlık hizmetleri alındıktan sonra karar vermektedirler. Bu hizmetler, bölgenin nitel ve nicel özelliklerini ortaya koyacak araştırmaların yapılması, bu verilerin uzmanlarca -antropologlar, sosyologlar, plancılar, mimarlar, ekonomistler gibi- değerlendirilmesini içermektedir. Nasıl bir strateji geliştirileceğine bu danışmanlık hizmetlerinin raporları doğrultusunda karar verilmektedir (Hunt 1965).

Yerel yönetimler, projenin her aşamasında yapılacak seçimlerde dikkatli ve sağlıklı karar vermek durumundadır. Aksi bir durum olduğunda, oluşturulmuş mekanizmanın bozulmasının zor olduğu ve bu durumun dönüşüm sürecini bir çıkmaza itebileceği göz ardı edilmemesi gereken bir unsurdur.

4.2.4. Özel Kuruluşların Rolü

Özel kuruluşların dönüşüm projelerinde oynadığı anahtar rol, projelerin gerçekleştirilebilirliğini sağlayan bir nitelik taşımaktadır. Genellikle projeler yerel ve

merkezi yönetimlerce finanse edilemediği için, özel teşebbüslere ihtiyaç duyulur. Gerekli kriterleri yerine getirebilen kuruluşlar yerel yönetimlerin denetimlerinde projenin büyük bir kısmında olayı geliştirici, sürükleyici ve yönlendirici bir görev alırlar (Hunt 1965).

Özel sektör; kentsel dönüşüm sürecinde ekonomik hedeflere ulaşılmasında tetikleyici güçtür. Farklı özel sektör türlerinin farklı çıkarları, hedefleri ve deneyimleri bulunmaktadır. Dönüşüm projelerinde yer alan özel kuruluşlar arasında, inşaatı yapacak inşaat firmaları, pazarlama ve anlaşmaların yapıldığı emlak şirketleri ve arazi geliştirme kurumları, finansmanın sağlandığı mülk sahipleri ve şirketlerden oluşan özel yatırımcılar vardır.

Özel sektörün en önemli özelliği ve kamu sektöründen farkı, hızlı operasyon gücü ve tasarım becerisidir. Profesyonellik anlayışıyla da kentsel dönüşümün kalitesini artırmaktadır. Kentsel dönüşüm çalışmalarına girmek için cazip koşullar arayan özel sektör, gerçekleştirilecek olan dönüşüm çalışmasının daha çok fiziksel ve ekonomik boyutlarına dikkat eder.

Özel sektör doğrudan kar etmenin yanında farklı amaçlarla da kentsel dönüşüm projelerine yatırım yapabilmektedir. İngiltere'de Adair ve diğ. (1999) tarafından kentsel dönüşümde özel sektörün davranışları ile ilgili yapılan araştırmalar bu konuda bazı veriler sunmaktadır. Söz konusu araştırmalar özel sektörün kentsel dönüşüm projelerine yatırım yapmasının temel nedeninin projenin toplam getirisi olduğunu gösterirken, bunların yanında kabul edilebilir oranda risk ve proje kalitesi de projeye katılma kararında etkili olmaktadır. Ekonomik temelli olmayan etkenler olarak ise daha az bürokratik süreç, kamuda şeffaflık politikası ve yine kamu tarafından altyapı yatırımlarının tamamlanmış olması ile dönüşüm alanında mülkiyet sorunlarının çözülmüş olması sayılmaktadır.

4.2.5. Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü

Gönüllü sektör, çeşitli sosyal hedeflere gönül vermiş, kar amacı gütmeyen kurumlardır. Dolayısıyla sosyal boyuta sahip kentsel dönüşüm projelerinde yoğun katılımı söz konusudur. Bunlar, çeşitli kaynak ve becerilere sahip yerel, bölgesel ve ya ulusal ölçekli kuruluşlardır. Gönüllü kuruluşlar, özel bilgi ve yoğun deneyime sahip oldukları özel

hizmetleri sunmak için genellikle bir dönüşüm girişimi tarafından görevlendirilebilir. Kar amacı gütmeyen hedefleri ve kalite sunma konusundaki ünleri nedeniyle bu kuruluşlara özel sektörden daha fazla güvenilebilir (Turok 2004).

Sivil toplum kuruluşlarının planlama ve tasarlamada önemi çok büyüktür. Gelişmiş ülkelerin çoğunda STK'nın bu süreçlerde kamuoyunu yansıtmada görev almaları yasalarla desteklenmektedir (Bayazit 1982). Bu açıdan üstlendikleri görev kentsel dönüşüm projelerinin oluşum sürecinde bir anlamda danışmanlıktır. Ayrıca bu danışmanlığın diğer boyutu olan halkı bilgilendirme ve ara buluculuk STK'ın diğer faaliyetlerindedir. Varolan problemlere sürdürülebilir çözümler getirmenin esaslarından bir olan katılım kavramı STK'lar aracılığıyla olabilmekte halk ve otoriteler onlar sayesinde bir araya gelebilmektedir.

Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının diğer bir örgütlenme nedeni, halkı eğitmek bilinçlendirmek, meslek kursları açmak gibi halkın yaşam kalitesini ve gelir seviyesini artırıcı aktiviteler oluşturmaktır. Yapılan araştırmalar STK yaklaşımlarının, halk arasında güvenilirlik oluşturduğu ve bu sebeple katılımın sağlanmasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

1980 sonrasında yerel halkla birlikte süreçte gönüllü kuruluşlar da yer almaya başlamıştır. Özellikle sosyal yönü ağır basan dönüşüm girişimlerinde gönüllü kuruluş katılımlarının da yoğun olması muhtemeldir. Kar amacı gütmeyen sosyal hedefler için çalışan bu tür kuruluşlara olan güven, özel sektöre nazaran daha fazladır.

Kamu kaynaklarının sınırlılığı ve muhtarlık gibi birimlerin dönüşümün tüm gereklerini bütün ayrıntılarıyla planlanmasının veya öngörülmesinin imkânsızlığı, sivil toplum örgütlerinin dönüşüm sürecindeki önemini ortaya koymaktadır. Çevrenin ve tarihi yapıların korunması, yaşanan çevrenin güzelleştirilmesi ve yoksullara yardım eden dernekler ve vakıfların mekânsal dönüşümde oynadıkları rol, sivil toplum örgütlerinin bir boyutunu oluştururken Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği gibi formal eğitim için burs veren ya da mesleki becerileri, eğitim düzeyini yükseltmeye dönük ücretsiz kurslara yönelik çalışmalar yapan, sokak çocuklarına, evini terketmek zorunda kalan insanlara barınma ve beslenme imkânlarını sağlayan sivil toplum örgütleri başka bir boyuta işaret etmektedir. Farklı

boyutlarda kentsel dönüşüm sürecine eklemenebilen sivil toplum örgütleri, sosyal dönüşümün sağlanması bağlamında katkıları sunmaktadırlar.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında danışmanlık hizmeti verebilecekleri gibi, güvenli istihdamın sağlanması gibi konularda da katkıları olacaktır. Bu tür grupların katılımı, yapılacak dönüşümün boyutuna ve amacına bağlıdır (Turok 2004).

4.2.6. Kullanıcı Olarak Toplumun Rolü

Bulunduğu bölgeyi, yaşam şekliyle, bölgede yaşayanların özellikleriyle tanıyan ve bölgenin ihtiyaçlarını en iyi bilen kişiler olarak yerel halkın kentsel dönüşüm çalışmalarına dahil edilmesi son derece önemlidir. Turok, sosyal boyuta sahip olan kentsel dönüşüm uygulamalarında, yerel katılımın daha kolay olabileceğini belirtmiştir (Turok 2004). Dönüşümün uzun vadeli olabilmesi, yapılacak çalışmanın bölgede yaşayanlar tarafından sahiplenilmesi ve yaşayanlara güvenilirliğin kazandırılması açısından yerel halkın katılımı mümkün olduğunca sağlanmaya çalışılmalıdır.

Kentsel dönüşüm, ister özel mülkiyet ister kamuya ait bir bölgede yapılıyor olsun, eğer topluma ait bir bölgeye yönelik çözümler üretiyorsa bu projeler hakkında toplumun her kesimi bilgi sahibi olmalıdır. Kullanıcı, kentsel dönüşüm alanında hangi ürünlerden, hizmet ve sosyal donatılardan yararlanabileceğini ve bunların niteliklerinin nasıl olacağını, kısaca gelecekte hayatını nasıl etkileyeceğini bilmelidir. 'Halk, gelecekte kendisini etkileyecek olan çevresine istediği tarzda biçim verebilmelidir. Karar verici durumdaki planıcı, yönetici ve bürokratların kendi otoriteleri ile toplumu ilgilendiren problemleri çözmek için karar vermeleri demokratik değildir (Bayazit 1982).

Kullanıcının katılımı demokratik toplumlarda, demokrasinin aksaklıklarını gidermek üzere geliştirilen öncelikle Birleşik Amerika ve sonrasında Avrupa'da yaygınlaşan bir süreçtir (Ok 1985).

Ok (1985), Birleşik Amerika' da Arnstein' a ait olan makalenin bir değerlendirmesini yaparak halkın projelere katılım basamaklarını katılımdaki etkinliklerine göre ayırtmıştır (Tablo 4.3).

Tablo 4.3 Halk Katılımının Basamakları

8	Halk denetimi	Halkın gücünün dereceleri
7	Yetkilendirilmiş güç	
6	Ortaklık	
5	Yatıştırma	Sembolik katılım
4	Danışma	
3	Bilgilendirme	
2	Terapi	Katılımsızlık
1	Manipülasyon	

Kaynak: Ok, 1985

Katılımsızlık olarak tanımlanacak olan grup diğerlerinin arasında sayıca ağırlığı en fazla olan gruptur. Manipülasyon ve terapi katılımın olmadığı basamaklardır. Katılıma teşvik için halk bilgilendirilmeli ve desteği alınmalıdır. Üçüncü kademedan beşinci kademeye kadar olan katılım sembolik katılım olarak adlandırılmıştır. Bu basamaklarda halkın hakları, sorumlulukları ve olanakları konusunda bilgilendirilmesi, danışma yoluyla halkın fikrinin alınması, ve katılıma aktif olarak rol almaya bir adım yaklaşması sağlanır. Ancak bu aşamaların hiç birinde halkın kararı direk etkileme şansı yoktur. Halkın gücünün dereceleri olarak tanımlanan ortaklık, yetkilendirilmiş güç ve halk denetimi aşamaları, karar verme sürecinde halkın direk katılım şansı bulduğu ve derecesine göre kararın verilmesinde etkisinin arttığı aşamalardır. Bu son üç adımın, katılımcı demokrasiyi gerçekleştirmek için atılması gerekmektedir. İyi örgütlenmiş bir katılım, kentsel dönüşüm projelerinde ortak hedeflerin güven ortamı içerisinde gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Günümüze kadarki deneyimler dönüşümün başarıya ulaşmasında halk katılımının büyük önemli olduğunu göstermektedir. Yerel halkın projeyi sahiplenmesi, beklentilerinin, taleplerinin, kararlarının dikkate alınması, proje hakkında bilinçlendirmek ve böylece halkı projeye dahil ederek onları cesaretlendirip, harekete geçirmek projenin başarıya ulaşmasında önemli stratejilerdir (Özden ss 207-208).

Dönüşüm sürecine meşruiyet, güvenilirlik, yerel bilgi ve aidiyet katarak yerel halkın programa sahip çıkmasını sağladığı düşünülmektedir (Turok s27). Atkinson, dışlanmış olan yerel grupların etkin bir biçimde ortaklıklara katılma kapasitesinden yoksunken, gündemin üstün bilgi ve kaynağa sahip diğer aktörlerce belirlendiğini; yerel grupların etkin katılım kapasitesine sahip olsalar dahi ortaklıklarda kendi çıkarlarını etkin bir biçimde ifade etme konusunda "yeni bir dil öğrenme" gereksiniminden ötürü zorlandıklarını ve kendilerini dezavantajlı gördüklerini belirtmektedir. Göz ardı edilmemesi gereken bir diğer husus ise yerel grupların kendi içlerinde homojen bir yapı göstermemeleridir. Dolayısıyla aynı çıkarlara sahip, kendi içlerinde tutarlı ve özdeş bir yapıda olmamaları yine kendi içlerinde çıkar çatışmalarına sebep olmakta ve ortaklıkların önerilerinin açıklıkla ifadesi zorlaşmaktadır. Yaşanan bir diğer sorun ise geçmiş deneyimlerin gösterdiği gibi yerel gruplar içinde etkin katılımın çok az birey tarafından gerçekleştirilmesidir. Bu bireylerin farklı ortaklıklarda da yer alması kısıtlı zamanı olmalarının da etkisiyle katılım yorgunluğunu gündeme getirmektedir. Yerel grupların düzenli katılımı sonucunda ortaya çıkan bir diğer risk de sürecin işleyişinde profesyonelleşen bireylerin "tam zamanlı" katılımcılara dönüşerek yeni katılımcıları kendi pozisyonlarına yönelik bir tehdit olarak görüp onların sürece eklemlenmesini zorlaştırmalarıdır. Tam zamanlı katılımcılar konusunda yaşanabilecek bir diğer sorun ise temsil ettikleri kişilerden farklı bir konuma geçmeleridir. Bu da grup ile temsilci arasında temsiliyet sorunu yaşanmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak yerel grupların katılımı yönetim açısından fırsatlar taşıdığı gibi kendi içinde sorunlar ve riskler de barındırmaktadır (Atkinson 2004).

Dönüşüm zorlu ve uzun bir süreçtir, çok boyutlu yapısı gereği, dönüşüme konu olan alanda yaşayanların sürece dahil edilmesi kaçınılmazdır. Aksi halde halka rağmen dönüşümün gerçekleşmesi mümkün değildir.

4.2.7. Üniversitelerin Rolü

Kentsel dönüşüm yaklaşımında fiziksel mekana dönük düzenlemeler, sosyal, ekonomik, doğal ve kültürel yönüyle, çok boyutlu ve çok aktörlü ortaklıkların yaşama geçirilmesi sürecidir.

Çok boyutlu bu süreçte birden çok disiplini (şehir ve bölge plancısı, mimar, mühendis, hukukçu, sosyolog vb.) içinde bulunduran üniversiteler önemli katılımlar sağlaması açısından dönüşüm sürecinde bulunması gereken temel aktörlerden biridir. Üniversiteler yaşamın her alanında hizmet ve katkı sağlayacak bireyler yetiştirmektedir. Ülkemizde kentsel dönüşüm çoğunlukla çöküntü alanlarında uygulandığı için üniversiteler projelerde bulunması gereken en önemli katılımcılardır.

Toplum gönüllüsü akademisyenlerin geliştirip yönlendirebileceği mekansal ve sosyal yapının iyileştirilmesine yönelik projelerde öğrenci ve diğer katılımcıların katkısı sağlanabilir.

Ülkemizde kentsel dönüşümün ile ilgili çeşitli yasalarda üniversitelerin sürece katılımdan bahsetmektedir.

10.7.2005 Tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları başlıklı 7/v. Maddesinde; Belediyelerin toplumun her kesimine yönelik, her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek konusunda diğer katılımcılarla beraber üniversitelerle de işbirliği yapabileceğini belirtmektedir.

03.07.2004 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanununun Hemşehri hukuku başlıklı 13. Maddesinde; Belediye, herkesi ikamet ettiği beldenin hemşerisi saymakta, hemşehrilerin sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yaparken üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alabileceği belirtilmektedir.

Yine aynı Kanununun 24. maddesindeki "İhtisas Komisyonları" ve 76. maddesindeki "Kent Konseyi" başlıklarında, Üniversitelerin kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılıp, görüş bildirebileceğini, ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlayabileceği belirtilmektedir.

16.06.2055 Tarih ve 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un Katılım ve kamuoyunun bilgilendirilmesi başlıklı 7. Maddesinde

"Yetkili idareler tarafından yenileme alanı içinde kalan mülk sahiplerini veya bölge halkını uygulama konusunda bilgilendirmek üzere toplantılar yapılarak görüşleri alınır ve bunların katılımı sağlanır.

Yetkili idare ihtiyaç halinde üniversite, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları ve muhtarlarla danışma toplantıları düzenleyebilir, projeler hakkında basın ve yayın araçlarıyla bilgilendirme yapabilir."

Denilmektedir. İhtiyaç üniversitelerle ve diğer katılımcılarla danışma toplantıları düzenlenebileceği belirtilmiştir.

Bu kanunlar dışında da çeşitli üniversitelerden kentsel dönüşüm çalışmalarına teorik ve pratik olarak destekler sürmektedir. Okan Üniversitesi'nin yerel yönetimde yeni modellerin geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği "Yerel Yönetim Anlayışında Yeni Yaklaşımlar" sempozyumu Okan Üniversitesi'nin Tuzla Kampüsü'nde 16.12.2010 tarihinde yoğun bir katılımı gerçekleştirildi. Sempozyumda kentsel dönüşüm, yerel yönetimler vs. gibi çeşitli konularda fikir alışverişi yapıldı. Yıldız Teknik Üniversitesi Senatosu Cumhuriyetin 100. kuruluş yılı olan 2023 yılı vizyonu kapsamındaki en önemli hedeflerden biri olan ülke çapındaki kentsel dönüşüm çalışmalarının odağında yer alma ve katkıda bulunma konusundaki tavrını yayınlamış olduğu yazılı bir metin ile kamuoyuna duyurdu.

4.3.BİR KATILIMCI DÖNÜŞÜM YAKLAŞIMI GELİŞTİRME DENEMESİ

Ülkemiz, özellikle son yarım yüzyılı aşkın süresi daha hızlı olmak üzere sosyal, ekonomik, kültürel dönüşüme sahne olmuş ve son derece hızlı olarak yaşadığı bu

dönüşümler kent mekânında da yansımaları bulmuştur. Çarpık olarak tanımladığımız kentleşme sürecinde şekillenen kentlerimizin dönüşümü, kolay olmadığı gibi olumsuz etkileri günümüzde de artarak devam etmektedir. Türkiye, 1950'li yıllarda başlayan hızlı kentleşmeyle birlikte düzensiz bir yapılaşma sürecine girmiştir. 1980'li yıllardan günümüze kadar geçen süreçte politik ve ekonomik nedenlerden dolayı kent ihtiyaçları karşılanamaz hale gelmiştir. Kentlerde kaçak yapılaşmanın büyük oranda arttığı ve görüntü kirliliğinin had safhalara ulaştığı alanlar oluşmuştur. Bu alanların yeniden kente kazandırılması ve daha etkin kullanılabilmesi için kentsel dönüşüm gerekli hale gelmiştir. Ancak bu kentsel müdahale çalışmalarının çözüm üretkenliğinin olabilmesi için kapsamının bina ölçeğinden çok, kentin bütünü içinde tanımlanması gerekmektedir. Çünkü kentsel değişimin getirebileceği olumlu ya da olumsuz bir sonuç kentin genelinde dinamiklerin olumsuz bir şekilde değişmesine de sebebiyet verebilir. Bu bütünlüğün sağlanmasının bir diğer önemi mevcut kent kimliğinin zedelenmesini engellemektir. Kent kimliğini yoktan sayan bir dönüşümyerli halk tarafından benimsenmeyecek, dolayısıyla bu süreç kendiliğinden kullanılmayan alanlar oluşturma riskini taşıyacaktır.

Avrupa'lı uzmanlar, kentsel dönüşümün çok boyutlu ele alınması gerektiğini önemle vurgulamaktadırlar. Örneğin Ivan Turok, bu boyutları, kentsel dönüşümü ilgilendiren bölümleri tespit ederek belirlemiş ve kentsel dönüşümü kişi, yer ve iş olarak üç bölüme ayırmıştır. Buna göre, bir kentsel dönüşüm çalışmasında, salt fizik mekanın iyileştirilmesi değil, o bölgede yaşayan insanların yetenekleri ve beklentileri de geliştirilmelidir (Turok 2004). Bu doğrultuda, örneğin, yaratılacak iş olanaklarının insanların yaşadıkları bölgeye yakın olması insanların yaşam kalitesini yükseltecek bir unsurdur. Turok, bu durumu sağlamak ve insanların gelir düzeylerini artırabilmek için bölgenin istihdam kapasitesini yükseltmek gerektiğini; ve bunun da 'yer'in genel cazibesini artırarak yer seçiminde seçme hakkı bulunan kişi ve firmaların bölgeden çekilmesiyle sağlanabileceğini ifade etmiştir. Diğer bir deyişle dönüşüm bölgesinde sürdürülebilir gelişim sağlamak için "kişi-yer-iş" üçlüsü arasında bir denge sağlanmalıdır. Turok bu konudaki görüşünü şu şekilde açıklamıştır: "bir yerin fiziki özellikleri, kişilerin ihtiyaçları ele alınmadan veya işletmelerin performansı

güçlendirilmeden geliştirilirse, kişilerin yaşam standartlarında anlamlı bir değişiklik olmayabilir” (Turok 2004).

Bu durumda, yerel halkın katılımını amaçlayan bir dönüşüm ortaklığı rolünün, bireylerin ortak çıkarlarını belirlemelerinde yardımcı olma ve toplumsal kapasitelerinin (yapabilme güçlerinin) geliştirilmesini sağlayacak eylemlere teşvik etme; ve bu yolla, yerel toplulukların biçimlendirilmesi anlamında kritik öneme sahip olduğunu belirtmiştir (Atkinson 2004). Toplum temelli dönüşümde, bölge halkının tanımlanması, donatıların bölge halkının ihtiyaçlarına göre belirlenmesi, ekonomik ve sosyal şartların geliştirilmesinde ortak hedeflerin belirlenmesi, etkili toplumsal ortaklıklar, bölge halkında yapıların kapasitesi ve iyi örneklerden dersler üzerinde durulması gereken konular olmuştur. Ayrıca yerel halk için yeni iş alanları yaratılması da bu süreçte önem kazanmaktadır. Planlı süreçte yerel halkın ekonomik durumu, mülk sahipliği, bilinçlilik düzeyi, yöreden hoşnutluğu, ihtiyaçları ve kültürel özellikleri toplumsal veri olarak incelenmesi gereken bir alandır.

Yerel topluma iş olanakları sağlamak, çeşitli konularda kurslar açmak ve halkı becerisine göre eğitmek, kültürel donatıları geliştirmek ve yerel topluma ev sahibi olma fırsatları kazandırmak ile sosyal yapıyı güçlendirip, geliştirmek dolayısıyla iyileştirmek mümkün olmaktadır. Eğer sosyal yapı tümüyle deformasyona uğramışsa ve alanda ciddi toplumsal çöküntüler yaşanıyor ise, alanda yaşayanlarla dönüşüm sağlanması mümkün değilse, bunların yanında alanın potansiyel toprak rantı da yüksek ise sosyal yapının tümüyle değiştirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu noktada, alanda yaşayanların başka bir yere sağlıklı bir şekilde yerleştirilmesi için devlet desteği zorunlu olmaktadır. Bu yaklaşım ülkemizde soylulaştırma 'gentrification' olarak kavramsallaştırılmaktadır (Özden 2002). Burada kentsel dönüşümün sosyo-kültürel boyutunun toplumla ilişkili olduğu bilinmektedir. Hangi politikaların toplum ihtiyaçlarına göre belirleneceği, ve topluma yönelik bir dönüşüm gerçekleştirileceği önemli sorular olarak karşımıza çıkmıştır.

Batıdaki deneyimler sonucu çok aktörlü ve çok boyutlu ele alınması gereken kentsel dönüşüm sürecinin Türkiye’de henüz tam olarak uygulanamadığını, uygulanacak olan

kentsel dönüşüm projelerinde kamu sektörü dışındaki aktörlere daha fazla rol verilmesi gerektiğini, uygulamalarda fiziki boyut dışında ekonomik, sosyal ve yönetsel boyutlardaki mevcut yaklaşımların geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir

Kentsel dönüşümde öncelikli hedef, bir yerleşkeyi bir merkezi idarenin tasarrufuna bırakmadan o yerleşkeyi sosyal, fiziksel ve ekonomik açıdan, herhangi bir merkezi idarenin tasarrufu altında kalmayacak şekilde kentin iyileştirilmesi olmalıdır. Kısacası kentsel dönüşümle kentlerdeki fiziksel çöküşü durdurmak ve kentsel hayatın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla iyileştirilmesini hedeflenmelidir. Bu anlamda kentsel dönüşümde ekonomik hayatı canlandırmak amaç olarak görülmemelidir. Çünkü kentsel dönüşüm, fiziksel ve sosyal çöküntü içinde olan alanların yeniden canlandırılması ve iyileştirilmesinde, yerel ekonominin canlandırılmasını bir araç olarak kullanmayı hedeflemektedir. . Ekonomik boyut, temelde iş imkanları ve gelir ile ilgilidir. Ekonomik boyut, dönüşümün yapılacağı bölgenin kimliği, bölgedeki ve çevresindeki iş imkanları, yaşayanların çalışma ve gelir durumları, istihdam olanakları, işsizlik durumları gibi konuların tespit edilmesini ve gerçekleştirilecek olan dönüşümün amacına ve bölgenin ihtiyacına bağlı olarak bölgedeki ve bölgenin çevresindeki istihdam olanaklarının hem nicelik hem de nitelik olarak geliştirilmesini kapsar. Bununla birlikte, yerel halkın, daha geniş emek piyasalarında rekabet edebilmesi, iş bulabilmesi hatta gelir durumlarını yükseltebilmek için, yeteneklerini geliştirebilecekleri şekilde eğitilmelerini içermelidir. Ekonomik boyut, tüm bunların dışında, yerel halkın kolay ev sahibi olmalarını sağlayabilmek için birtakım konut finansman kaynaklarının yaratılmasını da kapsamalıdır.

Kentsel dönüşüm/yenileme, bir stratejiler bütünü dâhilinde gerçekleştirilebilecek bir süreçtir. Bu sürecin kültürel ve toplumsal boyutları da olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu stratejileri oluşturup uygulamada yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimler, bu görevlerini, alanın sosyo-kültürel, ekonomik ve fizik-mekânsal niteliklerine göre, farklı kurum ve kuruluşlarla paylaşarak, bir iş bölümü yaparak gerçekleştirmelidirler (Özden 2000/2001, 265). Kentsel dönüşümün çok boyutlu, birden çok disiplini içine alan bir uygulama alanı oluşturmasından dolayı, kent yenileme kararları ve uygulamaları, kamu yönetimi birimlerinin yanında (merkezi yönetim

bazında bakanlıklar, yerel yönetim birimleri, kent yöneticileri) farklı meslek gruplarının (şehir ve bölge plancısı, mimar, hukukçu, sosyolog vb) da katılımını gerektirmektedir. Çok boyutlu bu süreçte birden çok disiplini (şehir ve bölge plancısı, mimar, mühendis, hukukçu, sosyolog vb.) içinde bulunduran üniversiteler, önemli katılımlar sağlaması açısından dönüşüm sürecinde bulunması gereken temel aktörlerden biridir. Üniversiteler yaşamın her alanında hizmet ve katkı sağlayacak bireyler yetiştirmektedir. Ülkemizde kentsel dönüşüm çoğunlukla çöküntü alanlarında uygulandığı için üniversiteler projelerde bulunması gereken en önemli katılımcılardır. Toplum gönüllüsü akademisyenlerin geliştirip yönlendirebileceği mekansal ve sosyal yapının iyileştirilmesine yönelik projelerde öğrenci ve diğer katılımcıların katkısı sağlanabilir. Çeşitli sosyal sorumluluk projeleri ile öğrenciler sürece dahil edilerek iki taraflı fayda sağlanabilir.

Kent planlamanın bir aracı olarak kentsel dönüşümün en önemli vurgusu insan odaklılık olmalıdır. Katılımcı, çok aktörlü ve bilimsel temelli müzakerelere açık, sürekli, disiplinler arası uzmanlıklarla ve çok aktörlü olarak gerçekleştirilen bir süreci içeren bir kentsel dönüşüm yaklaşımı belirlenmelidir. Kentsel dönüşüm yaklaşımında mekansal dönüşüme dönük düzenlemeler, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla birlikte, üzerinde uzlaşmış ortak bir geleceği hedefleyen projeler olmalıdır. Çok boyutlu bu yapısıyla da dönüşüm, yalnızca fiziksel düzenleme aracı değil, sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal, kültürel değerlerin korunmasının araçlarını ortaya koyan, ortaklıkları sağlayan ve ortak geleceğin tanımlanmasında, ülke düzeyinden başlayarak, bölge, il, ilçe kademeli yapısında yaşama geçirilmesinde birleştirici, dinamik ve sürekliliği olan bir süreçtir. Öngörülen süreçlerin hayata geçirilmesi yer alan kurumların ve kişilerin, gerekli bilgi ve beceriyle donatılması, geliştirilen yeni dönüşüm yaklaşımının toplum tarafından benimsenmesini ve uygulamada da daha kısa sürede olumlu sonuçların alınmasını sağlayacaktır. En güçlü denetim kanalının halk denetimi olması gereklidir, bu nedenle halkın dönüşüm süreçleri hakkında bilgilendirilmesi, karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması, alınmış kararlardan haberdar edilmesi çok önemlidir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4: Katılımcı Dönüşüm Yaklaşımı

HEDEF	Kentsel Dönüşüm (Toplum Temelli)	<ul style="list-style-type: none">• Çok aktörlü• Bilimsel temelli• Müzakerelere açık• Sürekli,• Disiplinler arası uzmanlıklarla beslenmiş	<ul style="list-style-type: none">• Bölge halkının profilinin tanımlanması,• Donatıların bölge halkının ihtiyaçlarına göre belirlenmesi,• Ekonomik ve sosyal şartların geliştirilmesinde ortak hedeflerin belirlenmesi,• Etkili toplumsal ortaklıklar,• Bölge hakkında bina kapasiteleri• İyi örneklerden dersler
YAKLAŞIM	Katılımcı Yaklaşım (İnsan Odaklı)	<ul style="list-style-type: none">• İnsanı odağına yerleştirmiş bir katılım modeli	<ul style="list-style-type: none">• Sürekli veri paylaşımı• Geri beslemelerle kararları gözden geçirme ve toplumla birlikte yeniden değerlendirme• Kararlar üzerinde toplumun etkin denetimi
YÖNTEM	Bilinçli Katılım	Katılım Öncesi: <ul style="list-style-type: none">• Bilgilendirme• Bilinçlendirme• Farkındalık- ortak kaygıları farketme-• Aidiyet• Toplumsal kapasite geliştirme çalışmaları	Katılım Sürecinde: <ul style="list-style-type: none">• Doğru paydaşları seçme• Doğru sırayla ve zamanlamayla sürece katma• Beklentilerin doğru, objektif ve bilimsel tespitini yapma• Katılım toplantılarını doğru yönlendirerek hedefe varma
AKTÖRLER VE KURUMSAL YAPILANMA	<ul style="list-style-type: none">• Kamu kurumları• Özel sektör• Sivil toplum kuruluşları• Yerel halk – Farklı toplumsal gruplar-	<ul style="list-style-type: none">• Kurumlararası eşgüdüm, iyi örgütlenme ve veri aktarımı• Sürecin doğru paylaşımı• Aktörlerin doğru zamanlarda sürece katılımını sağlama• Aktörlerden beklentilerin neler olduğunu saptama ve anlatma• Aktörler arası ilişki ağlarını güçlendirme ve bu ağların devamlılığını sağlama• Toplum içindeki farklı grupların sürece katılımını sağlama, katılım için teşvik verme, örgütlenme, koalisyon, işbirliği çalışmalarını örgütleyerek yerel toplumu güçlendirme ve söz sahibi olma kapasitesini artırma	
KOLAYLAŞTIRICILAR	<ul style="list-style-type: none">• Üniversiteler• Meslek Odaları• Belediyeler	<ul style="list-style-type: none">• Kolaylaştırıcıların rollerini ve onlardan beklentileri doğru tespit etme• Farklı yerleşmeler için bu rolleri yeniden tanımlama• Kolaylaştırıcılar arasında işbölümü ve güç birliği geliştirme	

Kaynak: Yazar tarafından yapılmıştır.

Dönüşüm zorlu ve uzun bir süreçtir, çok boyutlu yapısı gereği, dönüşüme konu olan alanda yaşayanların da sürece dahil edilmesi kaçınılmazdır. Senaryolar göz önünde bulundurularak dönüşüme ihtiyacı olan bölgeyi, vizyon sahibi ve insan odaklı dönüşüm projeleri ile, sistematik ve katılımcı bir yaklaşımla kente tekrar kazandırmak mümkündür. Aksi halde "halka rağmen" (Turgut 2009) dönüşümün gerçekleşmesi mümkün değildir.

3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kentsel alanların dönüşmesi tarih boyunca devam bir olgudur. Çok boyutlu büyüyen kentler çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Fiziki ve sosyal çevrenin kötüleşmesi, trafik sorunu, gecekondulaşma, kötü yapılaşma, doğal değerlerin kaybedilmesi, mevcut kent kimliliğinin zedelenmesi, kent ekonomisinin kötüye gidişi gibi birçok fiziksel, sosyal ve ekonomik faktör kentlerin acilen yeni bir anlayışla elden geçirilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Ülkemizde son dönemlerde adından sıkça söz edilmeye başlanan kentsel dönüşüm kavramı, anlayışı ve konuya ilişkin düzenlemeler, aynı zamanda bir tartışma zemininin oluşmasının da yolunu açmıştır. Konuya ilişkin eleştirileri kavramsal, mevzuat ve uygulama boyutları çerçevesinde incelemek mümkündür. Ülkemizde mevcut yasal düzenlemeler ve koordinasyon eksikliği, kentsel dönüşüm uygulamaları karşısında ortaya çıkan en önemli güçlüklerdendir. Konuya ilişkin bazı yasal düzenlemelerin varlığına ve son dönem yerel yönetim yasaları kapsamında konuya ilişkin önemli düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen bunların yeterli olmadıkları görülmektedir.

Sanayileşme sonrası kentlerde yaşanan hızlı büyüme müdahalenin etki ve boyutlarını zaman içerisinde değiştirmiştir. Bu müdahalelerden büyük bir kısmı kent içerisinde düşük gelirli grupları olumsuz etkilemiştir. Sorunlu görülen alanlar düşük gelirli insanların yaşadığı alanlar olması müdahalelerinde bu alanlar üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu müdahaleler çoğu zaman bölgede yaşayanlardan ziyade kentin genel sorunlarına çözüm üretmek amacıyla gütmiştir. Bu anlamda söz konusu kentsel sorunlara çözüm üretmekten çok bölgede yaşayanların başka yerlere göçmesine veya koşullarının zorlaşmasına neden olmuştur.

Kentsel dönüşüm alanlarında yapılan uygulamaların sonucunda ya sosyal yapı tümüyle değişmekte (yerinde etme, dışlanma), ya da mevcut sosyal yapı iyileştirilmektedir. Bunlardan sosyal yapının iyileştirilmesi öncelikli seçilmesi gereken yöntem olarak kabul edilmektedir. Kentsel dönüşümde en önemli noktanın dönüşümün gerçekleştirileceği bölgenin özellikleri olduğunu anlamış oluyoruz. Çünkü; katılım

düzeıı, bölgede yaşıayan halkın eğitim ve bilgi birikim düzeyine, kültürel ve sosyal yapısına bağlı olarak farklı düzeylerde olacaktır. Kentsel dönüşümde önemli faktörlerden biri de dönüşüm yapılacak alanda yaşıayan yerel halktır. Yerel halkın gelmiş olduğu yer, eğitim durumu, yöreden hoşnutluğu, ekonomik durumu, kültürel özellikleri, gelenek ve görenekleri, bilinçlilik düzeyleri, kullanıcı türünün çeşitliliği gibi dönüşüm uygulamalarının başından itibaren alınacak kararları etkilemektedir (Özden, 2002). Belli bir eğitim düzeyinde olmayan halkın yönetim mevkiinde olması beklenemez. Yani bu durum, Burns ve diğerlerinin belirttiği gibi sadece halkın beklentisiyle kısıtlı değildir. Atkinson (2004), bu konuda 'farklı topluluk' yapılarından ve 'farklı ilişkiler'den bahsetmiş ve tüketiciler, üreticiler, kentliler, alan sakinleri, oy verenler, vergi ödeyenler, baskı grupları, etnik gruplar, dini grup gibi çok farklı toplulukların çıkarlarının da düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Kentsel dönüşümün mekan/yerel topluluklar eğilimli olduğunu; ancak bu çıkar gruplarının da unutulmaması gerektiğini ve kimi çıkarların ya da mekanların yerel toplulukları biçimlendirmeyebileceğini, ve kimi toplulukların dönüşüme katılmak istemeyebileceğine dikkat çekmiştir.

Dönüşüm uygulamalarının yerellik özelliğini ön plana çıkaran yerel halktır (sivil toplum örgütleri, mal sahipleri, kiracılar, baskı grupları) (Genç, 2003). Ancak Türkiye'de kentsel dönüşüm süreci halktan kopuk olarak yaşanmakta, kentsel dönüşüm alanlarını daha çok yoksul ve marjinal kesimlerin yaşadığı alanlar (özellikle de gecekondular alanları) oluşturduğundan uygulamaların dönüşümden çok soylulaştırmayı çağrıştırmasına neden olmaktadır. (Ergun ve Gül, 2009a: 492-493).

Eğer sosyal yapı tümüyle deformasyona uğramışsa ve alanda ciddi toplumsal çöküntüler yaşanıyor ise, alanda yaşıayanlarla dönüşüm sağlanması mümkün değilse, bunların yanında alanın potansiyel toprak rantı da yüksek ise sosyal yapının tümüyle değiştirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu noktada, alanda yaşıayanların başka bir yere sağlıklı bir şekilde yerleştirilmesi için devlet desteği zorunlu olmaktadır. Bu yaklaşım ülkemizde soylulaştırma 'gentrification' olarak kavramsallaştırılmaktadır (Özden 2002). Burada kentsel dönüşümün sosyo-kültürel boyutunun toplumla ilişkili olduğu bilinmektedir. Hangi politikaların toplum ihtiyaçlarına göre belirleneceği, ve topluma yönelik bir dönüşüm gerçekleştirileceği önemli sorular olarak karşımıza çıkmıştır.

Kentsel dönüşüm projeleri, çöküntü alanlarının iyileştirilmesi ve gecekonduların daha sağlıklı yaşam alanları oluşturma sürecinde büyük önem taşımaktadır. Sosyal ve ekonomik açıdan yoksul kesimler tarafından bir takım bedeller ödenerek kentsel araziye dönüşmüş bu alanların yine bu kullanıcılar için sağlıklı yaşam alanlarına dönüştürülmesi desteklenebilecek bir süreçtir. Ancak günümüzde uygulanan projeler; dönüşüm alanlarının ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel açıdan uzun vadeli olarak iyileştirilmesini hedefleyen uygulamalar olmaktan çok, yerel yönetimler başta olmak üzere farklı çıkar gruplarının prestij ve rant araçları haline gelmişlerdir. Mevcutta bölgede yaşayan kent sakinleri ise bu süreçten, karar alma ve politika oluşturma süreçlerinden dışlanmışlardır. Birbiri ardına çıkarılan yasa ve yönetmeliklerle hayat geçirmeye çalışılan kentsel dönüşüm projeleri; kentsel mekânları sosyal, ekonomik ve kültürel açıları soyut bir biçimde ele almakta ve dönüşümü fiziksel bir boyuta indirgeyerek kentleri ekonomi işleyişine terk etmektedir.

Dolayısıyla, günümüzde Türkiye'deki kentsel dönüşüm projeleri ile kentler, katılımdan uzak, mevcut halkı ve sorunları görmezden gelen, sadece prestij odaklı rant sal dönüşümlere teslim olmaktadır. Rant odaklı yaklaşımlarla yapılan müdahalelerin kentsel dönüşüm adı altında gerçekleştirilmesi, bu kavrama karşı ön yargılara neden olmakta ve ülkemizi çözümsüz bir sona sürüklemektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Atkinson, Rob. "*Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Yerel Katılım İngiltere Deneyimi*", İstanbul Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Kitabı, İstanbul, 27-30 Kasım 2004, ss.87-98.
- Balamir, M., 2005a. Aspects of Urban Regeneration in Turkey: The Zeytinburnu Project, *UK-Turkey Urban Regeneration Symposium*, Ankara, 22 Mart
- Baransü, B., 1989. *Şehir Yenileme*, Reyo Basımevi, İstanbul.
- Bayazıt, N., 1982. *Tasarlanan Teoriler ve Metotları: Planlamaya ve Tasarlama Katılma*, İTÜ Matbaası, İstanbul.
- Burns, D ve diğerleri 2004 "*Making Community Participation Meaningful*" university of the west England. Bristol, UK
- Genç, F. N., 2003, "*Kent Yenileme ve Yerel Yönetimler: Kamu Yönetimi Perspektifi*", Yerel Ve Kentsel Politikalar (içinde), (Ed: M. A. Çukurçayır ve A.Tekel), Konya: Çizgi Kitabevi, s. 413-462.
- Güler, M., *Kentsel Haklar, Kapitalizm Ve Katılım*, Trakya Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi
- Hague, C., (2004), "*Konut alanlarının dönüşüm ve yenileme projelerinde başarı*", Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu: Küçükçekmece Belediyesi Atölye Çalışması İstanbul 2004 / İstanbul 2004 International Urban Regeneration Symposium: Workshop of Küçükçekmece District, Dilek Özdemir
- Hunt, C., 1965. Urban Renewal and Central Area Redevelopment In Great Britain The Participation of Private Enterprise, *Architects' Year Book 11, The Pedestrian in the City*, s. 226-230, Ed. Lewis, D., Paul Elek, London.
- İncedayı, D., 2004. *Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine, Kentsel Dönüşüm ve Katılım*, *Mimarist*, 12, 60-61.
- İslam, T. 2006, *Merkezin Dışında Soylulaştırma. İstanbul da Soylulaştırma: Eski Kentin Yeni Sahipleri içinde*. D. Behar ve T. İslam (drl.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 43-58

- Keleş, R. 2008 *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitapevi
- Ökmen, Mustafa 2003, “Globalleşme- Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar”, Çukurçayır, A. (ed.), *Yerel ve Kentsel Politikalar* (Konya: Çizgi Yayınevi): 17- 63.
- Özdemir, Dilek., 2009, “Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama”, Nobel Yayınları, İstanbul
- Özden, Pelin Pınar. *Kentsel Yenileme Yasal Yönetimsel Boyut, Planlama ve Uygulama*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2008
- Özden, Pelin Pınar 2008 *Kentsel Yenileme*, İmge Kitabevi, Ankara
- Pınar Özden ve Sırma Turgut (editörler) , Küçükçekmece Belediyesi yayını, İstanbul, s. 178-186.
- Roberts, P.&Sykes, H. 2000 *Urban Regeneration a Handbook*, London: Sage Publications
- Stewart, John; “*A future for Local Authorities as Community Government*” , Local Government in Europe, Ed. Richard Batley & Gerry Stoker, Macmillan press ltd., 1991, London
- Şenyapılı, T.,1998. Cumhuriyet'in 75.yılı Gecekonduunun 50. Yılı, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, s.301-316, Ed. Sey, Y., Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.
- Tekeli, İ. 2003. Kentleri Dönüşüm Mekanı Olarak Düşünmek. P. Özden, İ. Karakuş, S. Turgut, H. Yeter, D. Erdoğan ve N. Palaoğlu (drl.). *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler* içinde. İstanbul: YTÜ Basım-Yayın Merkezi
- Tekeli İ., Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1999.
- Turok, Ivan. "*Kentsel Dönüşümde Yeni Eğilimler ve Yönetişim, Kentsel Dönüşüm: Neler Yapılabilir ve Nelerden Kaçınılmalıdır*", İstanbul Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Kitabı, İstanbul, 2004, ss.25-30.
- Turok, I. 2004 Cities, Regions, and Competitiveness, *Regional Studies* (38:9) 1061-1075.
- Üstün, G., 2009 “*Kentsel Dönüşümün Hukuki Boyutu*”, XII Helva Yayıncılık, İstanbul

Sürelî Yayınlar

- 5162 Sayılı Toplu Konut Kanununda ve Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (Resmî Gazete Tarihi: 12.05.2004, No: 18344)
- 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, (Resmî Gazete Tarihi : 05.07.2005, No: 25866)
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu, (Resmî Gazete Tarihi: 13.07.2005, No: 25874)
- 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, (Resmî Gazete Tarihi 31.05.2012, No:28309)
- Addair, A., Berry, J. Ve McGreal, S., 1999. Evaluation of investor behaviour in urban regeneration, *Urban Studies*, 36(12), 2031-2045.
- Addair, A., Berry, J. ve McGreal, S., 2003, Urban regeneration and property investment performance, *Journal of Property Research*, 20(4), 371-386.
- Arnstein, S.R (1969) “*Ladder of citizen participation*”, Journal of American Institute of Planners 35,s.216-224
- Ataöv, A. ve Osmay, S., 2007. Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 24/2, 57-82.
- Balamir, M., 2005b. *Türkiye'de Kentsel İyileştirme ve Dönüşüme İlişkin Güncel Öneri ve Modeller*, *MİMARLIK*, 322, 28-35.
- Genç, F.N., 2008. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat Ve Uygulamaların Genel Görünümü, *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 15/1, 115-127.
- Görgülü, Z., 2005. Planlamada bir araç: kentsel dönüşüm, *Mimarlık Dergisi*, 322, 2627.
- İncedayı, D., 2004. Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine, Kentsel Dönüşüm ve Katılım, *Mimarist*, 12, 60-61
- Kamu-Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekâna Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği Ve Yeni Aktörler, Gökhan KALAĞAN, Salih ÇİFTÇİ, SOSYAL ve BEŞERİ Bilimler Dergisi, Cilt 4, No (2), 2012 ISSN: 1309-8012 (Online)

Kalağan, G., Çiftçi, S., Kamu-Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekana Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği Ve Yeni Aktörler, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 4, No (2), 2012 (online)

Özden, P. P. 2001 *Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği*. İ.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. 23-24. <http://www.istanbul.edu.tr/siyasal/dergi/sayi23-24/20.htm> (27 Eylül 2009)

Pelin Pınar Özden, Ayşe Sema Kubat, " *Türkiye'de Şehir Yenilemenin Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler*", İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt:2(1), 2003, Adres, (17.03.2009), s.84

Diğer Yayınlar

Adalet B. ALADA, Kentsel Yönetime Katılımda ‘Mahalle’

Akkoyun, N., (2007), Kentsel Dönüşüm ve Sarıgöl Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Andersen, H.S. 2004 Konut Alanlarında Bozulma ve Yenileme Stratejilerinde Avrupa ve Amerika Deneyimleri. D. Özdemir, P. Özden ve S. Turgut (Ed.). *Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, Küçükçekmece Belediyesi Atölye Çalışmaları* içinde. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları

Anlı Ataöv, Sevin Osmay, "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım", 2007, http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2007/cilt24/sayi_2/57-82.pdf, (19.11.2008), s.62.

Aşık, R., (2007), Kentsel Dönüşüme Aktörlerin Bakışı; Zeytinburnu Pilot Projesi Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü

Ataöv, Anlı, Sevin Osmay, "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım", 2007, http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2007/cilt24/sayi_2/57-82.pdf, (19.11.2008), ss.57-82.

Atkinson, R., 2004. Urban Regeneration, Partnerships and Community Participation: Lessons from the UK, *Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu*, İstanbul

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu Raporu Kitap 1, Ankara, Nisan2009, <http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/kentlesme/kitap1.pdf>, (11.05.2009).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu Kitap 10, Ankara, Nisan2009, <http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/kentlesme/kitap10.pdf>, (11.05.2009).

Besime Şen, "Kentsel Dönüşüm ve Yasal Sürecin Anlamı", 2009, http://sosyalhaklar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=157%3Akentsel-doenuuem-ve-yasal-suerecn-anlami&catid=60%3Akentsel-doenuuem&Itemid=67, (12.06.2009).

Bilgihan, G., (2006), Kentsel Meydanların Dönüşümü, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat Iı İstanbul Deklarasyonu,
3 – 14 Haziran 1996
- Ceylan, Eda Çaçtas, A.C. Kutlu, 2007 “Yerel Yönetim Kavramı ve Kentsel Dönüşüm Projelerinde Yetki Karması”, TMMOB Yerel Yönetimlerde Dönüşüm Sempozyumu, 113–122.
- Çakır, N., (2006), Günümüz Kentsel Dinamiklerinin Kentsel Dönüşüme Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Dayıoğlu, O., (2005). Kentsel Gelişimde Dönüşüm Projeleri: Süreç ve Aktörlerin Tanımlanması, Zeytinburnu Örneği, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Dengiz, S., (2010), Belediyelerde Kentsel Dönüşüm Projeleri İzmit Büyük Kent Bütünü İçin Bir Çözümleme, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Dündar, Ö. 2003 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Kavramsal Bir Tartışma. P. Özden, i. Karakuş, S. Turgut, H. Yeter, D. Erdoğan ve N. Palaoğlu (drl). *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler* içinde, İstanbul: YTÜ Basım- Yayın Merkezi
- Eraslan, İ., "Yönetim Mekanizmalarının Kentsel Dönüşüm Algısı ve Uygulamaları Üzerindeki Etkisi:İngiltere, Almanya ve Türkiye Örnekleri", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- Erdumlu, G., (1982). Türkiye'de Metropolitan Yönetim Sorunları ve Bir Sistem Önerisi, *Doktora Tezi*, İTÜ-Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Erdumlu, G., (1982). Türkiye'de Metropolitan Yönetim Sorunları ve Bir Sistem Önerisi, *Doktora Tezi*, İTÜ-Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Ergun, C, Gül, H., Barınma Hakkının İhlal Edilme Sürecinde Kentsel Dönüşüm Projeleri, Sosyal Haklar Sempozyumu,2007
- Ertürk, F., (2009), Neslişah ve Hatice Sultan (Sulukule) Mahallerini Kentsel Dönüşüm Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Göksu, A.F., 2002. Dönüşüm Projelerinde Yenilikçi Yaklaşımlar, *Sempozyum*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 24-25 Ekim, s.30-35

Habitat, 2009, "Planning Sustainable Cities", Global Report on Human Settlements, 93-110

Hague, C., 2004. Konut alanlarının dönüşümü ve yenileme projelerinde başarı, *Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu*, Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, İstanbul, 27-30 Kasım, s.178-186.

http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/social_exclusion_task_force/asets/publications_1997_to_2006/ns_consultation.pdf, (13.12.2009)

http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/social_exclusion_task_force/asets/publications_1997_to_2006/neighborhood_action_plan.pdf, (13.12.2009)

İBB, İstanbul Metropolitan Alan Raporu Aksiyon Programlarının hazırlanması Çerçevesinde hazırlanan Sonuç Raporu,2008

İnce, E., (2006), Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa ve Eğilimlerin Değerlendirilmesi "Kuzey Ankara Girişi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

İstanbul gibi İstanbul Projesi, 2001, Muhtarlar Platformu, İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi ve MBBB.

Kara, G., 2007. Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara, 9s.

Kara, G., 2007. Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara, 9s.

Kayacan,T., (2010), Kentsel Dönüşümde Halkın Katılımının Rolü Ve Önemi Zeytinburnu Ve Karanfilköy Örnekleri, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü

Kocamemi, G., (2006), Kentsel Dönüşüm Süreci: Kazlıçeşme Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü

Ok, Z., (1985). Konut Gerçekleştirme Sistemlerinde Kullanıcı Katkısının Etkinliğini Arttırıcı Öneriler ve Yardımlı Kendi Evini Yapımda Örneklenmesi, *Doktora Tezi*, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Ok, Z., (1985). Konut Gerçekleştirme Sistemlerinde Kullanıcı Katkısının Etkinliğini Arttırıcı Öneriler ve Yardımlı Kendi Evini Yapımda Örneklenmesi, *Doktora Tezi*, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Ökmen, Mustafa, 2003, "Globalleşme- Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar", Çukurçayır, A. (ed.), *Yerel ve Kentsel Politikalar* (Konya: Çizgi Yayınevi): 17-63.
- Öner, Ş., (2007), Kentsel Yenileme Kapsamında Kentsel Dönüşüm Projelerinin İstanbul Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Örneğinde İrdelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Özden, P., 2004. Kentsel Dönüşüm Projeleri. http://www.spoist.org/calisma_raporu/II_1_2_kentsel_dnsnsm.htm.Erişim Tarihi : 07.09.2008
- Özden, P.P., (2005). Yasal ve Yönetmelik Çerçevesiyle Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması: Türkiye Örneği, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Öztaş, N., (2005). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Haliç Örnekleme. MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, 77s, İstanbul.
- Öztürk, F., (2010), Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yer Oluşturma Açısından Değerlendirilmesi: King's Cross Bölgesi/Londra Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Rob Atkinson, "Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Yerel Katılım İngiltere Deneyimi", İstanbul Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Kitabı, İstanbul, 27-30 Kasım 2004, s.91.
- Sakarya, İ., (2010), İstanbul'daki Kentsel Dönüşüm Projelerinde Belediyelerin Rolü, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Sekmen, Seçil. "Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Model Önerisi: İzmir Ferahlı Mahallesi Örneği", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2007.
- Social Exclusion Unit, A New Commitment to Neighbourhood Renewal National Strategy Action Plan, January, 2001,
- Social Exclusion Unit, National Strategy for Neighbourhood Renewal: a framework for consultation, April 2000,
- Şahin, Z., (2003) İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği, *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu* içinde, der. P.P. Özden vd., İstanbul; 89-101.
- Şahingür, A. ve Müderrisoğlu, B., 2004. AB'nin toplum tabanlı kentsel dönüşüme yaklaşımı ve Türkiye'deki kentsel dönüşüm uygulamalarının etkinliği, 8

Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu, ODTÜ, Ankara, 8-10 Kasım, Cilt 2, s. 507-519.

TMMOB Şehir Plancıları Odası 2006, 23. Dönem 2004–2006 Çalışma raporu.

Unesco/Un-Habitat/Issciss 2005, *Urban Policies and the Right to the City*, Public Debate, Discussion Paper, 18 March 2005, Paris, <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001461/146179M.pdf>, 22/01/2010

Yılmaz, E., (2010), Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Süreç ve Aktörler; Sulukule Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksel, Ö., (2007), Kentsel Dönüşümün Fiziksel ve Sosyal Mekana Etkisi; Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : GÜLCAN GÜL
Adres : Kozyatağı mah. Abdulezelpaşa Sk. İpek apt.
No:16 Daire:8 Kadıköy/İSTANBUL
Cep Telefonu : 0505 273 4986
E-Posta : gulcan.gul@ibb.gov.tr

Eğitim Durumu : Yüksek Lisans
Doğum Tarihi : 20.08.1984
Medeni Durum : Bekar
Doğum Yeri : Elazığ
Çalışma Durumu : Memur
Yüksek Lisans : **Bahçeşehir Üniversitesi**
Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi
Üniversite : **Samsun-Ondokuz Mayıs Üniversitesi**
Mühendislik Fakültesi, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği
Lise : Elazığ Mehmet Akif Ersoy Lisesi
Yabancı Dil : İngilizce
Bilgisayar Bilgileri : Netcad, AutoCad, Arg Gıs
İş Deneyimleri : **İstanbul Büyükşehir Belediyesi**
Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü (07.2010-11.2011)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Harita Müdürlüğü (11.2011-Halen)